

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
LÉKAŘSKÁ FAKULTA V HRADCI KRÁLOVÉ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Žaneta Holečková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
LÉKAŘSKÁ FAKULTA V HRADCI KRÁLOVÉ
ÚSTAV SOCIÁLNÍHO LÉKAŘSTVÍ
ODDĚLENÍ OŠETŘOVATELSTVÍ

VÍRA JAKO SOCIÁLNÍ OPORA

Bakalářská práce

Autor práce: **Žaneta Holečková**

Vedoucí práce: **Mgr. Michaela Votroubková**

2016

CHARLES UNIVERSITY IN PRAGUE
MEDICAL FAKULTY IN HRADEC KRÁLOVÉ
INSTITUTE OF SOCIAL MEDICAL
DEPARTMENT NURSING

FAITH AS SOCIAL SUPPORT

Bachelor's thesis

Author: **Žaneta Holečková**

Supervisor: **Mgr. Michaela Votroubková**

2016

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Hradci Králové 29.4.2016

Poděkování

Z celého srdce děkuji mé mamince, která mi byla největší oporou po celou dobu mého studia a zároveň pro mě byla inspirací a celoživotním vzorem.

Velmi děkuji Mgr. Michaele Votroubkové za cenné rady, psychickou podporu a srdečný přístup při vedení mé práce.

Velké díky patří také mým nadřízeným a kolegům v práci, kteří mně studium umožnili a v jeho celém průběhu mě podporovali.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE	9
1.1 CÍLE TEORETICKÉ ČÁSTI PRÁCE	9
1.2 ČLOVĚK Z POHLEDU FILOZOFICKÉ ANTROPOLOGIE	9
1.2.1 LIDSKÉ POTŘEBY	10
1.2.2 OŠETŘOVATELSTVÍ A USPOKOJOVÁNÍ VYŠŠÍCH POTŘEB	11
1.2.3 DUCHOVNÍ OPORA.....	13
1.2.4 KVALITA ŽIVOTA	13
1.3 VÍRA (ZÁKLADNÍ POJMY).....	14
1.3.1 VÍRA VE VÍRU.....	16
1.3.2 KŘESŤANSKÁ VÍRA (TRADICE, KŘESŤANSKÉ SPOLEČENSTVÍ, RITUÁLY).....	17
1.3.3 VÍRA A ZDRAVÍ.....	19
1.3.4 VÍRA A NEMOCNÝ.....	20
1.3.5 VÍRA A DOPROVÁZEJÍCÍ.....	22
1.4 SOCIÁLNÍ OPORA (DEFINICE, TŘÍDĚNÍ).....	25
1.4.1 DRUHY SOCIÁLNÍ OPORY	26
1.4.2 SOCIÁLNÍ OPORA JAKO PROTEKTIVNÍ FAKTOR.....	27
1.4.3 VZÁJEMNÝ VZTAH VÍRY A SOCIÁLNÍ OPORY.....	28
1.4.4 SOCIÁLNÍ PÉČE V OŠETŘOVATELSTVÍ.....	30
2 EMPIRICKÁ ČÁST	32
2.1 CÍLE EMPIRICKÉ ČÁSTI PRÁCE	32
2.2 METODIKA VÝZKUMU	32
2.3 SLEDOVANÁ SKUPINA	35

2.4	POPIS ORGANIZACE A PRŮBĚHU VÝZKUMU	35
2.5	INTERPRETACE ROZHOVORŮ.....	36
2.6	ANALÝZA ROZHOVORŮ.....	46
3	DISKUSE K VÝZKUMU	47
	ZÁVĚR	51
	ANOTACE	52
	ANOTACE	53
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	54
	SEZNAM TABULEK.....	58
	SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Existence různých způsobů poskytování sociální a zdravotní péče je v dnešní době samozřejmostí. Všechny způsoby poskytování zdravotní a sociální péče, ale i systém kompletního vzdělávání nejspíše vycházejí z fenoménu služby. Pokud předpokládáme, že víra může působit jako sociální opora, musíme uvažovat o hlubším konceptu služby. Ve své práci se budu věnovat vlivu křesťanské víry na člověka v těžkých životních situacích a na její roli při zajištění komplexní péče a starosti o pacienty a jejich doprovázející. Vycházím ze svých zkušeností s onkologickými pacienty v terminálním stádiu a s jejich nejbližšími. Díky své 16leté praxi v Hospici A. České jsem měla mnohokrát možnost poznat, jak silná může být pomoc víry a proto vnímám, jak důležité jsou právě duchovní potřeby nemocného, které jsou často opomíjeny. Dle mého úsudku je důvodem upřednostňování péče o tělo, která byla a je v lékařské i ošetrovatelské praxi na prvním místě. Neměl by být ale díky tomu podceňován vliv duchovní podpory pro nemocného. V péči o duchovní potřeby nemocných, hraje roli čas, který si může dovolit zdravotník nemocnému věnovat, i nedostatek komunikačních dovedností zdravotníků. Přiblížit se nemocnému natolik, abychom mu mohli pomoci s duchovními potřebami, popřípadě s otázkami jeho víry, vyžaduje kromě empatie a trpělivosti také velkou pokoru. Člověk nemusí být vždy zkušený mluvčí, často stačí jen být dobrým posluchačem a i přiznání, že ani jako profesionálové neznáme odpověď na vše, z nás může udělat důležitého partnera nemocného. Takovéto přiblížení na zcela lidské úrovni může být pro nemocného cennější než odborný výklad nebo doporučení či dokonce milosrdná lež. Může mu to dokonce přinést úlevu i od bolesti, která nemá vždy jen fyzickou příčinu. Je totiž známo, že pacient je vždy více spokojený s léčbou, pokud má pocit, že pro jeho uzdravení bylo uděláno maximum. V této práci bych proto chtěla všem, kteří pracují v přímé péči, co nejvíce představit, jak důležitou roli hraje víra, která je součástí duchovních potřeb, a zároveň objasnit, v čem spočívá její síla. Nejdříve jsem se chtěla zaměřit na víru římsko-katolickou, protože je mi nejbližší a také se setkávám nejčastěji s pacienty, kteří se k této víře hlásí, ale z důvodu vyhnout se diskriminaci ostatních křesťanů se budu věnovat křesťanství celkově, což pro můj účel zcela postačí.

Tato práce se dělí na část teoretickou a empirickou. V teoretické části se pokouším přiblížit témata související s vírou, křesťanstvím, sociální podporou, sociální prací a tyto pojmy dávám do souvislosti s ošetrovatelstvím a životem člověka. Empirická část je

tvořena kvalitativním výzkumem, který navazuje na téma teoretické části. Pomocí tohoto výzkumu se snažím dokázat pozitivní vliv křesťanské víry na lidský život. Výzkum se zaměřuje na pomoc víry v nejtěžších chvílích života, kdy je člověk nucen přijmout infaustní prognózu svoji, nebo svého nejbližšího. Právě tyto chvíle jsou dle mého názoru velkou zkouškou opravdovosti víry v Boha a zároveň mohou přinést důležitá svědectví o tom, jakou oporou může být náboženská víra.

1 TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

1.1 CÍLE TEORETICKÉ ČÁSTI PRÁCE

Cílem teoretické části mé práce je seznámit se základními pojmy, které se týkají tématu. Představuji zde náboženskou víru z více pohledů a zaměřuji se na víru křesťanskou. Zároveň se snažím zasadit víru do oboru ošetrovatelství a zdůraznit její význam a také význam duchovní péče jako součásti komplexní péče o nemocného v současném ošetrovatelství. Dále vytvářím náhled na oblast sociální péče v ošetrovatelství a pokouším se vysvětlit pojem sociální opora. Následně poukazuji na vztahy mezi vírou a sociální oporou a člověkem.

1.2 ČLOVĚK Z POHLEDU FILOZOFICKÉ ANTROPOLOGIE

Ve 20. století vznikl nový filozofický směr Holismus (z řeckého holos – celek), který nám vysvětluje, že pokud chceme sledovat nějaký systém, jeho vlastnosti a funkce, nelze zkoumat pouze jeho jednotlivé části, ale tyto mají význam pouze v souvislosti vzhledem k ostatním částem nebo k celku. Tento směr pojmenoval jihoafrický generál Jan Christian Smuts a své názory publikoval v knize Holismus a evoluce v roce 1926. Tento směr se promítl do oboru ošetrovatelství, stejně jako Humanismus, jehož základní principy tvoří vlastní podstatu ošetrovatelství (Pavlíková, 2006).

Na člověka se dá pohlížet z mnoha pohledů. Pro biologa je člověk živý tvor, který je součástí živé přírody, pro chemika je několik kilogramů chemických prvků, pro jeho rodinu pak milovanou bytostí. Žádný z těchto pohledů však není komplexní. Člověk ke svému plnému životu potřebuje vzduch, jídlo, pití atd., což tvoří jeho tělesný rozměr. Dále má potřeby jako jsou např. domov, bezpečí, vzdělání, které tvoří rozměr psychický. Rozměr duchovní představují lidé, kteří mají potřeby, jako je poznání smyslu života, víra v Boha. Spojením všech těchto rozměrů se člověk stává bytostí trojrozměrnou. I když se může u lidí lišit míra jednotlivých potřeb (někdo dá raději přednost dobrému jídlu před kvalitní knihou), k naplnění života je potřeba všech třech rozměrů.

Pro člověka by bylo ideální žít ve všech třech rozměrech rozdělených stejnoměrně. Potkáváme však lidi, kteří mají některý z rozměrů zakrnělý, uznávají pouze materiální hodnoty a díky tomu jsou jednorozměrní. Ochuzený je pak nejen člověk, kterému chybí hodnoty, jakými je kultivovanost, víra, láska, ale i jeho blízcí a okolí. Lidmi, kteří postrádají duševní, nebo duchovní hodnoty, nelze pohrdat. Bylo by to jako pohrdat hluchými, či slepými. Máme-li, však šanci žít, neměli bychom tuto příležitost zahodit. I Jan Werich řekl ve svém citátu: „*Když už člověk jednou je, tak má koukat, aby byl*“ (Kašparů, 2015, s. 13).

1.2.1 LIDSKÉ POTŘEBY

Slovo potřeba má více významů – může znamenat, že je něco nutné, žádoucí, jako např. přijímání stravy může být přáním, něčím, po čem toužíme a také konkrétní věcí, kterou používáme v každodenním životě jako je třeba kuchyňská potřeba. Důležitost potřeb se liší. Zatímco bez některých nemůže člověk žít, některé slouží pouze ke zlepšení kvality života nebo životní úrovně. Existují však také potřeby, bez kterých se těžko umírá.

Soustředění se na potřeby se stalo trendem moderního ošetřovatelství. Péče zaměřená na vyhledávání a uspokojování biologických, psychických, sociálních a duchovních potřeb nemocného by měla být v dnešní době samozřejmá. Problém může nastat při identifikování potřeb pacientů. Většina zdravotníků se soustředí pouze na tělesné potřeby nemocných a zapomínají na psychosociální a duchovní potřeby, které mohou hrát významnou roli při léčbě a uzdravování. Nedostatečné uspokojení všech potřeb nemocného, pak často vede k neúspěchu a frustraci u nemocného i u zdravotníků (Marková, 2010).

Známý Americký psycholog Abraham Harold Maslow definoval v roce 1943, v USA hierarchii lidských potřeb. Seřadil je podle důležitosti od těch nejnaléhavějších až po ty nejméně naléhavé. Za nejzákladnější potřeby označil potřeby fyziologické, dále potřebu bezpečí, sounáležitosti a úcty a tyto nazývá jako potřeby nedostatkové. Nejvýše je pak v Maslowě pyramidě hodnot uložena potřeba seberealizace jako potřeba růstu.

Obecně platí, že v pyramidě nejnižše uložené potřeby jsou nejvýznamnější, a aby došlo ke vzniku vyšších potřeb, je nutné, aby byly alespoň částečně uspokojeny potřeby základní. Historie a literatura nám však předkládá důkazy o tom, že naopak uspokojení

vyšších potřeb může být velkou pomocí v těžkých životních situacích (např. jak referuje Viktor E. Frankl a další v prostředí koncentračních táborů), (Maslow, 2016).

Z definice zdraví WHO, která říká, že jde o plné, tělesné, duševní, sociální a duchovní blaho, jsou odvozeny 4 okruhy potřeb o nemocného: biologické, psychologické, sociální a spirituální. Toto konkrétní vymezení nám pomáhá při plánování péče o nemocného. Abychom však mohli uspokojit všechny tyto potřeby, je třeba kvalitní spolupráce multidisciplinárního týmu. Ten je tvořen lékaři, zdravotními sestrami a ošetřovateli, sociálním pracovníkem, psychologem, duchovním. Každý z nich má svoji důležitou a nezastupitelnou úlohu.

Biologické potřeby – se týkají všeho, co potřebuje lidské tělo. Patří sem dýchání, příjem stravy, vyprazdňování, potřeba spánku a odpočinku a mimo jiné, také absence bolesti.

Psychologické potřeby – jakou je potřeba respektování lidské důstojnosti a to v každé životní situaci, zvláště pak v době nemoci, dále pak potřeba emoční podpory, jistoty, bezpečí.

Sociální potřeby – potřeba společenství, přátelství, lásky, potřeba finančního zajištění sebe a své rodiny.

Potřeby spirituální – týkají se všech lidí, nesouvisí pouze s náboženskou vírou, jako např. potřeba nalezení smyslu života, odpuštění, smíření, naděje (Svatošová, 2012).

Priorita potřeb se může v průběhu nemoci měnit. Zatímco na začátku byly prvořadě potřeby biologické, při závažném onemocnění se špatnou prognózou nabývají v závěrečné fázi na důležitosti potřeby spirituální (Svatošová, 2008).

1.2.2 OŠETŘOVATELSTVÍ A USPOKOJOVÁNÍ VYŠŠÍCH POTŘEB

Žádný vědní obor neposuzuje člověka tak komplexně a z tolika různých hledisek jako právě obor ošetřovatelství. Holistická ošetřovatelská péče spočívá v péči o celého jedince, chápe člověka jako bio- psycho- socio- spirituální bytost. Nezbytnou součástí holistického ošetřovatelství je ošetřovatelský proces, který pomáhá zajistit komplexní péči o člověka jako celek. Do poloviny minulého století byl vývoj ošetřovatelství založený spíše na tradicích a praktických zkušenostech. V současné době je ošetřovatelství

vědeckým oborem, zabývá se specifickými teoriemi a vytváří koncepční modely, které jsou založeny na vědomostech, praktických zkušenostech a filozofických názorech jejich autorů (Teorie ošetřovatelství, 2015).

Uznávané ošetřovatelské modely, které se kromě jiných oblastí zabývají vyššími potřebami života nemocných, vytvořily průkopnice moderního ošetřovatelství: V. Henderson ve své teorii základní ošetřovatelské péče, M. Gordon v modelu funkčních vzorců zdraví, M. Leininger v teorii transkulturní péče, M. E. Levin ve svém principu zachování sociální integrity a další (Pavlíková, 2006).

Abychom dokázali vnímat člověka nejen jako organismus, je třeba pohlížet na něho jako na plnou lidskou bytost s jeho historií a jeho sítí vztahů, jeho životními jistotami a jeho nitrem. To vše představuje duchovní rozměr člověka. Duchovní dimenzi, jak potvrdila filozofie, náboženství, umění i historie, můžeme předpokládat u každého člověka. U někoho je rozvinuta méně, u někoho více a ne každý dokáže o svém nitru komunikovat s okolím. Jak může potvrdit mnohý duchovní nebo zkušený zdravotník, má však tato dimenze důležitou roli i u nemocných, kteří nekomunikují a jsou blízko smrti (Opatrný, 2001).

Uspokojování vyšších potřeb, jak je již výše uvedeno, může být stejně důležité jako uspokojování potřeb základních. Psychické potíže jako jsou smutek, žal, deprese, úzkost, zloba mohou nejen bránit uzdravení, ale mohou být příčinou i tělesného onemocnění. Stejně jako fyzická bolest nám hlásí, že něco není v pořádku, i emocionální bolest je takovým signálem. V případě bolesti emocionální však neběžíme hned k lékaři, jako to děláme, pokud se objeví bolest fyzická. Snažíme se s ní vypořádat a očekáváme, že dříve či později odezní, nebo bude mírnější. To může být jedním z důvodů, proč je pro zdravotníky náročné identifikovat duševní potíže a potřeby nemocných. Emocionální bolest může být součástí fyzického onemocnění, ale může být také jednou z jeho příčin. Při odhalování tohoto faktu (zjišťování diagnózy) hrají důležitou roli také faktory sociální a duchovní (Peck, 2001). Proto je tak důležitá komplexnost v ošetřovatelské péči a její kvalita je závislá na tom, jak dokážou zdravotníci rozumět potřebám nemocných.

1.2.3 DUCHOVNÍ OPORA

Duchovní opora, náboženské přesvědčení a praktiky mohou mít velký dopad na to, jak se nemocný člověk vyrovnává s utrpením. Studie s pacienty v paliativní péči prokázaly, že u většiny z nich se vyskytly úzkosti a jiné psychosociální příznaky zátěže. Téměř 80% pacientů přiznalo potřebu duchovna. Oproti tomu nemocní, kteří vnímají náboženskou víru negativně, trpěli častěji úzkostí, zmateností a depresi, jejich psychická a fyzická pohoda a tím i kvalita života byla prokazatelně nižší. Síla duchovní pomoci spočívá ve spolehnutí se na duchovní, kulturní, či náboženské přesvědčení, prostřednictvím něhož se lze lépe přizpůsobit stresu, který onemocnění přináší. Většina zjištění o pozitivním dopadu duchovní pomoci pochází z výzkumů provedených u pacientů s pokročilou formou nádorového onemocnění. Duchovní blaho má dopad na kvalitu života, neboť ovlivňuje i jiné životní dimenze kvality života např. fyzické, psychické, interpersonální nebo emocionální. Pozitivní role spirituality byla nejvíce prokázána u pacientů s chronickým onemocněním, které závažně ohrožuje délku života. U pacientů s nádorovým onemocněním bylo duchovno spojeno s nadějí, vděčností a dokonce pozitivními zkušenostmi s rakovinou. Spiritualita jim dala sílu, pomohla vyrovnat se s nemocí a najít smysl svého života. Některé studie, které byly provedeny na toto téma, navíc prokázaly, že u pacientů, kteří se těší duchovní pomoci, je nižší výskyt deprese, zoufalství a touhy po urychlení smrti.

1.2.4 KVALITA ŽIVOTA

„Smysluplným se život stane, když v něm jde o něco, co má smysl, co člověka překračuje – ani ne tak do délky, jako spíše do výšky a hloubky.“ V. E. Frankl

Kdo by nechtěl prožít dlouhý a dobrý život? A jaký život můžeme označit za dobrý (Křivohlavý, 1994). Kvalitu života lze posuzovat dle aktuální spokojenosti, která je závislá na zdravotním stavu, sebepojetí, sociálních a rodinných vztazích, právním stavu, životním prostředí, finanční situaci, náboženství, uspokojení z práce atd. Kvalitu života určují životní hodnoty, které člověk vyznává a protože se pořadí hodnot u jednotlivých lidí liší, je hodnocení kvality života velmi subjektivní záležitostí. Zjištění kvality života je důležité i pro pastorační péči. Duchovní může lépe navázat spojení s nemocným a pomoc mu uspokojením v nejdůležitějších oblastech života. Kvalita ži-

vota nemusí být závislá na sociálním statusu, nebyla totiž prokázána větší kvalita života u lidí s vyšší ekonomicko-hmotnou úrovní (Brzáková Beksová, 2013).

Smyslem života a životními hodnotami se zabývá filozofie, jejímž hlavním tématem je moudrost. Filozofie člověka si jako nejdůležitější úkol předkládá ujasnit subjektivní vztah k člověku a jeho hodnotám. Antická filozofie pak předkládá vysvětlení, proč byla a je moudrost tolik potřebná. Díky ní lze najít odpověď na otázky: „ Proč žít?“, „ Kdy a jak stojí za to opravdu žít?“, „ Pro co stojí za to žít?“

Kdy se dá říci, že něčí život je opravdu dobrý? Z toho vychází otázky celkového pojetí kvality života. Otázky tohoto typu jsou důležité pro moudré rozhodování na křižovatkách života, kdy si volíme životní cíle, ať už ty, které určují směr celému našemu životu, tak i v případě těch drobných, krátkodobých. Tyto otázky si klademe ve chvílích, kdy je náš život narušen nějakou mimořádnou událostí, která zcela otřese zaběhnutým způsobem našeho života. Takovou radikální změnou může být úmrtí blízkého člena rodiny, závažné onemocnění, rozvod nebo třeba ztráta zaměstnání.

Pravým smyslem života je podílet se na věcech, které mají cenu, radovat se ze všeho krásného, co nám život přináší, milovat a dávat lásku najevo, zkrátka vytvářet skutečné hodnoty. Zpětně si pak člověk může říci, že to tak dělal dobře, mělo to svou hodnotu a nebylo to zbytečné (Křivohlavý, 2009).

1.3 VÍRA (ZÁKLADNÍ POJMY)

Pojem víra znamená jakési přesvědčení o něčem, co postrádá racionální zdůvodnění. Byla vymezena Fowersem (2008), jako univerzální aktivita člověka při vytváření smyslu (Hacklová, 2013). Víra bývá velmi často spojována s nějakým náboženstvím, se kterým jistě také souvisí, je to však jen jedna z možností výkladu. Při snaze objasnit co nejpřesněji význam tohoto slova je třeba si uvědomit, že je odvozeno od slovesa „věřit“. Tím nám vyvstává otázka v co, nebo čemu, komu je víra směřována.

Epistemologický význam víry, znamená, že věříme v pravdivost, skutečnost něčeho „věřit že,“ „věřit čemu“, například „Věřím, že to dobře dopadne“. V této souvislosti se v angličtině používá slovo „belief“.

Psychologický a náboženský význam představuje důvěru v nějakou osobu, nebo instituci apod. Může to znamenat také víru v sebe a vlastní názor, například „ Věřím, že je to dobrý lékař, a proto se mu svěřím do péče“. V tomto případě používáme vazby „věřit komu“, „věřit v co“, v angličtině „faith a trust“ (Křesťanství, 2016).

Náboženství je touha po Bohu. Mnohá náboženství vzývají Boha jako otce. Je to vztah k božským skutečnostem. Náboženský člověk se snaží zalíbit božskému principu a vzdává mu čest způsobem svého života.

S náboženskou vírou souvisí řecký výraz pro církev „ekklésia“, který znamená vyvolení. Vyvolený je každý, kdo byl pokřtěn a věří v Boha a společenství těchto vyvolených tvoří církev. Církev má po celém světě dávat vzkličít a růst Božímu království, které započalo už v Ježíši (Youcat, 2011).

Další pojmy, které by měly být objasněny v souvislosti s tímto tématem jsou, spiritualita a religiozita. Termíny spiritualita a religiozita se objevují v různých výzkumech jako synonyma, neboť to jsou vzájemně propojené pojmy. Zároveň se ale někteří výzkumníci domnívají, že jsou konceptuálně odlišné.

Termín spiritualita vychází z latinského „spiritus“, což znamená dech života. „Spiritualis“, pak znamená osobu obdařenou duchem, duchovní osobu.

Spiritualita byla vymezena jako subjektivní zkušenost posvátna, hledání smyslu, jistoty, rozsahu lidských možností, jako zkušenost transcendence (přesah, posvátno).

Světová organizace zdraví, která vyvinula dotazník na měření spirituality (SRPB-WHOQoL) vymezila 8 dimenzí spirituality (1) spirituální spojení, (2) smysl a účel života, (3) zkušenost úžasu a údivu, (4) celostnost a integrovanost, (5) spirituální síla, (6) vnitřní mír, (7) naděje a optimismus, (8) víra (faith).

„Ve vztahu k náboženství se zpravidla předpokládá určitý stupeň spirituality, ale spiritualita nepředpokládá nutně vztah k náboženství“ (Hacklová, 2013, s. 70).

„Spirituální péči v širším slova smyslu rozumíme takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, doprovázíme ho v jeho obtížích, nemoci, utrpení či umírání, pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti a respektujeme při tom či podporujeme jeho spiritualitu“ (Opatrný, 2008, s. 144).

Výraz religiozita je odvozen z latinského slova „religio“, což představuje vazbu mezi člověkem a něčím, co člověka převyšuje, nějakou vyšší silou (Bohem).

Religiozita může mít několik významů. Může představovat nadpřirozenou sílu, které je člověk zavázán, cit který je v člověku zakořeněný, nebo rituální chování, které člověk provádí díky vztahu k této síle.

Člověk si při hledání smyslu své existence zodpovídává své vlastní otázky, které mu předkládá jeho svědomí. *„Řeč svědomí je však vždy odpovídáním. Tak se jeví religiozní člověk psychologicky viděno jako někdo, kdo prožívá nejen to, co bylo řečeno, ale navíc toho, kdo mluví; religiozní člověk tedy slyší jaksí jasněji než nereligiozní: V rozhovoru se svým svědomím - v tomto nejintimnějším rozhovoru se sebou, jaký vůbec existuje – je mu partnerem jeho Bůh“* (Frankl, 2006, s. 72).

1.3.1 VÍRA VE VÍRU

S myšlenkou „víry ve víru“ přišel Daniel Dennett ve své knize *Breaking The Spell*. Říká, že víra ve víru je potřebná a dobrá a že věřit v Boha je ctnost. Dennett předkládá tvrzení, že nečekaně velké množství lidí věří ve víru bez toho, aby skutečně věřili v Boha. Existuje skupina lidí, kteří v Boha nevěří (přiznávají, že jsou ateisté), ale věří ve víru a v to, že je dobré věřit Boha. Zároveň také ctí ty, kteří v Boha věří. Vystává otázka, proč nevěřící člověk věří ve víru, proč si myslí, že je víra ctností a je potřebné respektovat a uznávat lidi věřící v Boha více než zastánce např. politických či jiných názorů?

Druhou skupinu tvoří lidé, kteří v Boha vnitřně nevěří, ale stydí se to přiznat a k víře se navenek hlásí, dokonce např. navštěvují bohoslužby, atd. Tito lidé by chtěli upřímně věřit, ale mají pocit, že dar víry jim nebyl dán.

Další skupinou jsou lidé, kteří věří v křesťanství a ve svém nitru jsou přesvědčeni, že v Boha věří. Znamená to však, že je jejich víra opravdu skutečná?

Pochybnosti o tom, jak lze věřit v nepochopitelné, transcendentní, to co nikdo nepoznal, byly vysloveny nesčetněkrát. Co znamená slůvko „věřit“ ve spojení s Ježíšem jako božím synem, hostiemi jako tělem Ježíše, nebo co znamená věřit tomu, že Ježíš šel po svém vzkříšení do nebe? Věřit znamená tuto víru vyznávat.

Je obtížné posoudit, jak početné jsou jednotlivé skupiny a těžko to lze zjišťovat přímým dotazováním. Lépe je snad soudit dle chování člověka a jeho názorů. Podle výzkumu na téma Náboženství a sekularizace v České Republice, který provedl Dušan Lužný z Ústavu religionistiky FF MU je pouhých 18,1% křesťanů v ČR, kteří věří v existenci osobního Boha, 58,9% křesťanů, kteří věří spíš v existenci nějakého abstraktního ducha nebo životní síly, a 23% křesťanů nevěří ani jedné z těchto možností. Oněch 23% lidí, kteří mají potřebu hlásit se ke křesťanství, ale zároveň nevěří v existenci osobního ani neosobního Boha, bychom mohli nejspíše zařadit do skupiny „něcistů“. Tak nazval Čechy, kteří říkají, že věří v „něco“ nad nimi, český katolický kněz Tomáš Halík.

Víra ve víru každopádně existuje a zřejmě nemusí být závislá na víře v Boha. Tento druh víry je hlubokým přesvědčením bez jakéhokoliv racionálního opodstatnění (Hanko, 2011).

1.3.2 KŘESŤANSKÁ VÍRA (TRADICE, KŘESŤANSKÉ SPOLEČENSTVÍ, RITUÁLY)

Význam slova křesťanství pochází z latinského christianus (křesťan), z řeckého christos (pomazaný čili Mesiáš). Je univerzálním, historickým a misijním náboženstvím, které vychází ze života a učení Ježíše z Nazaretu, který je pro něho Mesiášem, Božím synem, který spasí svět. Křesťanství vzniklo z judaismu v Palestině, která byla působištěm Ježíše, jak je zachyceno v mladší části Bible, Novém zákoně.

Křesťanem se stává člověk díky křtu, osobnímu přijetí vyznání víry a také životní praxí. Pro všechny křesťany existuje jeden Bůh, vyznávají Ježíše Krista jako Spasitele, uznávají křest, který je jednou ze svátostí, a věří, že hříchy mohou být odpuštěny. Pro křesťany je život a smrt Ježíše Božím činem, který zachraňuje člověka od duchovní smrti. Křesťané věří, že Ježíš zemřel na kříži, třetí den byl vzkříšen, poté vstoupil na nebe a následně byl jeho učedníkům seslán Duch svatý, který nadále působí v celém světě.

Ti, kdo následovali Ježíše Krista, v čele s apoštoly vytvořili první církve. Křesťanství se postupem času rozdělilo do několika větví, které dnes označujeme jako církve. Tři hlavní skupiny křesťanské církve tvoří církev katolická, pravoslavná, nebo církev vzniklá z protestantské reformace. Celkově je křesťanství nejrozšířenějším svě-

tovým náboženstvím a spolu s antickou kulturou mělo zásadní vliv na formování západní kultury.

To, co patří k pravé křesťanské víře, najdeme v Bibli neboli Písmu svatém, jak ji křesťané nazývají. Písmo je o Božím jednání se světem v Ježíši Kristu, který udával normu a byl zdrojem křesťanského učení i života. Křesťanství jako každé náboženství klade na své věřící konkrétní nároky, které se týkají vztahů s druhými lidmi a náboženské praxe. Tím, že křesťan plní tyto nároky, dokazuje Bohu svoji vděčnost za dar života a spásu. Křesťanem se člověk stává přijetím křtu, který znamená odpuštění a vykoupení v Ježíši Kristu. Vrcholem křesťanské bohoslužby je připomínka poslední Večeře Páně formou eucharistie, což je to jedna z dalších svátostí, kterou křesťané kromě křtu využívají. Mezi další svátosti patří také svátost manželství, kněžské svěcení, svátost smíření, biřmování a svátost nemocných. Kromě života církve se také křesťané vždy podíleli na charitativních činnostech a podporovali školství a umění (Křesťanství, 2016).

Křesťanská morálka se řídí ústavou mravnosti, která je obsažena v Desateru božích přikázání. Pro křesťany je to jakýsi zákon, který mají dodržovat, který představuje základy mravního života a rozvádí to, co nám ukládá naše svědomí (Kutnohorská, 2007).

Desatero božích přikázání:

1. Nebudeš mít jiného Boha mimo mne.
2. Nezneužiješ jméno Hospodinova
3. Dbej na den odpočinku, že ti má být svatý, šest dní budeš pracovat, ale sedmý den nebudeš dělat žádnou práci.
4. Cti svého otce a matku svou, abys dlouho žil a dobře ti bylo na zemi.
5. Nezabiješ.
6. Nezesmilníš.
7. Nepokradeš.
8. Nevydáš proti bližnímu svému křivé svědectví.
9. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního.
10. Nebudeš toužit po ničem, co patří tvému bližnímu.

Křesťanská víra ukazuje životní smysl, který je pro člověka pevným podkladem, oporou, na kterou se může vždy spolehnout. Díky takové víře se věci neviditelné stávají

více skutečné než ty viditelné. Ke křesťanství patří také pochybnosti a nejistota, což dodává víře její pravdivost a poctivost. Víra nás nutí hledat pravdu a smysl života. Věřit v Boha pomáhá člověku milovat sám sebe a díky tomu milovat své bližní. Během historického vývoje se duchovní myšlení jednotlivých generací vyvíjelo a s ním i postoj k víře, který byl jak pozitivní, tak i negativní. Dnešní doba přeje spíše vědeckému postoji, kdy se zaměřuje na to, co může člověk vnímat smysly (Urbanová, 2010).

Podle křesťanství je člověk bytost určená pro věčnost. Pohledem křesťana je smrt negativem mezi dvěma pozitivy, kdy pozitivem je nejdříve život na zemi a po smrti, život na věčnosti. Člověk se rodí, aby zemřel, pro nic jiného (Cantalamesa, 1997).

1.3.3 VÍRA A ZDRAVÍ

Otázku, zda víra pomáhá k lepšímu zdraví, zkoumala nezisková organizace National Institute for Health Care Research (NIHR). Dle jejího výzkumu, který vedl Dr. David Larson má role víry ve zdraví a při léčbě význam. Výzkum potvrdil důležitou roli duchovna, jak po stránce duševní, tak fyzické.

Po staletí byla víra a věda oddělovány a studium vysvětlitelných jevů patřilo vědě, zatímco to, co se nedalo vysvětlit, zůstávalo ve sféře víry. Tyto dvě oblasti se nesešovaly a to hlavně v medicínské praxi. Mnozí lékaři však čím dál více přicházejí na to, že zdraví zahrnuje nejen tělo, ale i duši. Jedním ze zjištění výzkumu NIHR je, že minimálně 70 lékařských fakult v USA vyučuje spiritualitu jako předmět. Tento trend představuje návrat k celostní medicíně. Dr. Jeff Levin, sociální epidemiolog a dříve profesor na lékařské fakultě, který se od poloviny 80. let zabývá vztahem mezi spiritualitou a zdravím, shromáždil hodně poznatků o tomto tématu. Ve své knize *God, Faith and Health* (Bůh, víra a zdraví) popisuje, jaké zdravotně prospěšné účinky má náboženství, např. návyky jako je zdravá strava, sexuální zdrženlivost, vyhýbání se tabáku a alkoholu. Stejně tak přináší víra a náboženství pozitivní pohled na sebe samého, pocit smysluplnosti v životě a členství v sociálních skupinách, které nám poskytují oporu.

Jednou z prvních studií, které hledaly způsoby, jak může víra ovlivňovat zdraví, byla v 90. letech studie Dr. Harolda Koeniga, který byl vědeckým pracovníkem na Duke University Medical Center v Severní Karolíně. Ve své studii zkoumal pravděpodobnost výskytu zánětlivého mediátoru imunitního systému u 2 skupin lidí. Zjistil, že lidé, navštěvující kostel alespoň jednou týdně, mají poloviční pravděpodobnost výskytu

oproti druhé skupině, která do kostela nechodí. Vznikla tak hypotéza, že by náboženská víra mohla redukovat stres a díky tomu by bylo možné udržet pod kontrolou vznik látek, které tělu brání v boji proti nemoci.

Další výzkumy potvrzují, že věřící lidé se těší lepšímu duševnímu a tělesnému zdraví, mívají kvalitnější a pevnější vztahy, méně užívají návykové látky a jejich délka života může být až o 30% delší. Těmto studiím by měli věnovat pozornost nejen lékaři, kteří většinou neberou víru pacientů v úvahu, ale i pojišťovny z důvodu úspor.

Přes řadu vědeckých studií, které prokázaly pozitivní vliv víry na lidský život, zůstává toto téma kontroverzní. Častou námitkou odpůrců vztahu mezi vírou a zdravím je tvrzení, že u věřících lidí, kteří onemocní, dochází k pocitu selhání. Dr. Levin vysvětluje, že víra není zárukou dobrého zdraví a dlouhého života a že publikované výsledky jasně potvrzují vliv duchovního života na zdraví (Jones, 2007).

1.3.4 VÍRA A NEMOCNÝ

Postoje lidí k nemoci jsou odlišné a to stejně jako u věřících, tak i u nevěřících. Hodně lidí s příchodem nemoci, zvláště pokud je vážná, říká „Kdyby existoval Bůh, tohle by nedopustil“ a je to pro ně pádný argument k odmítání Boží existence. Pro jiné je nemoc a utrpení, to co si Bůh žádá a cení, utrpení své i bližních idealizují a zdráhají se žádat Boha o uzdravení. Další skupinu tvoří lidé, kteří věří, že nemoc přichází z nedostatku víry a pokud bude jejich víra dostatečně silná, Bůh je uzdraví. Pro vysvětlení můžeme zkusit nahlédnout do evangelií, v nichž stojí, že Ježíš je odpůrcem nemoci a nepřeje si, aby v ní člověk dobrovolně setrval. V novém katechismu katolické církve je nemoc popsána takto: *„Nemoc a utrpení vždy patřily k nejdůležitějším problémům, které podrobují lidský život zkoušce. V nemoci člověk zakouší vlastní bezmocnost, vlastní meze a novou ohroženost. Každá nemoc nám může dát zahlédnout smrt. Nemoc může vést k úzkosti, k uzavření se do sebe, někdy dokonce k zoufalství a vzpouře proti Bohu. Může však také napomáhat člověku k větší zralosti, pomoci mu rozlišit v jeho životě, co není podstatné, aby se zaměřil na to, co je důležité. Velmi často nemoc vyvolává hledání Boha a návrat k němu“* (Katolická církev, 1995).

Křesťanství přineslo do medicíny a ošetrovatelství nový pohled na trpícího člověka založený na principu milosrdné lásky. Podstatou je, že v nemocném a trpícím člověku vidí Ježíše a miluje ho tak, jak ho miluje Bůh. Lidský život se tak stává důstojným

v každé situaci a jeho hodnota je nenarušitelná bez ohledu na jeho vnější kvalitu. Je to dar od Boha a člověk nemá právo rozhodovat o jeho konci (Kutnohorská, 2007).

Dle zkušeností si všichni lidé v kritických situacích pokládají otázku, jaký smysl má to, čím právě prochází, co prožívá, co vykonal a ještě by mohl vykonat. Hledání smyslu života vyjadřuje duchovní motivaci člověka. Konfrontace se závažnou nemocí, která ohrožuje člověka na životě, může způsobit frustraci této potřeby, protože je pro každého nemocného těžké najít smysl v utrpení a těžkých životních ztrátách (Frankl, 1994). Nemocní často trpí nihilismem, jsou skeptičtí a je třeba jim ukázat potřebné argumenty k získání nebo znovu objevení smyslu života. Ukázat jim bohatství světa hodnot. Život nám přináší různé situace a zároveň i šance, kterým je potřeba se přizpůsobit. Lidé mají často pocit, že jejich život nemá žádný smysl, pokud už nejsou schopni pracovat, starat se o rodinu, o sebe, neboli nejsou schopni tzv. tvůrčích hodnot.

Existuje určité procento nemocných, kteří dokážou i přes ztrátu tvůrčích hodnot sami odhalit hodnoty zážitkové. Díky nim mohou prožívat život velmi hodnotně a skrze které mohou být i prospěšní a užiteční druhým lidem. Třetí kategorií jsou pak hodnoty postojové. Tyto hodnoty jsou hodnotami nejvyššími. Pokud člověk přichází o hodnoty tvůrčí a zážitkové, má nejvyšší šanci realizovat právě tyto hodnoty. Neboť právě o to jde, jak se člověk postaví svému osudu, to jak ho nese a bere jako svůj kříž. Jsou to postoje jako umění snášet utrpení nebo zachovat si důstojnost v těžkých chvílích. Pokud přijmeme hodnoty postojové do oblasti možných hodnot, pak se jasně ukazuje, že lidský život má smysl až do posledního dechu (Frankl, 2006).

Svým pacientům můžeme pomoci identifikovat jejich životní úkol, který je vždy specifický podle jedinečnosti každého člověka, jeho situace a v závislosti na čase.

Ve zvládání nemoci je pro nemocného důležitá také úloha naděje, která vychází z přesvědčení, že i nemoc a s ní související útrapy mají určitý smysl. Pomáhá nám zvládat bolest a další obtíže. Předpokládá lepší budoucnost, než je současnost, ale neslibuje to. Křesťanská naděje je odvozena od něčeho vyššího, od víry v Boha. Není závislá na okolnostech, ve kterých se člověk ocitl, ani na jeho vlastnostech a nemůže bez této víry existovat. Opravdovou víru doprovází trpělivost a vytrvalost, odolávání pokušení a zachování stálé povinnosti lásky (Mareš, 2013).

Na blížícím se konci života může přijít na mysl otázka, zda když je člověk ve chvíli svého zrození předurčen ke smrti, může vzít tato jeho konečnost života v čase životu smysl. Opak je pravdou, neboť tím, že je naše žití omezeno časem, jsme nuceni využívat svůj čas co nejefektivněji a neodkládat do nekonečna svá jednání. To, že takto využíváme času ve svém životě a příležitostí, které nám přináší, tvoří celý náš život a dává mu pravý význam (Frankl, 2006).

Při hledání způsobu, jak pomoci těžce nemocnému vyrovnat se s nemocí, nebo blížící se smrtí, bývají v rámci zajištění spirituálních potřeb nabízeny duchovní služby. Součástí duchovní péče je i péče pastorační. Termín pastorační péče je odvozená od slova pastor – pastýř, který podle biblického výkladu pečuje o svěřené ovce. Pastorační péče tedy znamená starost o člověka ve smyslu církevním, náboženském, teologickém, kde je důležitým hlediskem to, že je pečujícím věřící křesťan. Taková pomoc je směřována ke každému, kdo ji právě potřebuje bez rozdílu, zda je věřící či nevěřící.

1.3.5 VÍRA A DOPROVÁZEJÍCÍ

„Nekráčej přede mnou, nemusel bych Tě následovat. Nekráčej za mnou, nemusel bych Tě vést. Jdi prostě vedle mne – a buď mi přítelem“ Albert Camus.

Kdo je vlastně doprovázející? Je to člověk, který s námi jde naší cestou, je nám společníkem, pomocníkem, průvodcem, někdo, kdo je nám stále nablízku, jako je např. rodič svému dítěti. Člověk v době své nemoci také velmi často potřebuje takového průvodce, který mu pomáhá, stará se o něho, ale hlavně je mu nablízku. Pro oba zúčastněné to bývá velmi náročné období, zvláště pokud se jedná o závažné onemocnění s infaustní prognózou. To, jak se člověk s takovou situací vyrovnává, závisí na typu osobnosti, jeho temperamentu, věku, životních zkušenostech, momentální kondici a zdravotním stavu, rodinném zázemí, hloubce a opravdovosti jeho víry apod. Důležité je zachovat si duševní rovnováhu.

I když se reakce jednotlivých lidí na těžké životní situace liší a jsou závislé na mnoha dalších okolnostech, existují určité zákonitosti v prožívání těžkého onemocnění, které jsou podloženy mnohaletými zkušenostmi s těžce nemocnými a umírajícími a které popsala dr. Elisabeth Kübler-Ross. Právě těmito fázemi prochází současně s nemocným i jeho nejbližší, kteří nejen, že trpí s ním, ale zároveň se od nich očekává pomoc a opora. Je třeba si také uvědomit, že to, jak vnímá jednotlivé fáze nemocný

a jak dlouho v nich setrvává, se může zcela lišit od vnímání a prožívání jeho průvodce. Pokud např. dojde u nemocného ke smíření a jeho blízký je ve fázi smlouvání, může být nemocnému více přítěží než pomoci (Svatošová, 2008).

Tabulka č. 1 Fáze podle Kübler-Rossové

FÁZE	PROJEVY	CO S TÍM
NEGACE, ŠOK, POPÍRÁNÍ	„Ne, já ne, pro mne to neplatí.“ „To není možné.“ „To je určitě omyl.“ „Zaměnili výsledky.“	Navázat kontakt, získat důvěru.
AGRESE, HNĚV, VZPOURA	„Proč zrovna já?“ „Či to je vina?“ „Vždyť mi nic nebylo.“ „Zlost na zdravé lidi, na zdravotníky, vyčítá nespravedlnost.“	Dovolit odreagování, nepohoršovat se.
SMLOUVÁNÍ, VYJEDNÁVÁNÍ	Hledání zázračných léků, léčitelů a diet, pověr. Ochoten zaplatit cokoliv. Činí velké sliby.	Maximální trpělivost, ale pozor na podvodníky.
DEPRESE, SMUTEK	Smutek u utržené ztráty, z hrozící ztráty. Strach z účtování, strach o zajištění rodiny.	Trpělivě naslouchat, pomoci urovnat vztahy, pomoci hledat řešení (zajištění rodiny apod.).
AKCEPTACE, SMÍŘENÍ, SOUHLAS	Vyrovnaní, pokora, skončil boj, je čas loučení. „Dokonáno jest.“ „Do Tvých rukou...“	Mlčenlivá lidská přítomnost, držet za ruku, utřít slzu. Pozor – rodina možná potřebuje pomoc víc než pacient!

Pokud chce být rodina a přátelé nemocnému oporou, je velmi důležité, aby se dokázali smířit s jeho nemocí a aktuálním stavem, se vším, co k nemoci patří, ať už to jsou změny nálad, nebo změny chuti k jídlu. Kvalita pomoci, kterou nemocnému jeho

blízký poskytuje, je závislá na tom, jak dalece je schopen pochopit duchovní dimenzi nemocného. Základní činností, která podporuje duchovní dimenzi nemocného, je schopnost vést rozhovor, který dokáže otevřít všechna témata důležitá pro nemocného. Jestliže má takový rozhovor ryze náboženský charakter, bývá to pro nemocného ten nejdůležitější stupeň důvěry a odborná kompetence v oblasti náboženství se dostává až na druhé místo (Kříšťan, Ehrlichová, 2004).

Doprovázející je také člověk, který potřebuje pomoc, radu a oporu, aby si udržel nebo znovu nabral sílu pro svůj úkol. Takovou pomoc hledá nejčastěji ve své rodině, ale také u profesionálů, kterými jsou zdravotníci, sociální pracovník, psycholog a může mu ji poskytnout kdokoli, kdo mu na lidské úrovni dokáže naslouchat. Duchovní oporu může doprovázející hledat i prostřednictvím víry. Zdaleka ne vždy je ale církevní pomoc to, co člověk žádá a potřebuje. Doprovázející i jejich blízcí, kteří nejsou věřící, se často domnívají, že církevní pomoc není pro ně. Mohou se obávat evangelizace, nebo mají negativní postoj ke všemu, co s vírou a církví souvisí (Špatenková, 2013).

Pastorační péče však neznamená doporučení praxe náboženských úkonů, ale naslouchání a porozumění, blízkost a oporu vždy, když je to potřeba. Chce-li pastorační pracovník pomoci nemocnému, aby se potkal s Bohem, musí se s ním nejprve setkat jako s člověkem. Pečovat o druhého znamená vtělit se, potkat se s druhým jako člověk s člověkem (Sandtner, 2004).

Pro věřícího křesťana je proces uzdravování duše skrze křesťanskou víru přirozený. Jedni hluboce věřící křesťané, rodiče syna, který zemřel po dlouhém boji s onkologickým onemocněním, řekli, že si ve chvíli ztráty syna položili otázku, zda by ho chtěli, kdyby předem věděli, jaké utrpení je čeká. Odpověď zněla ano, neboť jejich syn jim byl zapůjčen jako Boží dítě a oni ho proto teď s láskou do Božích rukou vrací.

„Smrt v kontextu víry nabývá poněkud jiného významu-je bránou do nebeského království. Není to zánik, konec všeho – naopak, je to začátek“ (Špatenková, 2013, s. 91).

1.4 SOCIÁLNÍ OPORA (DEFINICE, TRÍDĚNÍ)

„Osamělost je stav člověka bez pomoci“ Epiktetos

Sociální oporou v širším slova smyslu rozumíme pomoc, kterou poskytuje jiný člověk druhému, který se nachází v těžké životní situaci a tato poskytnutá činnost mu jeho situaci ulehčuje (Křivohlavý, 1999).

Jinou definici uvádí Hartl, Hartlová (2000), ve které sociální oporu nazývají vztahovou oporou v prostředí, v němž člověk žije, zvyšuje odolnost vůči stresu a chuť přežít i životní prohry a krize, důležitý pilíř duševního zdraví.

Sociální opora je jedinci dostupná prostřednictvím sociálních vazeb ve společnosti, ať už mezi jednotlivými lidmi nebo třeba skupinami. Předpokládá ji prosociální chování (altruismus), kdy člověk přispívá k dobru druhého a nic za to nežadá (Kebza, 2015).

Poskytovatelem sociální opory je sociální síť jedince, kterou tvoří rodina, přátelé, sousedé, kolegové, spolupacienti, profesionálové atd. Obsahem opory může být pomoc psychická (emoční, hodnotící, informační) nebo fyzická (materiální, finanční, praktické činy), (Mareš, 2013).

Výzkum potvrzuje, že sociální opora pomáhá zvládat zátěž jedince, který se nachází v krizi. Většinou je sociální opora u jedince vystaveného zátěži vítána a ten ji s vděčností využívá. Může ale dojít k rozdílnému vnímání potřeby nebo druhu opory mezi poskytovatelem sociální opory a jejím příjemcem. Pak mohou nastat nepříjemné situace jak pro příjemce, tak i pro poskytovatele sociální opory. Např. pokud poskytovatel sociální opory rozpozná potřebu opory, nabídne ji příjemci, ale ten ji nepřijme nebo má jinou představu o vhodné opoře, a dokonce ji hrubě odmítne. Opakem je situace, kdy člověk v nouzi očekává sociální oporu, ale není mu poskytnuta nebo je dle jeho pohledu nedostatečná. To přináší jedinci v tíživé situaci zklamání a může ještě více prohloubit distres nebo dokonce zpochybnit důvěru v konkrétního člověka nebo v lidi obecně (Mareš a kol., 2002).

Pojem sociální opora není snadné stručně definovat. Je zakotvena ve více vědních oborech např. v sociologii, psychologii a medicíně a svým rozvojem získává mezi-

oborový charakter. Její forma i úroveň je závislá na čase, situaci, konkrétní události, věku a sociálních vazbách jedince. Vnímání sociální opory bývá odlišné u poskytovatele, příjemce i nezávislého pozorovatele. Sociální oporu lze hodnotit jak po stránce kvalitativní, tak i kvantitativní a může být pro příjemce přínosem, ale zároveň mohou být její účinky i negativní (Mareš a kol., 2001).

1.4.1 DRUHY SOCIÁLNÍ OPORY

Dle J. House (1981) obsahuje sociální opora čtyři složky:

- 1) emocionální oporu (empatie, láska, víra)
- 2) hodnotící oporu (je relevantní pro sebehodnocení)
- 3) informační oporu (informace, rady)
- 4) instrumentální oporu (praktická, materiální pomoc)

C. H. Tardy (1985) popsal 5 dimenzí, které se významně podílí na konceptualizaci a zjišťování úrovně sociální opory.

- 1) Směr sociální opory – sociální opora může být jak poskytována, tak přijímána
- 2) Uspořádání sociální opory – rozlišuje mezi dosažitelnou a ze zákona stanovenou sociální oporou
- 3) Rozlišení mezi popisem a hodnocením sociální opory
- 4) Obsah – dle J. House viz výše
- 5) Síť – zdroje sociální opory (rodina, přátelé atd.)

Dále můžeme rozlišovat sociální oporu individuální, která je snahou pomoci druhému člověku v náročné situaci a sociální oporu institucionální, kdy zdrojem opory je buď člověk, nebo instituce.

Pokud člověk sociální oporu očekává, nazýváme ji anticipovanou sociální oporou. Znamená to, že příjemce s oporou blízké osoby v případě potřeby počítá. Pokud se příjemci dostalo opory, která představuje pomocné transakce např. emocionální, materiální, instrumentální, mluvíme o získané sociální opoře.

Je více způsobů, jak lze sociální oporu posuzovat, a existuje na ni i více pohledů, ale jistě ještě nebyly prozkoumány všechny její role a dimenze. Výzkum sociální opory

je však, vzhledem k postupným socioekonomickým rozdílům ve společnosti a negativním vlivům z nich vyplývajících, stále žádoucí (Šolcová, Kebza, 1999).

1.4.2 SOCIÁLNÍ OPORA JAKO PROTEKTIVNÍ FAKTOR

Místo, které člověk zaujímá v sociální struktuře, mj. ovlivňuje to, jak je vystavován stresorům, a tím i jejich dlouhodobým škodlivým účinkům na psychickou pohodu a zdraví. Tyto škodlivé účinky jsou jednak zvyšovány nebo snižovány samotnou osobností člověka, sociálními zdroji, také tím, jaké strategie člověk používá ke zvládnutí stresových situací. Na druhé straně opora, která se dostává jedinci od druhých osob či společnosti, může významně ovlivnit, jakým způsobem se vypořádá s těžkou situací.

Významnou determinantou, která určuje psychickou pohodu a zdraví, je sociální integrace člověka do sociální struktury. Pomocí vazeb k druhým osobám a společnosti se člověku dostává sociální opora, neboli sociální fond, který nám v případě potřeby poskytne pomoc. Zdroje sociální opory tvoří systém sociálních vztahů jedince. Sociální opora je jedním z faktorů, které ovlivňují vliv negativních životních událostí na psychickou pohodu a zdraví člověka. Některými výzkumy bylo zjištěno, že lidé, kteří mají široké sociální vazby, se těší kvalitnějšímu fyzickému i duševnímu zdraví a mají i větší délku života než lidé bez těchto vazeb. Výzkumy, které byly v tomto ohledu uskutečňovány v polovině osmdesátých let, ukázaly, že pozitivní mezilidské vztahy se stávají oporou, která lidem pomáhá zvládat nemoci, zatímco absence této opory může být předpokladem horšího zdraví.

System, který představuje sociální opora, je jakýmsi tlumicím systémem, který chrání jedince před potencionálně škodlivým vlivem stresových životních situací. Některé práce rozdělují účinek sociální opory do dvou modelů:

1) „nárazníkový“ model, podle kterého sociální opora příznivě ovlivňuje zdravotní stav pouze ve chvíli, kdy je člověk vystaven stresu.

2) model přímého účinku, který předpokládá, že je protektivní účinek sociální opory na zdravotní stav nezávislý na existenci stresu.

Z toho vyplývá, že zatímco „nárazníkový“ model předpokládá souvislosti mezi stresem a sociální oporou, a tím i snazší vznik nemoci u jedince s velkým výskytem stresu a zároveň malou sociální oporou, podle modelu přímého účinku je vysoká inci-

dence zdravotních důsledků u jedince s malou sociální oporou nezávislá na vlivu stresorů.

Příznivý účinek sociální opory na pohodu člověka je způsoben pocitem sociálního přináležení, což potvrdilo 20 z 22 analyzovaných studií. Podobně se pozitivní účinky sociální opory projevují v době nemoci a naopak, její nedostatek může negativně ovlivnit průběh nemoci. Díky těmto poznatkům vznikly další modely o působení sociální opory na psychiku člověka. Tyto modely o sociálním vlivu jsou založeny na myšlence, že blízké osoby jedince ho vedou k větší zodpovědnosti za své zdraví, např. doporučováním zdraví prospěšných návyků. Materiální pomocí se pak zabývá model hmotných zdrojů, díky kterým si může člověk např. vytvářet zdravější prostředí. Další modely se vztahují k identitě a sebevědomí, kdy pozitivní účinek sociální opory spočívá ve zvýšení sebeúcty a sebeocení, což přináší jedinci pozitivní pocity.

Také v případě mimořádných událostí, jakými jsou různé katastrofy a hromadné havárie, byl pozorován pozitivní vliv sociální opory, která byla významným protektivním faktorem omezujícím vznik a rozvoj psychosomatických chorob u obětí a také u záchranářů, kteří se účastnili likvidací katastrof. Z těchto mnoha důvodů je sociální opora chápána jako moderátor stresu (Šolcová, Kebza, 1999).

1.4.3 VZÁJEMNÝ VZTAH VÍRY A SOCIÁLNÍ OPORY

Pro poskytování sociální opory je důležitý vliv hodnot, které lidé zastávají. Lidský život je ovlivňován kulturou, která poskytuje tzv. morální axiomy (apriorní pravdy). Takový axiom je základní zřejmá věta, která má platnost bez jakéhokoli důkazu. Každý člověk má svůj soubor morálních pravd, podle kterých jedná s druhými lidmi. Pokud chceme sledovat vliv morálních pravd na hodnotu sociální opory, můžeme uvést rozdílný přístup na dvou různých případech.

V prvním případě můžeme sledovat lékaře, či zdravotní sestru, která poskytuje péči nemocnému nad rámec svých služebních povinností např. tím, že mu aktivně naslouchá ve chvíli tísně, neboť věří, že právě tato pomoc mu pomůže zvládnout tíživou situaci.

Ve druhém případě vystupuje člověk, pro kterého jsou egocentrické a mocenské vztahy nejdůležitější a vlastní dobro stojí nad dobrovolně poskytovanou pomocí, která

by pro něho znamenala činnosti navíc. Taková sociální opora má pro něho malou hodnotu.

Příkladem souboru základních pravd o životě a jednání lidí mezi sebou mohou být i různá náboženství. Např. křesťansko-židovské pojetí, které u nás ovlivňovalo rozvoj kultury a civilizace. V tomto křesťanském pojetí vzájemných vztahů mezi lidmi stojí na nejvyšším místě „láska typu agape“. J. B. Smith ve své práci (1995) popisuje tuto lásku ve vztahu k Bohu, ve vztahu sama k sobě a ve vztahu jednoho člověka k druhému a definuje ji respektem, odpuštěním a péčí (Mareš, 2003).

Církev vždy upozorňovala na chudé a nemocné a snažila se jim pomáhat. Tím se stává církví chudých a představuje tzv. bliženeckou lásku. Prostřednictvím evangelia se stalo, že vnímání chudoby se místo bolestné zkušenosti změnilo ve výzvu a hodnotu, která se stala společnou věcí nás všech.

Je to výzva („*měl jsem hlad, a dali jste mi najíst...byl jsem nemocen, a navštívili jste mě*“ – Mt 25,35-36). Je to výkřik, který vyžaduje jako odpověď vydat se na cestu, je to vyslání na misií lásky („*Duch Páně je nade mnou, proto mě pomazal, poslal mě, abych přinesl chudým radostnou zvěst*“ – Lk 4,18).

Je to hodnota, která s sebou nese následování jak osobní („*jdí, prodej...přijď a následuj mě*“ – Mt 19,21), tak společné („*všichni, kteří přijali víru...měli všechno společné*“ – Sk 2,44) (Messina, 2005, s. 7).

Na tomto základě byly zakládány sirotčince, různé útulky, nemocnice, ústavy pro malomocné, diakonie apod.

V průběhu křesťanských dějin se utvářel vztah mezi církví a chudými, nemocnými a vůbec všemi potřebnými. Během středověku, v raném novověku i v devatenáctém a dvacátém století byli křesťané původci a strůjci dobročinných činností. Charitativní činnost církve pokračuje i ve 21. století a už dávno není omezena pouze na bezprostřední potřeby člověka a dočasnou pomoc. Díky možnostem moderní techniky a skrze novou sociální citlivost pomáhá integrovat do společnosti osoby žijící na okraji společnosti (vězně, prostitutky, Romy, nepřizpůsobivé a duševně zaostalé osoby). Církev se také účastní boje proti alkoholismu, zřizuje školy v nejchudších krajích, významně se podílí na vzniku Hospiců, které zajišťují péči nevyлéčitelně nemocným a mnoho dalšího (Messina, 2005).

1.4.4 SOCIÁLNÍ PÉČE V OŠETŘOVATELSTVÍ

Nemoc člověku nepřináší jen fyzické a psychické útrapy, ale většinou i tzv. sociální strádání. Dochází ke změnám v sociální rovině, jakou je zaměstnání, mění se fungování v rodině, zapojení se v sociálních vztazích a někdy dochází i k úplné sociální izolaci nemocného.

Sociální péče v ošetřovatelství vychází z výše zmiňovaných čtyř základních okruhů potřeb nemocných. Sociální pracovník již v dnešní době není kontrolujícím úředníkem, ale především poradcem a koordinátorem sociální péče, který nemocnému a jeho rodině pomáhá tím, že se zabývá jejím sociálním fungováním, během náročného období, kterým bývá závažné onemocnění a tím zvyšuje kvalitu života nemocného.

Při mapování a hodnocení psychosociálních služeb se sociální pracovník zaměřuje na to, jakou má nemocný podporu ze strany rodiny, profesionálů, popř. komunity, ve které žije a také jakou finanční podporu mu zajišťuje stát. Sociální pracovník také ověřuje, zda má nemocný a jeho rodina dostatečné a kvalitní informace a jestli jsou pro něho srozumitelné. Zároveň je pro sociálního pracovníka důležité, jak funguje komunikace mezi nemocným, jeho blízkými a zdravotníky. Na základě šetření jsou pak prováděny psychosociální intervence. Jde o to identifikovat konkrétní problémy a potřeby a najít společně s nemocným a jeho rodinou vhodné řešení. Sociální pracovník musí také spolupracovat s ostatními členy týmu- se zdravotníky, psychology, duchovním, dobrovolníky, čímž se stává součástí multidisciplinárního týmu.

Značnou část práce sociálních pracovníků představuje administrativa, která se týká plateb za pobyt pacientů (Student a kol., 2006). Dále zajišťuje pro nemocného kompenzační, informační a poradenské služby, je v kontaktu s přijatým pacientem a jeho rodinou, provádí vstupní sociální šetření. Pomáhá hledat zdroje k řešení konkrétní situace apod. Často bývá i psychickou podporou nemocnému a jeho blízkým, zvláště pak v paliativní péči, kdy je třeba akceptovat nezměnitelné. Ve chvílích, kdy je nemocný schopen připustit infaustní prognózu, pomáhá sociální pracovník zprostředkovat služby notářské či právníkové, dokáže zajistit i přání spojené s pohřbem.

Poskytování podpory rodině nemocného a pozůstalým se stává zásadní záležitostí. Je pravděpodobné, že vyhledávají poradenství pro pozůstalé proto, že se jim nedostává přirozené sociální opory, nebo je neadekvátní (Špatenková, 2013). Sociální oporou může být pro klienta pomoc jeho rodiny a další osoby ze sociální sítě pozůstalého. Další pomoc pak mohou představovat dobrovolníci a různé svépomocné skupiny. Sociální pracovník často bývá koordinátorem těchto skupin. Takový způsob poskytování sociální opory je důležitý faktor při zvládnání zátěže, jakou je nemoc nebo blízkost smrti.

2 EMPIRICKÁ ČÁST

2.1 CÍLE EMPIRICKÉ ČÁSTI PRÁCE

Hlavním cílem výzkumu je zjistit úlohu a přínos křesťanské víry v životě člověka. V empirické části práce se snažím v rozhovorech s respondenty najít společné body, které by odhalily, charakterizovaly a vysvětlily momenty v jejich životě, kdy jim byla křesťanská víra oporou.

2.2 METODIKA VÝZKUMU

Jako metodu pro moji empirickou část práce jsem si vybrala formu kvalitativního výzkumu, neboť se téma mé práce dotýká sociálních věd. Kvalitativní výzkum používá data získaná rozhovorem, pozorováním a data z dokumentů, tzn., že pracuje se slovy a textem. Analýza těchto dat pak probíhá hledáním vztahů mezi interpretovanými daty (Švaříček, Šedová a kol., 2007).

Jako druh výzkumného plánu v rámci svého kvalitativního výzkumu jsem zvolila případovou studii, která se podrobně zabývá definovanou skupinou osob a jednotlivé případy se srovnávají mezi sebou. Případová studie je jednou z kategorií, která se vyznačuje pružnými plány postupu, což znamená, že se v průběhu výzkumu mohou měnit závislosti na aktuálních potřebách a dosavadních výsledcích. V případových studiích je sbíráno velké množství informací pouze od několika jedinců z důvodu podchycení složitosti případu a jeho komplexního popisu. Jejím předpokladem je, že díky pečlivému prozkoumání jednoho případu, dokážeme lépe porozumět dalším takovým případům (Hendl, 2012).

Sběr dat pro výzkumnou část práce byl proveden technikou polostrukturovaného rozhovoru. Tato technika dává dotazovanému větší svobodu k vyjádření svých subjektivních názorů a pohledů a umožňuje mu samostatně navrhnout možné vztahy a souvislosti. Dále je možné tematizovat konkrétní podmínky dotazovaného a výzkumník si může ověřit, zda dotazovaný otázkám porozuměl.

Vedení kvalitativního rozhovoru vyžaduje dovednost v komunikaci, empatii, koncentraci, porozumění a disciplínu. Zvláště důležitý je začátek, kdy je potřeba prolomit případné bariéry a zároveň získat souhlas se záznamem a konec, který nám může přinést ještě důležité informace.

Hlavní cíl a dílčí cíle práce

Hlavní cíl výzkumu je totožný s cílem celé práce, která si klade za úkol zjistit, jaký přínos má křesťanská víra pro život člověka. Hlavní cíl bude zkoumán pomocí dílčích cílů a dílčích cílů druhého řádu. Cíle byly pro účel výzkumu transformovány do zkoumatelné podoby.

DC 1: Jaký je vliv katolické víry jako sociální opory.

DC 1.1: Zjistit, jaký vliv má katolická víra na sebe-pojetí, sebe-přijetí člověka.

DC 1.2: Zjistit, jaký vliv má katolická víra na sociální vztahy.

DC 2: Zjistit, jak pomáhá katolická víra v nemoci a při smíření se se smrtí.

DC 2.1: Zjistit, jak pomáhá katolická víra v nemoci.

DC 2.2: Zjistit, jak pomáhá katolická víra při smíření se se smrtí.

DC 3: Zjistit, jestli lze odlišit vliv katolické víry u nemocného a jeho doprovázejícího.

DC 3.1: Zjistit, jak pomáhá katolická víra nemocnému.

DC 3.2: Zjistit, jak pomáhá katolická víra doprovázejícímu.

Indikátory: 1. sebe-pojetí, 2. vztahy, 3. nemoc, 4. smíření, 5. nemocný, 6. doprovázející

Tazatelské otázky

1. Zažil jste v životě situaci, kdy Vám křesťanská víra pomohla při sebe-přijetí?
2. Byla ve Vašem životě křesťanská víra důležitá při utváření Vašich sociálních vztahů?
3. Jakou roli sehrála ve Vašem životě křesťanská víra při zjištění závažného onemocnění u Vašeho blízkého?
4. Došlo u Vás ke smíření za pomoci křesťanské víry? Pokud ano, tak jak?
5. Sledoval jste během nemoci a umírání u svého blízkého vliv křesťanské víry? Pokud ano, tak jak?
6. Cítil jste podporu křesťanské víry během Vašeho doprovázení? Pokud ano, tak jak?
7. Došlo během Vašeho doprovázení ke změně ve Vašem pohledu na křesťanskou víru?

Tabulka č. 2 Transformační tabulka

Hlavní cíl	Dílčí cíle	Dílčí cíle II. řádu	Indikátory	Otázky
Jaký přínos má křesťanská víra pro život člověka?	DC 1 Jaký je vliv křesťanské víry jako sociální opory.	DC 1.1 Zjistit, jaký vliv má křesťanská víra na sebepojetí, člověka.	Sebe-pojetí	1. Zažil jste v životě situaci, kdy Vám křesťanské víra pomohla při sebe-pojetí, sebe-přijetí?
		DC 1.2 Zjistit, jaký vliv má křesťanská víra na sociální vztahy.	Vztahy	2. Byla ve Vašem životě křesťanská víra důležitá při utváření Vašich sociálních vztahů?
	DC 2 Zjistit, jak pomáhá křesťanská víra v nemoci a při smíření se se smrtí.	DC 2.1 Zjistit, jak pomáhá křesťanská víra v nemoci.	Nemoc	3. Jakou roli se hrála ve Vašem životě křesťanská víra při zjištění závažného onemocnění u Vašeho blízkého?
		DC 2.2 Zjistit, jak pomáhá křesťanská víra při smíření se se smrtí.	Smíření	4. Došlo u Vás ke smíření za pomoci křesťanské víry? Pokud ano, tak jak?
	DC 3 Zjistit, jestli lze odlišit vliv křesťanské víry u nemocného a jeho doprovázejícího.	DC 3.1 Zjistit, jak pomáhá křesťanská víra nemocnému.	Nemocný	5. Sledoval jste během nemoci a umírání u svého blízkého vliv křesťanské víry? Pokud ano, tak jak?
		DC 3.2 Zjistit, jak pomáhá křesťanská víra doprovázejícímu.	Doprovázející	6. Cítil jste podporu křesťanské víry během Vašeho doprovázení? Pokud ano, tak jak? 7. Došlo během Vašeho doprovázení ke změně ve Vašem pohledu na křesťanskou víru?

2.3 SLEDOVANÁ SKUPINA

Zkoumaný soubor respondentů byl vybrán podle těchto kritérií:

1. Respondent je praktikující křesťan.
2. Respondent má zkušenost s doprovázením blízké osoby v nemoci a umírání.
3. S respondentem jsem se setkala již před výzkumem.
4. Respondent byl ochotný poskytnout mi rozhovor.

Základní údaje o respondentech jsou zaznamenány v následující tabulce.

Tabulka č. 3 Sledovaná skupina

Respondent	Pohlaví	Věk	Doprovázená osoba věk +	Místo doprovázení	Příslušnost k víře
R1	Ž	39	manžel 36	doma	křesťanská
R2	M	56	manželka 54	hospic	křesťanská
R3	Ž	37	syn 14 měs.	hospic	křesťanská
R4	Ž	41	otec 58	hospic	křesťanská
R5	Ž	54	syn 18	doma	křesťanská

2.4 POPIS ORGANIZACE A PRŮBĚHU VÝZKUMU

Výzkum probíhal v období leden – březen 2016. Vzhledem k tomu, že mám s respondenty blízké vztahy, probíhaly rozhovory v domácím prostředí buď jejich, nebo mém dle jejich výběru. Všichni respondenti byli předem informováni o účelu výzkumu a byla jim zaručena anonymita. Tři z pěti rozhovorů byly nahrávány na diktafon, dva respondenti si nepřáli být nahráváni a dali přednost písemnému záznamu. Respondentům byly pokládány otázky z transformační tabulky v pořadí, v jakém jsou v ní zapsány. Pokud respondent otázce zcela nepochopil, byla mu vysvětlena jinými slovy. Pro uvolnění atmosféry byla před samotným rozhovorem navázána konverzace na odlišné

téma a také toto setkání nebylo ukončeno výzkumným rozhovorem, ale přátelským povídáním.

2.5 INTERPRETACE ROZHovorŮ

Tabulka č. 4 Kategorie, subkategorie

	KATEGORIE	SUBKATEGORIE
1.	Pomoc křesťanské víry při sebepřijetí	
2.	Pomoc křesťanské víry při utváření sociálních vztahů	
3.	Pomoc křesťanské víry při zjištění závažného onemocnění	
4.	Pomoc křesťanské víry při smíření	Způsob pomoci
5.	Pomoc křesťanské víry u nemocného	
6.	Pomoc křesťanské víry u doprovázejícího	Zdroj pomoci
7.	Změna pohledu na křesťanskou víru	

Tabulka č. 5 Kategorie č. 1

Pomoc křesťanské víry při sebepřijetí	
R1	„Já si myslím, že moje víra je postavená tak, že by se měl člověk mít rád takový, jaký je, jak je stvořený...jestli má i plusy a mínusy...takže asi ano, myslím si, že mi to jako pomohlo v tom, že si člověk uvědomí, že se má rád takový, jaký je a že když mu ten život byl dán, tak ať si ho užije takový, jaký je...“
R2	„Určitě mi pomohla ke znovu přijetí mé osoby po úmrtí mého syna a k nalezení nové psychické rovnováhy... s vírou jsem přijala postoj, že to tak má být a že důvod snad objevím později.“
R3	„Na konkrétní situaci si nevzpomínám, ale samozřejmě ten postoj té víry, samozřejmě to úplně změní situaci člověka v pohledu na sebe, protože když budete ateista, tak jste se jako vyskytl, ale když máte křesťanskou víru, tak jste milovaným dítětem, to mění všechno, samozřejmě také to přijetí sebe...“
R4	Zažila jsem mnoho situací, kdy mi víra pomohla při sebepřijetí, každý člověk má určitý Boží plán a je potřeba si projít životními těžkostmi, abychom si uvědomili své bytí, sebepojetí... Díky víře jsem našla sebeúctu, opravdovou lásku k bližnímu i k sobě.“
R5	„Já považuji víru jako dar, nezasloužený dar... v 93. roce, už jsem měla vlastně obě děti a byla v klinické smrti se slinivkou a na základě tohoto prožitku pochopila, proč tedy, když rok jsem se modlila: “K čemu mě tady Bože potřebuješ použít, když jsi mě tedy vrátil?” chápu, Petra miluji, děti miluji, jsou malé, ale věděla jsem, že to je proto, abych prostě mohla, když bude potřeba, někomu vlít naději.”

Analýza rozhovorů: Na otázku, zda byla křesťanská víra pomocí při sebepřijetí, odpovědělo všech pět respondentů kladně. Respondenti č. 1, 2, 4 popisují, že nechávají svůj osud v rukou Boha, který s nimi má své plány, vnímají život jako dar a přijímají vše, co jim přináší. Respondent č. 3 navíc poukazuje na Boží lásku, skrze kterou se cítí být milovaný a respondent č. 5 dokonce konkrétně definuje, jak vnímá svůj úkol od Boha, díky kterému je potřebný.

Tabulka č. 6 Kategorie č.

Pomoc křesťanské víry při utváření sociálních vztahů	
R1	„No byla i nebyla, protože jsem se setkala s křesťanskými hodnými lidmi i s křesťany, kteří mi moc nesedli. Samozřejmě, když se potkáš s věřícím člověkem, je to lehčí, protože jste na stejné vlně... pochopila jsem, že není potřeba lidi převracet na svoji víru, jen jim ukázat, jak ty žiješ, ať si z toho něco vezmou...“
R2	„Ano. Jsem dnes schopná omlouvat i špatné postoje a chování druhých. To mi umožňuje pokračování ve vztazích a nebrání v navazování dalších... snažím se být prospěšná vlastním příkladem a postojem...“
R3	„Určitě... že člověk žije v nějakém tom společenství církevním, no tak to nějak formuje, utváří ten okruh lidí, s kterými se setkáváte, utváříte ty nejužší sociální vazby, to nejsou náhodný potkávaný osoby, ale bratři a sestry...“
R4	„Ano, velmi mi pomohla, jak v pracovní oblasti, kdy se na každého nemocného člověka dívám jako na jedinečnou bytost... víra mě naučila více naslouchat, vnímat potřeby druhých, být pokornou, pomáhat svým blízkým bezpodmínečně...“
R5	„No když mně bylo 17 let, tak jsem byla dlouho hospitalizovaná na neurologii..., nebyla jsem připravená na takové věci dospělého oddělení a mně vedle zemřela paní..., no a tam jsem zažila nádhernou možnost prožít, co to je rozdělit se o lásku, společenství, protože tam přivezli holčičku, bylo jí teprve čtrnáct roků, za touhle holčičkou v 9 hodin večer pustili kněze a on přišel s eucharistií a ona řekla tomu knězi: „Ale my jsme tady dvě.“... a my se rozdělily o tu jednu malou hostii, opravdu jsme tvořily takhle společenství, že jsme najednou byly odpovědná jedna za druhou...“

Analýza rozhovorů: Na to, jakou roli sehrála křesťanská víra při utváření sociálních vztahů, odpověděli: Respondent č. 1, 2, 4, že díky křesťanské víře se stali pokornými, dokážou více odpouštět a tolerovat chyby druhých a milovat své bližní. Respondent č. 3 vnímá vliv křesťanského společenství na utváření dalších vztahů, respondent č. 5 popi-

suje silný duchovní zážitek, při kterém skrze svoji víru zažil propojení s druhým člověkem.

Tabulka č. 7 Kategorie č. 3

Pomoc křesťanské víry při zjištění závažného onemocnění	
R1	„Není to jednoznačný, že bych řekla, tak já to zvládnu, mám toho Boha nad sebou, ale pak si člověk uvědomuje, že v tom není sám...a že když budu chtít brečet, budu brečet a až se budu chtít smát, budu se smát a Bůh mě v tom nenechá. Nedovedu si představit, co musí prožívat lidi, kteří nevěří.“
R2	„Velkou, bez ní bych byla jiným člověkem, mnohem hůře bych přijímala toto onemocnění, myslím, že bych byla osobnostně deformovaná. S vírou věřím, že jsme byli k této zkoušce vyvoleni.“
R3	„To si přesně nepamatuji, ale vím, že jsem si říkal, že je to těžké, takové ty animální úzkosti jsou nejhorší...a nedovedu si vůbec představit, jak to můžou prožívat lidi bez víry...“
R4	„byla to jak rána z čistého nebe...prožívali jsme všechny fáze nemoci, jaké popisuje Dr. Kübler Rossová...naš postoj se postupně měnil, nejdříve jsme chtěli dělat vše pro záchranu...otec dostával profesionální paliativní péči, včetně potřeb duchovních a ty byly naplňovány u všech členů naší rodiny.“
R5	„No, neměli jsme naštěstí takovou tu krizi: „Proč my?“...a tohle já vždycky říkám: „Děkuji, že jsi mne, Pane Bože, uchránil těch sebezničujících „proč“, protože čím víc si člověk jakoby vyčítá, tím víc se trápí on sám. Pán Bůh, jeho i nás jakoby připravoval pro tyhle věci, tak my jsme si říkali, no vždyť tady vidíme tolik rodičů a rodin, které prostě tím, že nejsou věřící, nebo nemají, tak opravdu zažijí rozpad manželství a úplnou destrukci prostě všeho, místo, aby ty lidi spolu drželi, tak naopak spolu řeší další a další problémy, rozvody atd.“

Analýza rozhovorů: Na otázku pomoci víry při zjištění závažného onemocnění odpověděli respondenti č. 1, 2, 3, 4, že tato situace byla velmi těžká a bolestná, zažívali strach a různé úzkosti a vnímali potřebu duchovní pomoci. Zároveň všichni zdůrazňují,

že díky víře dokázali tuto skutečnost přijmout. Respondent č. 5 navíc popisuje, že se díky Božímu vedení vyhnul pochybnostem a tím většímu trápení.

Tabulka č. 8 Kategorie č. 4

Pomoc křesťanské víry při smíření	
R1	„Vždycky je nějaký moment, kdy si člověk myslí, že bude lépe, kdy je ten stav najednou dobrý a v tu chvíli si řekne, jo funguje to, pomáhá mi to, něco tady je, a když jsou výsledky špatné a nic se nedaří, tak je člověk na pochybách...čas nám všem přispěl k nějakému smíření a přijetí, že ten táta je nemocný. Co jsem strašně ráda přijímala, byla modlitba, ta má fakt strašnou sílu, to mě pomohlo v přijetí a smíření. Asi to tak mělo být, asi ten Bůh fakt vidí za roh...a smířená teď jsem. Víra pro mě znamená strašně moc.“
R2	Ano věřím, že se mému malému synáčkovi daří dobře, je v nebi a chrání nás odtamtud...jeho přítomnost navíc stále cítím...
R3	„Pro člověka ateistu to musí být nepřijatelné, s tím se nedá smířit, pokud on si myslí, že to je něco definitivního, s tím se dá smířit jenom s tím, že to pro mě není konec...člověk hledí s nadějí, že tenhle život je jen příprava na to, co přijde pak - na věčnost...takže to není zas taková hrůza...ten fyzický strach, ty úzkosti, to je normální, nejde to rozumem všechno zvládnout... Já jsem si tenkrát řekl: „Tak toto je teď náš život.“
R4	„Ano, právě díky křesťanské víře, došlo ke smíření...naše víra se hodně upevnila...duchovní potřeby mají všichni, jsem vděčná za zkušenost, umírající pacienti mně mnohé dali..., vztah k víře se ještě více prohloubil.“
R5	„Mnoho lidí věří, že Bůh je ten, který jim posílá něco podle jejich zásluh, ale tohle naštěstí není moje víra, protože já všechno беру tak, že denně dostávám 500 dobrých věcí, proč bych neměla přijmout jednu těžkou, tohle je to, co mě asi i uchraňuje od všech těch proč a tak. ...a když Honzík zemřel, tak jsme si s Petrem řekli velmi zásadní větu, my jsme ho měli svěřeného, nebyl náš, to je také základní brát děti, jako že my jsme jejich průvodci, nejsou náš majetek, my jsme ho měli svěřeného a teď ho odevzdáváme.“

Analýza rozhovorů: Všech pět respondentů potvrzuje, že víra byla velmi důležitá při smíření s odchodem jejich blízkého. Respondent č. 1 a 5, to vnímá jako Boží rozhodnu-

tí, které má svůj důvod, respondent č. 2 a 3 i 5 popisují život na věčnosti, díky kterému nic nekončí.

Tabulka č. 9 Kategorie č. 5

Pomoc křesťanské víry u nemocného	
R1	„On se vlastně týden po tom, co byl v nemocnici ptal, jestli k němu může kněz, jestli se může vyzpovídat. Nikdy bych neřekla, že ta víra je pro něho tak důležitá jako pro mě. On mi pak říkal, že se na Boha strašně zlobil, strašně se mu ulevilo, že to mohl někomu říci tak napřímo a pravidelně chodil ke svátostem skrze Jáhena. Když jsme šli s dětmi do kostela, on povídal: „Tak to zkuste se zase pomodlit.“ Vím, že se nechtěl vzdát, poslední týden byl smířený.“
R2	„Daliborkovi bylo 14 měsíců, když odešel, takže nemohl nic říci, měl v očích obrovskou moudrost a smíření, jeho oči nebyly oči dítěte.“
R3	„Když se podruhé objevila recidiva, v onkologickém ústavu řekli: „Tak další chemoterapie.“, tak manželka řekla: „ Ne, už ne.“ Myslím si, že byla připravená, několikrát přijala svátosti, tak jsme mohli mluvit otevřeně... „ Co mi dáš na parte?“ ... „Až umřu, namluv si Zuzku.“ Tak jako si myslím, že to náboženství jí hodně pomohlo, když člověk žije s tím, že smrt je vlastně zase začátek, pak se s tím může smířit.“
R4	„Duchovní potřeby přicházely u našeho tatky skoro od začátku, dříve byl schopný napadat naši víru, časem svůj názor změnil., byl pokřtěný jako katolík. Začal mluvit o Bohu a Ježíši Kristu sám od sebe, chtěl být čistý před Bohem, s úžasnou pokorou přijímal první a zároveň poslední svaté přijímání a svátost nemocných.“
R5	„My jsme se opravdu otevřeně bavili o našem vztahu, hlavně k Ježíši, který je tady prostě pro něho, tak on neměl problémy s otázkami, které umožňují více pohledů, víc výkladů, víc názorů, pochybností. Prostě tím, že to žil, tak neměl ty otázky proč, dokázal si sám hledat odpovědi, byl tomu otevřený. On třeba viděl svůj dar jako tady pro lidi, dar svého života v tom, že umí lidi propojovat a protože byl hrozně vtipný, znal tisíce vtipů. Náš Honza měl radost z radosti druhých a za celou dobu jsem od něho neslyšela postěžování si.“

Analýza rozhovorů: Všichni respondenti, kromě respondenta č. 2 podávají svědectví o potřebě duchovní péče a pomoci jejich víry při smíření v době nemoci a umírání. Respondent č. 2 nemůže podat v tomto případě svědectví z důvodu nízkého věku doprovázené osoby (14 měsíců), ale věří, že díky Bohu bylo prožívání nemoci a odchod pro jejího blízkého snadnější a klidný.

Tabulka č. 10 Kategorie č. 6

Pomoc křesťanské víry u doprovázejícího	
R1	„Všichni mě v tom pořád ujišťovali, až budeš potřebovat..., to mě strašně dávalo sílu, že v tom není člověk sám, ani po té křesťanské stránce, ani po té lidské, modlitba musí fungovat skrze obyčejné lidské ruce nebo myšlení. Věřila jsem Bohu, že mě nezklame, že mě podrží v mém rozhodnutí.“
R2	Ano, velikou, v hospici jsem poprvé zažívala nádhernou a laskavou pomoc, jejich velká účast mi dodávala síly, Daliborkův odchod byl hlubokým duchovním zážitkem... tam jsem děkovala Bohu za víru a dobré lidi, kteří věří.“
R3	„Určitě, já myslím, že taky to, že se pak s tím smířila, že s tím žila, že s tím počítala...my jsme byli během té nemoci asi na 3x na duchovních cvičeních a před tím, na náboženských povinnostech v kostele, jeli jsme na Hostýn na exercicie, pak jsme byli ještě v Kolíně, to už jsme věděli, že to jde do finále...“
R4	„Víru a sílu víry jsme pociťovali od začátku až do konce...v okamžiku křesťanské slavnosti jsme prožívali něco krásného, nadpozemského, dostali jsme velké požehnání se účastnit takového okamžiku...“
R5	„Tak určitě obrovskou, velikou, i oni napsali na stránky naší farnosti, že to pro ně hrozně moc znamenalo, svědectví naší víry, i pro ty rodiny a že to mohla být velká oslava ten Honzův pohřeb, oslava života.“

Analýza rozhovorů: Všichni respondenti vypovídají o tom, jakou roli hrála jejich víra v době, kdy doprovázeli svého blízkého a všichni tuto pomoc potvrzují. Způsoby pomoci se v některých případech mírně odlišují, což bude podrobněji uvedeno v jedné ze subkategorií.

Tabulka č. 11 Kategorie č. 7

Změna pohledu na křesťanskou víru	
R1	„Jestli jsem změnila postoj? Nemám ráda, když se lidi dělí na věřící a nevěřící, ale v tomhle případě mně opravdu nevěřící pomohli víc než komunita věřících, stále mám lidi, kteří tě chtějí, chtějí ti ukázat, že život má smysl a v tom si myslím, že je to řízení Boží, že ti nastrčí lidi, aby ti pomohli.“
R2	„Ano, můj postoj k víře dostal nové rozměry...na víru dnes pohlížím s velkým respektem a nadějí, bez ní bych neprožívala tak hluboké zážitky. Čas, který trávím modlitbou, je pro mne zdrojem nádherných pocitů.“
R3	„K utvrzení, potvrdil jsem si, že to je super. Prožili jsme spolu takovou reflexi, pohled zpátky, člověk si uvědomil, jak nám Hospodin přihrával během života, hlavně když jsme se seznamovali a pak pořád...“
R4	„Došlo ke změně celkově na život i na víru...otec mi zemřel, když mi bylo 25 let a ve 33 letech jsem šla k prvnímu svatému přijímání společně se svým 10letým synem, od té doby jsem každý den šťastná a vděčná...“
R5	„No ještě víc mě to ujistilo v tom, že ty lidi, který nebudou tak otevřený v otázkách na kněze, to mají opravdu těžký, a že je potřeba strašně moc pro tu pastorační medicínu a doprovázení a výchovu kněží v pastoraaci nemocných a umírajících dělat, protože opravdu jako svatou svíci abys někoho hledal. „Že to neznamena, že když je věřící, že dokáže pomoc dobře poskytnout?“ ... „samozřejmě, kvůli tomu, že tu víru má, že neumí tak přistoupit stejně k tomu.“

Analýza rozhovorů: K otázce změny postoje se respondent č. 1 vyjádřil, že ho v souvislosti s doprovázením blízkého napadaly v otázce víry myšlenky o často mylném pohledu a dělení lidí na věřící a nevěřící. Dle svých zkušeností z tohoto těžkého životního období uvádí, že u mnoha lidí, kteří o sobě prohlašují, že nejsou věřící, důkazy víry pozoroval a naopak někteří křesťané pro něho byly zklamáním. Respondenti č. 2 a 4 udávají změnu postoje, popisují, jak teprve díky tíživé situaci objevili sílu a pravý rozměr víry a navíc zdůrazňují pozitivní změny, které díky víře nastaly v jejich životě. Respondenti č. 3 a 5 se vyjádřili, že tato zkušenost pro ně znamenala utvrzení jejich víry. Respondent č. 3 navíc říká, že si uvědomil, jak mu byl Bůh v jeho životě stále nablízku.

Respondent č. 5 ještě uvádí, že při hledání duchovní pomoci se přesvědčil, že ne každý povoláný, dokáže tuto pomoc dobře poskytnout a že v tomto směru má pastorační výuka jisté rezervy.

Tabulka č. 12 Kategorie 4, subkategorie A

	KATEGORIE 4	Pomoc křesťanské víry při smíření.
	SUBKATEGORIE A	Způsob pomoci
R1		„Člověk, kterého si vážím, velký křesťan, mi napsal: „Dělej všechno, jak ty chceš, Bůh tě v tom nenechá.“ A já jsem si uvědomila, že má pravdu, že ten Bůh bude stát za mnou, takže jsem cítila, že bude se mnou a že mi snad pomůže... asi ten Bůh fakt vidí za roh a třeba by to nemělo smysl, třeba by jsme nebyli tak šťastní, že když si nevíš rady, tak si řekneš, odevzdám to nahoru tomu Bohu a on mi v tom i snad ukáže nějakou cestu, buďto mi odstraní nějakou překážku, kterou nezvládnou a budu vědět, že takhle to prostě být nemá a nebo mi nastrčí nějakého člověka, který mi prostě pomůže.“
R2		„Pomohla mi v nalezení nové psychické rovnováhy, myslím, že bez víry bych byla osobnostně deformovaná, věřím, že se mému synáčkovi daří dobře a je v nebi, s vírou jsem přijala postoj, že to tak má být.“
R3		„Víra mění všechno, když člověk nemá víru, nemá před sebou výhled věčnosti a myslím, že žije v přesvědčení, že smrtí opravdu definitivně končí lidská existence. Když člověk žije s tím, že smrt je vlastně začátek věčnosti, pro kterou jsme stvořeni, pak se s tím člověk může smířit. Já mám takový sen, že až umřu, přijdu k nebeské bráně, vejdu dovnitř a Radka mně poběží naproti.“
R4		„Chápu, že člověk má Bohem určený plán, člověk si musí projít životními zkouškami, aby se zastavil a zamyslel...otec byl dříve schopen napadat naši víru, v další fázi začal mluvit o Bohu sám od sebe, s pokorou přijímal první a zároveň poslední svaté přijímání a svátost nemocných. Všichni jsme se shodli, že máme od té doby jakousi ochranu z nebes.“
R5		„Pán Bůh nás jakoby připravoval, když jsme viděli na té dětské onkologii tolik rodičů a rodin... Bůh nám dal možnost, abychom se intenzivně užili o těch nocích, abychom probírali všechny ty hloubky, radosti i nejistoty Honzíkovy víry i naše...já všechno беру tak, že denně dostávám 500 dobrých věcí, proč

bych neměla přijmout jednu těžkou...s manželem jsme si řekli, že nebyl náš, měli jsme ho jen svěřeného a teď ho odevzdáváme zpátky, vždyť to bylo 18 let nádherného intenzivního života.“

Analýza rozhovorů: Při odhalování způsobu pomoci víry se ukázalo, že podstatou pomoci, je schopnost odevzdat vše do Božích rukou. Respondenti č. 2 a 3 ještě zdůrazňují existenci života věčného a možnost shledání s milovanou osobou.

Tabulka č. 13 Kategorie 6, subkategorie A

	KATEGORIE 6	Pomoc křesťanské víry v nemoci
	SUBKATEGORIE A	Zdroj pomoci
R1		„Chodil ke svátostem skrze Jáhena, který k nám docházel domů, děti viděly, že mu to pomáhá a samy pak přišly: „, a tati budeme se spolu modlit?“ Skrze nějakou tu zpověď, skrze popovídání s prostředníkem Božím...dávalo mi sílu, že v tom člověk není sám ani po té křesťanské stránce, ani po té lidské...všichni se semkli a všichni pomáhali, pomáhala i ta křesťanská komunita, bylo mnoho modliteb v kostele za toho Vojtu, právě podpora takových společenství třeba rodin nebo dětských společenství, toho jsem si strašně vážila.“
R2		„Teprve v Hospici Anežky České jsem poprvé zažívala nádhernou a laskavou pomoc všech okolo nás, jejich velká účast mi dodávala síly a ukazovala, že na to nejsem sama, tam jsem děkovala Bohu za víru a dobré lidi, kteří věří.“
R3		„Během té nemoci jsme byli opakovaně na duchovních cvičeních a chodili na náboženské povinnosti do kostela. Duchovní František mi byl obzvláště blízký. Manželka mnohokrát přijala svátosti a tak jsme to mohli všechno probrat, takže si myslím, že náboženství jí hodně pomohlo, církev má teorii – nauku o uzdravující moci svátosti a křesť- z toho se vynořuje člověk nový, uzdravený a u ní to tak po křtu bylo.“
R4		„ Na pomoc přišel tehdy nový pan farář, který úžasně naslouchal a pomáhal...přítomnost křesťanských procedur mi přináší pohazení po duši. Ve 33 letech jsem šla poprvé ke svatému přijímání společně se svým 10letým synem, byl to rok hlubokého duchovního poznání.“

R5

„Honziík říkal: „Ještě, že jsem směl jet na ten sportovní týden.“, tam získal hlavně pocit, že někam patří, do mládeže věřících lidí, že jsou lidi, kteří na něho budou myslet a najednou přijeli z toho Vesmíru, ten Tomáš H. a všichni ty týmáci. Opravdu probíhalo otevření toho, co se s ním děje, dostával vysluhování, eucharistii...co mu nosil páter Jirásek. ...co máme kamarádů z kostela a modlili jsme se a zase si prostě povídali a tak. Já celý život říkám, že si mne pán Bůh připravuje vždycky pro něco.“

Analýza rozhovorů: Pro respondenta č. 1 byl zdrojem křesťanské pomoci jednak Jáhen, který přinášel svátosti, dále křesťanská společenství a všechny modlitby ať už vlastní nebo přicházející od druhých. Respondent č. 2 vnímal jako největší zdroj křesťanské pomoci věřící personál hospice. Respondenti č. 3, 4 a 5 vnímali jako zdroj pomoci duchovní a křesťanské obřady, kterých se mohli účastnit. Respondent č. 5 navíc opět zdůrazňuje pomoc věřící komunity.

2.6 ANALÝZA ROZHovorů

Existuje více možností, jak analyzovat data případové studie. Již přiřazení hlavního významu podle prvního dojmu v terénu je začátek analýzy. Kvalitativní výzkum je podložený běžným uvažováním jedince. Pokud hledáme význam dat, snažíme se najít pravidelnosti a konzistence v určitých podmínkách. Některé pravidelnosti můžeme předem očekávat, jiné se ukazují až během studie. Údaje shromážděné z případové studie se pak výzkumník snaží pochopit a dát jim smysl. Buď posuzuje data jako celek, což je způsob holistické analýzy, nebo hledá závěry v jednotlivých částech pomocí kódování. Následně se interpretují výsledky této analýzy jako celek.

Údaje získané z rozhovorů jsem analyzovala pomocí otevřeného kódování, kterému předcházela doslovná transkripce rozhovorů. Dle jednotlivých témat jsem vytvořila kategorie a subkategorie a k nim přiřadila citace z rozhovorů (Hendl, 2012).

3 DISKUSE K VÝZKUMU

Tato bakalářská práce byla zaměřena na roli křesťanské víry v životě člověka. Cílem práce bylo představit křesťanskou víru jako zdroj sociální opory a zjistit do jaké míry, a jakým způsobem pomáhá tato víra v těžkých životních situacích. Výzkum jsem zaměřila na nejtěžší životní situaci, kterou je dle mého názoru ztráta blízké osoby. Mými respondenty byli osoby, které doprovázely v nemoci a umírání své nejbližší. Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu a výzkumným nástrojem byl polostrukturovaný rozhovor. Zpětně hodnotím, že tato metoda výzkumu se mi osvědčila, neboť data, která jsem získala rozhovory s respondenty, byla velmi obsáhlá a šla do hloubky tématu, což by nebylo možné získat dotazníkovým šetřením. Navíc jsem měla možnost zažít atmosféru vyprávění a emoce, které se vzpomínkami respondentů přicházely. To mi pomohlo při celkovém náhledu při analýze dat. Zároveň však hodnotím tuto metodu jako velmi psychicky náročnou, a to hlavně v případě konkrétního tématu a souboru respondentů. Za slabou stránku svého výzkumu považuji jednak malý soubor respondentů a také svoji nezkušenost s prováděním výzkumu, která se mohla mimo jiné projevit při analýze dat. S odstupem času jsem zaznamenala, že výzkum by jistě získal na zajímavosti, pokud by byl doplněn skupinou respondentů, zažívajících i jiné zátěžové situace, které život přináší. Dané téma je však pro mě srdeční záležitostí, mám s ním největší zkušenost a zároveň souvisí s oborem ošetrovatelství. Při volbě způsobu získávání dat jsem si nejdříve rozdělila hlavní cíl na jednotlivé cíle a z nich vytvořila okruhy otázek. Tazatelských otázek bylo celkem sedm. Odpovědi na otázky jsem pak přiřazovala k jednotlivým kategoriím a subkategoriím.

Výzkumem bylo zjištěno, že v případě první otázky, která ověřovala pomoc křesťanské víry při sebepřijetí potvrdilo všech pět respondentů, že jim víra byla v tomto ohledu pomocí a to především tím, že díky víře vnímají svůj život jako dar, věří, že mají určitý úkol, cítí Boží lásku, a proto dokážou vše svěřit do Božích rukou.

Druhou otázkou jsem zjišťovala pomoc křesťanské víry při utváření sociálních vztahů. Tři respondenti odpověděli, že díky víře poznali pokoru, což jim pomohlo ve vztahu s druhými lidmi, jeden respondent přikládá vliv křesťanského společenství na další vztahy a jeden respondent uvádí konkrétní zážitek propojení dvou lidí vírou.

Třetí otázka se ptala na pomoc křesťanské víry při zjištění závažného onemocnění. Všichni respondenti uvedli, že i přes jejich víru byla tato situace velmi těžká a bolestná. Se strachem a úzkostí se vyrovnávali skrze duchovní pomoc, kterou vyhledávali a opakovaně přijímali. Zároveň všichni potvrdili, že ke smíření došli právě díky své víře.

Čtvrtá otázka zjišťovala, zda byla křesťanská víra pomocí při smíření se s blízcím se koncem života jejich nejbližšího. Všech pět respondentů opět potvrdilo, že při smíření hrála křesťanská víra tu nejdůležitější roli, neboť věří v Boží důvody a život věčný.

Pomocí páté otázky se mi podařilo zjistit vliv křesťanské víry na nemocného. Čtyři respondenti popisují, jak vnímali pozitivní vliv víry u jejich blízkého. Poslední respondent v tuto pomoc věří, ale nemohl ji doložit svědectvím, neboť jeho nejbližším bylo 14měsíční dítě.

Šestou otázkou jsem se snažila zjistit, jaký vliv měla křesťanská víra na doprovázející, kterým byli jednotliví respondenti. Všichni respondenti potvrzují, že i během doprovázení jim byla jejich víra oporou.

Poslední otázka se zaměřovala na možnou změnu pohledu na křesťanskou víru v souvislosti s doprovázením blízké osoby. Jeden respondent uvedl, že díky své zkušenosti zjistil, jak mylné může být dělení lidí na věřící a nevěřící, a že příslušnost ke křesťanské víře vždy nemusí být zárukou kvality člověka a naopak. Dva respondenti teprve díky této tíživé situaci objevili pravou sílu víry a změnili své životní postoje a dva respondenti vyjádřili, že zažili utvrzení své víry.

Pomocí subkategorií jsem se ve svém výzkumu snažila přesně definovat konkrétní způsob pomoci křesťanské víry a její nejčastější zdroj. Výzkum ukázal, že hlavní pomoc křesťanské víry spočívá ve schopnosti věřícího odevzdat svůj život do Božích rukou. Jako další pomoc vnímám víru respondentů v život věčný a v opětovné shledání se všemi milovanými, kteří už na věčnost odešli.

Nejčastějšími zdroji křesťanské pomoci se ukázali být osoby poskytující pastorační péči, přinášející svátosti, dále různá křesťanská společenství nebo i jednotlivé osoby, které přispěly modlitbou. Jeden respondent uvedl jako největší zdroj pomoci věřící ošetřující personál.

Výzkum, který jsem na dané téma prováděla, nepochybně potvrdil pomoc křesťanské víry nejen v těžkých životních situacích, ale během celého lidského života. Vzhledem k povaze vybraných respondentů se dal tento výsledek předpokládat. Hlavním cílem výzkumu bylo ale zjistit, v čem spočívá hlavní pomoc víry. Chtěla jsem tak všem zdravotníkům a lidem, kteří neuznávají křesťanské nebo žádné náboženství, přiblížit, co může víra v životě věřícího člověka znamenat a jak může být důležitá. Toto pochopení by mohlo být pomocí všem, kteří pracují v přímé péči při poskytování duchovní péče, a tím by se velmi zkvalitnila ošetrovatelská péče. Výzkum na podobné téma provedla Jakoubková (2010). Ve své práci na téma „Víra jako forma sociální opory při zvládání náročných situací“ potvrdila, že je víra pozitivním faktorem v životě člověka. Poukazuje na to, že pokud chceme poskytovat komplexní péči, musíme respektovat u člověka jeho duchovní rozměr a přání. Dále výzkum dokládá, že 97% zdravotníků projevilo ochotu vyhovět žádosti klienta a zprostředkovat duchovní pomoc, 45% zdravotníků má navíc zájem o otázky z duchovního oboru a možnost vzdělávání v oboru duchovní péče potvrdilo 70% dotázaných zdravotníků. Se žádostí klienta o službu duchovního se setkalo ve své praxi 83% zdravotníků a 82% z nich potvrdilo, že náboženskou víru považuje za pozitivní faktor, který pomáhá při řešení náročné situace.

Stejně téma zkoumá Bedáňová (2010), která tvrdí, že každý člověk si v období krize potřebuje uspořádat svoji myšlenkovou existenci, ať už je věřící nebo bezvěrec a proto potřebuje v tomto období citlivý přístup k duchovním potřebám. Z výzkumu je patrné, že každý něčemu věří, a pokud se jedná o víru v pomoc od blízké osoby, výsledky potvrzují, že tento druh pomoci hraje významnou roli. Ve spirituálních myšlenkách pak hledá úlevu 40% nemocných. Nejdůležitější faktory, které byly zdrojem opory v tomto výzkumu, jsou vlastní víra nemocného v uzdravení, víra v oporu blízkých a důvěra v ošetřujícího lékaře. Spirituální myšlenky byly při tomto posuzování odsunuty do ústraní.

Urbanová (2010) se zase zabývá vztahem mezi náboženskou vírou a sebepřijetím. Autorka ve svém výzkumu zároveň podává vysvětlení, jakým způsobem může křesťanská víra pomáhat při poskytování sociálních služeb. „*Sociální pracovník, který se nechá vést křesťanskou vírou, vidí klienta v Božím světle a jeho pomoc je plně lidská.*“ (Urbanová, 2010, str. 41) Zároveň zdůrazňuje důležitost vzdělávání pracovníků v pomáhajících profesích a to, jak je u těchto pracovníků důležitý proces sebepoznávání a sebepřijetí, díky kterému se zvyšuje jejich profesionalita a empatie.

V diplomové práci s názvem Úroveň kvality života onkologicky nemocných seniorů (Venclíková, 2014) byla vytvořena hypotéza, že náboženská víra výrazně ovlivňuje pohled na kvalitu života. Výzkum prokázal, že největší kvalitu života (91%), udávají dotazovaní, kteří jsou věřící a praktikující. Více jak polovina respondentů (54%), kteří o duchovních otázkách v poslední době přemýšlí, označují kvalitu svého života za ani dobrou ani špatnou a respondenti, kteří se pokládají za věřící, ale nepraktikují (56%), pokládají kvalitu svého života za dobrou. Z výzkumu tedy vyplývá, že víra se významně podílí na tom, jak onkologicky nemocní prožívají kvalitu svého života.

Všechny výše zmiňované výzkumy, které se zabývají podobnými tématy zkoumajícími vliv náboženské víry potvrzují, že jsou víra a duchovní potřeby v lidském životě oporou a zlepšují jeho celkovou kvalitu. Tyto výsledky potvrzují moji úvahu o důležitosti poskytování duchovní péče jako součásti kvalitní péče o nemocného.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo odhalit sílu křesťanské víry a přiblížit ji každému, kdo se podílí na péči o nemocné. Chtěla jsem ukázat nejen její moc, ale také její obyčejnou lidskou stránku, díky které je často odsuzována. Křesťanská víra totiž sice vychází od Boha, ale tak, jak ji vnímáme skrze lidské činy, nemusí být vždy dokonalá. Můj výzkum potvrdil, že pro křesťany je víra pilířem, o který se opírají na své životní cestě a na jehož základech je postaven celý jejich život.

Všichni respondenti potvrdili, že křesťanská víra jim byla pomocí ve všech ohledech. V předchozí analýze uvádím, že se respondenti jako doprovázející dokázali vyrovnat jak s příchodem nemoci, tak i odchodem jejich blízkého díky jejich schopnosti uvěřit v Boží záměr a odevzdat svůj život Otci, kterým je pro ně Bůh. Věřit v život věčný a život na zemi berou jako provizorium.

To, jak se projevuje lidská stránka, vnímám, když respondenti i přes svoji víru popisují pocity strachu, úzkosti, pochybností a smutku. Věřit neznamena snadno přijmout bolestnou zprávu, i když nám ji posílá Bůh, ale jen člověk, jehož víra je opravdová, je schopen upřímně se smířit se ztrátou, kterou je úmrtí nejbližšího člověka. Věřit, to je pravá podstata věci a nedá se nijak vysvětlit. Víra je dar, který nebyl dán každému a nelze se víře naučit, nebo ji přikázat. Můžeme, ale uvěřit. Víra může přijít kdykoli během života. Může se stát, že se staneme svědky Boží existence a pak je na nás, jak vnímaví budeme. Při odhalování toho, co je podstatou pomocí víry jsem zjistila, že její síla spočívá právě v tom, jak velká je víra člověka.

ANOTACE

Autor:	Žaneta Holečková
Instituce:	Ústav sociálního lékařství LF UK v Hradci Králové, Oddělení ošetrovatelství
Název práce:	Víra jako sociální opora
Vedoucí práce:	Mgr. Michaela Votroubková
Počet stran:	59
Počet příloh:	6
Rok obhajoby:	2016
Klíčová slova:	víra, sociální opora, křesťanství, náboženství, ošetrovatelství, nemoc, nemocný

Souhrn:

Tato bakalářská práce představuje křesťanskou víru ve smyslu sociální opory. Poukazuje na její vliv v životě člověka a snaží se zdůraznit její význam. V teoretické části jsou charakterizovány základní pojmy související s vírou a sociální oporou a popsány vztahy mezi nimi a člověkem. V empirické části práce jsou porovnávány zkušenosti osob, které doprovázeli svého blízkého během nemoci a umírání. Jejich výpovědi popisují, jakou roli sehrála křesťanská víra v jejich životě a jakým způsobem jim pomohla v těžké životní situaci.

ANOTACE

Name and Surname of the autor: Žaneta Holečková

Institution: Charles University in Prague,
Faculty of Medicine in Hradec Králové, Department of Social Medicine, Department of Nursing

Title: Faith es social support

Supervisor: Mgr. Michaela Votroubková

Number of pages: 59

Number of attachments: 6

Year of defense: 2016

Keywords: faith, social support, Christianity, religion, nursing, disease, patient

Summary:

This bachelor's thesis represents Christian faith in terms of social support. It is showing its influence in human's life and tries to emphasize its importance. In theoretical part basic concepts are characterized. These relate to faith and social support and describe relationships between them and human beings. In the empirical part of thesis, the experiences of people which accompanied their loved one's during their illness and dying are compared. Their statements describe what kind of role played Christian faith in their life and how it helped them in difficult life situation.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Abraham Maslow, 2016. In *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikimedia Foundation, 2001- , stránka naposledy editována 20.2.2016 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Abraham_Maslow [online].
2. BEDÁŇOVÁ, Kateřina, 2010. *Víra jako forma sociální opory v náročných situacích*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/12562>. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií. Vedoucí práce Vízdal, František.
3. BRZÁKOVÁ BEKSOVÁ, Kateřina, 2013. *Geriatrická problematika v pastorační péči*. Praha: Karolinum. 139 s. ISBN 978-80-246-2296-5.
4. CANTALAMESSA, Raniero, 1997. *Sestra smrt*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 47 s. ISBN 80-7192-311-7.
5. FRANKL, Viktor E, 1994. *Člověk hledá smysl. Úvod do logoterapie*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství J. Kocourek. 88 s. ISBN 80-90160-11-4.
6. FRANKL, Viktor E., 2006. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta. 237 s. ISBN 80-7295-085-1.
7. HACKLOVÁ, Renata, 2013. *Psychosociální aspekty religiozity a spirituality ve vztahu ke zdraví* [online]. Disertační práce obhájená na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v r. 2013. Vedoucí práce prof. PhDr. Vladimír Kebza CSc. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/103252/19331347/>
8. HANKO, Michal, 2011. *Víra ve viru* [online]. Ateismus.cz. 2011 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.i-ateismus.cz/2011/09/vira-ve-viru/>.
9. HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
10. HENDL, Jan, 2012. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

11. JAKOUBKOVÁ, Jarmila, 2010. *Víra jako forma sociální opory při zvládnání náročných situací*. Brno. Diplomová práce obhájená na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně v roce 2010. Vedoucí práce Doc. PhDr. František Vízdal CSc.
12. JONES, Nellie, 2007. Víra a zdraví. *Prameny zdraví* [online]. Publikováno 22.9.2007 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.magazinzdravi.cz/vira-a-zdravi-20070922>
13. KAŠPARŮ, Max, 2015. *Malý kompas víry*. 4. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská. 114 s. ISBN 978-80-7266-392-7.
14. KATOLICKÁ CÍRKEV, 1995. *Katechismus katolické církve*. Překlad Josef Kolářek. Praha: Zvon. 793 s. ISBN 80-7113-132-6.
15. KEBZA, Vladimír, 2015. *Chování člověka v krizových situacích*. 3. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita. 142 s. ISBN 978-80-213-2591-3.
16. Křesťanství, 2016. In *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikimedia Foundation, 2001- , stránka naposledy editována 28.3.2016 [cit. 2016-04-21]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/K%C5%99es%C5%A5anstv%C3%AD>
17. KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 1994. *Mít pro co žít*. Praha: Návrat domů. 96 s. ISBN 80-85495-33-3.
18. KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 1999. Moderátor zvládnání zátěže typu sociální opory. *Československá psychologie* 1999, roč. 2, č. 43, s. 106- 118.
19. KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2009. *Psychologie moudrosti a dobrého života*. Praha: Grada. 138 s. ISBN 978-80-247-2362-4.
20. KŘIŠŤAN, Alois, EHRLICHOVÁ, Magdalena, 2004. *Pastorace v sociální práci: studijní materiál* [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2004 [cit. 2016-01-26]. 62 s. Dostupné z: <http://media0.webgarden.cz/files/media0:5109b7485f45c.doc.upl/Pastorace+v+soc.+pr%C3%A1ci++studijn%C3%AD+materi%C3%A1l.doc>.
21. KUTNOHORSKÁ, Jana, 2007. *Etika v ošetrovatelství*. Praha: Grada. 163 s. ISBN 978-80-247-2069-2.

22. MAREŠ, Jiří, 2013. *Sociální opora* [prezentace]. Hradec Králové: Univerzita Karlova, Lékařská fakulta.
23. MAREŠ, Jiří a kol., 2001. *Sociální opora u dětí a dospívajících I*. Hradec Králové: Nucleus. 151 s. ISBN 80-86225-19-4.
24. MAREŠ, Jiří a kol., 2002. *Sociální opora u dětí a dospívajících II*. Hradec Králové: Nucleus. 187 s. ISBN 80-86225-25-9.
25. MAREŠ, Jiří a kol., 2003. *Sociální opora u dětí a dospívajících III*. Hradec Králové: Nucleus. 251 s. ISBN 80-86225-47-1.
26. MARKOVÁ, Monika, 2010. *Sestra a pacient v paliativní péči*. Praha: Grada. 128 s. ISBN 978-80-247-3171-1.
27. MESSINA, Rosario, 2005. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 148 s. ISBN 80-7192-859-3.
28. OPATRNÝ, Aleš, 2001. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. 2. dopl. verze. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském. 47 s.
29. OPATRNÝ, Michal, 2008. K čemu může být sociálnímu pracovníkovi dobrá jeho víra. *Sociální práce* 2008, roč. 8, č. 4, s. 85 - 92. ISSN1213-6204.
30. PAVLÍKOVÁ, Slavomíra, 2006. *Modely ošetrovatelství v kostce*. Praha: Grada. 150 s. ISBN 80-247-1211-3.
31. PECK, M.Scott, 2001. *Odmítnutí duše*. Praha: Pragma. 239 s. ISBN 80-7205-757-X.
32. PUCHALSKI, Christina M. a kol., 2016. Overview of spirituality in palliative care. *UpToDate* [online]. Wolters Kluwer, ©2016 [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: <http://www.uptodate.com/contents/overview-of-spirituality-in-palliative-care>
33. SANDTNER, Pavel, 2004. *Doprovázení v hospicové péči a logoterapie*. Praha. Diplomová práce obhájená na Univerzitě Karlové v Praze v roce 2004. Vedoucí práce P. Ing. Aleš Opatrný, Th. D.

34. STUDENT, Johann-Christoph, MÜHLUM, Albert, STUDENT, Ute, 2006. *Sociální práce v hospici a paliativní péče*. Jinočany: H & H, 2006. 161 s. ISBN 80-7319-059-1.
35. SVATOŠOVÁ, Marie, 2008. *Hospice a umění doprovázet*. 6. dopl. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 151 s. ISBN 978-80-7195-307-4.
36. SVATOŠOVÁ, Marie, 2012. *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?*. Praha: Grada. 112 s. ISBN 978-80-247-4107-9.
37. ŠOLCOVÁ, Iva, KEBZA, Vladimír, 1999. Sociální opora jako významný protektivní faktor. *Československá psychologie*. 1999, roč. 43, č. 1, s. 19-38. ISSN 0009-062X.
38. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-73-67-313-0.
39. Teorie ošetrovatelství, 2015. In *WikiSkripta* [online]. Stránka naposledy změněna 26.3.2015 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z:
http://www.wikiskripta.eu/index.php/Teorie_o%20ošetřovatelství
40. URBANOVÁ, Jana, 2010. *Charitativní a sociální práce Křesťanské pojetí víry jako pomoc při sebepřijetí člověka*. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce ThLic. Michal Umlauf.
41. VENCLÍKOVÁ, Renata, 2014. *Úroveň kvality života onkologicky nemocných seniorů*. Brno. Diplomová práce obhájená na Masarykově univerzitě v Brně v roce 2014. Vedoucí práce Doc. PhDr. Andrea Pokorná Ph.D.
42. *YOUCAT: česky: katechismus katolické církve pro mladé*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. 301 s. ISBN 978-80-7195-495-8

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1	Fáze podle Kübler-Rossové	23
Tabulka č. 2	Transformační tabulka	34
Tabulka č. 3	Sledovaná skupina	35
Tabulka č. 4	Kategorie, subkategorie	36
Tabulka č. 5	Kategorie č. 1	37
Tabulka č. 6	Kategorie č.	38
Tabulka č. 7	Kategorie č. 3	39
Tabulka č. 8	Kategorie č. 4	40
Tabulka č. 9	Kategorie č. 5	41
Tabulka č. 10	Kategorie č. 6	42
Tabulka č. 11	Kategorie č. 7	43
Tabulka č. 12	Kategorie 4, subkategorie A	44
Tabulka č. 13	Kategorie 6, subkategorie A	45

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1	Polostrukturovaný rozhovor	60
Příloha 2	Rozhovor č. 1	61
Příloha 3	Rozhovor č. 2	73
Příloha 4	Rozhovor č. 3	75
Příloha 5	Rozhovor č. 4	80
Příloha 6	Rozhovor č. 5	83

Příloha 1 Polostrukturovaný rozhovor

Dobrý den,

Jsem studentkou 3. ročníku bakalářského oboru ošetřovatelství při Lékařské fakultě v Hradci Králové. Provádím výzkum na téma „Víra jako sociální opora“ a ráda bych Vám na toto téma položila několik otázek. Informace získané pomocí rozhovoru budou použity pro moji bakalářskou práci a zůstanou anonymní. Hlavní cíl výzkumu je totožný s cílem celé práce, který si klade za úkol zjistit jaký přínos má křesťanská víra v životě člověka. Otázky vychází ze skutečnosti, že jste praktikující křesťan a máte zkušenost s doprovázením blízkého člověka v nemoci. V případě, že by Vám byla některá z otázek nepříjemná, nemusíte na ní odpovídat. Nebudete-li chtít v rozhovoru pokračovat, můžete jej kdykoli ukončit. Rozhovor bude s Vaším svolením nahráván na diktafon a poté doslovně převeden do psané formy.

Tazatelské otázky

1. Zažil jste v životě situaci, kdy Vám křesťanská víra pomohla při sebe-přijetí?
2. Byla ve Vašem životě křesťanská víra důležitá při utváření Vašich sociálních vztahů?
3. Jakou roli sehrála ve Vašem životě křesťanská víra při zjištění závažného onemocnění u Vašeho blízkého?
4. Došlo u Vás ke smíření se s touto situací za pomoci křesťanské víry? Pokud ano, tak jak?
5. Sledoval jste během nemoci a umírání u svého blízkého vliv křesťanské víry? Pokud ano, tak jak?
6. Cítil jste podporu křesťanské víry během doprovázení Vašeho blízkého? Pokud ano, tak jak?
7. Došlo během Vašeho doprovázení ke změně ve Vašem pohledu na křesťanskou víru?

Příloha 2 Rozhovor č. 1

Odpověď č. 1 : „Nevím přesně, co jakoby myslíš tím sebepřijetím. Myslím, myslím, jestli je tím myšleno to, že se člověk narodí a musí jakoby zemřít, jestli to myslíš takhle, aby člověk jakoby chápal svoji osobu jakoby celou nebo jestli myslíš opravdu přijetí nějaké diagnózy nebo nějakého nepříjemného.“

„Asi celkově, jako v tom, že se třeba člověk někdy necejtí úspěšnej nebo dokonalej tak, aby se prostě jakoby měl rád, tak to myslím.“

„Tak já si myslím, že moje víra je postavená tak, že by se měl člověk mít rád takovej, jakej je stvořenej. Jestli má i plusy i minusy, tak to je a všechno se nedá ovlivnit. Myslím si, že mi to trvalo velkou dobu, že jsem si taky prošla něčím osobním, jestli je člověk dokonalej, jestli na něco má nebo nemá. Taky se najdou lidi, kteří tě srazej, ale naopak se najdou lidi, kteří tě vypíchnou, kteří na tobě najdou něco kladného, něco, co třeba druhej nemá a pak si uvědomí, že to ten Bůh fakt vymyslel tak, aby všichni nebyli stejní, aby někdo vynikal něčím jiným a každěj do toho života dává něco takovýho, takže asi jo. Myslím si, že mi to jakoby pomohlo v tom, že si prostě člověk uvědomí, že se má mít rád takový, jaký je a že když mu ten život byl danej, tak ať si ho užije takovej, jakej je.“

Odpověď č. 2: „No byla i nebyla, protože jsem se za svůj život setkala i s křesťanskýma hodnýma lidma, když to mám říct tak obyčejně i s křesťanima, kteří mi osobně moc nessedli. Jsem z rodiny, která není echt křesťanská, i když ano, maminka je věřící, praktikující, tatínek není praktikující, ale je věřící, někdy si myslím, že ta víra dává daleko víc než mé pravidelné účasti na mších svatých. Tatínek, když jde do kostela, odnáší si toho daleko víc než já, protože toho většinu znáš a pak někdy prostě vypínáš a seš opravdu myšlenkami někde jinde a užíváš si jenom přítomnost toho Boha, ale neposloucháš už to, co se tam děje tak pravidelně a myslím si, že tyhle lidi, kteří tam občas zajdou, si z toho odnáší daleko víc, než ty druhý. Samozřejmě, že takový to poznávání ve škole, kdo je věřící a nevěřící, tak to v tobě zanechá třeba trošku i poznatky, že se ti někdo směje, já jsem s tím právě zase až tak neprošla v ranným dětství, protože doba komunismu nám zakazovala trošku chodit do kostela, chodili jsme do kostela, ale nechodili jsme mezi tu věřící mládež až tak často, jak bysme třeba mohli, protože jsme bohužel nemohli, ale pak, když se to otevřelo, tak jsem vlastně zjistila, jak se na to lidi koukaj, že někdo chodí do kostela a že někdo nechodí do kostela, jak to i ty děti mezi

sebou probíraj. Témata, která by tě nikdy nenapadla. Tady v městečku, kde vyrůstáme ji silná věřící komunita a jsou tu rodiny, které mají 8, 6 dětí a není to nic neobvyklého, ale jsou to samozřejmě křesťanské rodiny a mezi těma dětima jsou tyhle děti trnem v oku, jako z těch silnějších rodin, to je moje zkušenost. A pak dále vytváření nějakých těch sociálních kontaktů. Samozřejmě, že když se potkáš s věřícím člověkem, je to pro tebe lehčí, je to lehčí, protože tě chápe, jste na stejné vlně, ale mám plno kamarádů, kteří třeba věřícími nejsou a já si myslím, že jsou, protože prostě v něco věřej. A co se týká nějakých osobních vztahů. Prožila jsem si dlouholetý vztah s nevěřícím partnerem a dal mi hodně, dal mi hodně a samozřejmě někdy jsem si myslela, že toho člověka třeba předělám, pak jsem to ne jakoby vzdala, ale pochopila jsem, že on je tak šťastnej. Není potřeba tady ty ty lidi převracet na nějakou, na svoji víru, jenom prostě ukázat, jak ty žiješ, ať si z toho něco vezmou a tak to mám teď postavený a ty sociální vztahy pustím tak, aby si ti lidi řekli: „Jo ona je asi věřící, ona je takto spokojená, tak ať si tak prostě žije.“ Ale abych někoho předělávala nebo chtěla se stýkat jenom se svojí komunitou, myslím si, že to není dobrý. Ani ten Bůh to tak nechtěl, on chtěl, aby se všichni lidi spolu stýkali, tak to vnímám asi já ...“

Odpověď č. 3: „Tak to je velmi těžká otázka. Bylo to strašně složitý a bylo to právě o tom, že ten den, kdy mu stanovili diagnózu leukémie, tak byla popeleční středa, což je pro křesťany velký svátek. Den, kdy si prožíváš, kdy vlastně jakoby ten popel smyje všechnu vinu nebo ty si máš uvědomit všechny hříchy, který máš. Kdy vlastně jakoby o těch Vánocích se vše špatný probere jakoby v to dobrý. A pro mě to bylo strašně těžký si to jako v ten den uvědomit, proč teda my, proč zrovna já, proč táta, který má čtyřletou holčičku, kterou si strašně přál... Není to jakoby jednoznačný, že bych ti řekla, tak já to zvládnou, já mám toho Boha nad sebou, ne ne. Hlavou mně proletělo všechno možný okamžitě, ale pak si člověk jakoby postupně uvědomuje, že v tom není sám. Člověk, kterého si vážím, ale dřív jsem si třeba o něm myslela, že neví o čem je život, že to bere všechno strašně lehce, je to prostě velký křesťan, nebo já si o něm myslím, že je to křesťan, je z velmi křesťanské rodiny, studoval i teologii a ten mi ten večer napsal SMS: „Dělej všechno, jak to chceš ty, nehleď na druhý lidi, Bůh tě v tom nenechá.“ a já jsem si v tom uvědomila, že asi fakt má pravdu, že prostě, když budu chtít brečet, budu brečet a modlit se za celý svět a až se budu chtít smát, budu se zase smát a ten Bůh mě v tom fakt jakoby nenechá. Pak když jsem šla na tu mši navečer do kostela, tak jsem se tam cejtla fakt hrozně hezky a seděla jsem tam vzadu v lavici a celou mši svatou jsem

brečela, lidi na mě koukali zvláštně, nikdo nevěděl, o co se jedná, protože to fakt nikdo nevěděl. Ta diagnóza byla stanovená z hodiny na hodiny, takže to bylo strašně těžký, věděla to jenom naše blízká rodina a ty pohledy byly pro mne strašně nepříjemný. Ze začátku, když ta mše jakoby pokračovala, tak jsem si říkala, ale mně tady je ale hezky a jak ty lidi na mě blbě koukaj, tak to je jejich problém, já tady teď potřebuju být s tím Bohem takhle a během ty mše jsem si uvědomila, že bude stát za mnou, že ten Bůh bude stát za mnou, ať už se to bude vyvíjet, jak už se to bude vyvíjet. Ať prostě budu řešit, co budu řešit, já ho prostě teď potřebuju a jestli tam prostě je, tak ať mně kouká pomoc. Takže cítila jsem, že bude se mnou a že mi snad pomůže. Nedovedu si opravdu představit, co musej prožívat lidi, který nevěřej. Ať už nevěřej v cokoli, nebo v kohokoliv, ať už něco nazývaj svým jménem, svým pojmenováním, myslím si, že každěj člověk by měl v něco věřit, aspoň v nějakou moc. Mnoho lidí říká: „Já věřím, že někde něco je, že někdo, nějaká síla nám jakoby pomáhá.“ „Myslím, že jako ten den, přesně ten den, co se stala zrovna ta věc, tak jsem chtěla věřit, že to tak bude, že mně v tom fakt jakoby pomůže a v tom kostele jsem to cejtila. Pak když člověk vyjde ven, tak to je zase o něčem jiným, ale nějakěj těch 20 minut jsem tam byla naprosto prostě šťastná, odhodlaná, že prostě to nějak půjde“

Odpověď č. 4 : „No to je právě o tom, že vždycky je nějakěj moment, kdy si člověk myslí, že už zase bude líp, že to prostě půjde a nastane zlom, když se něco nedaří, ať už je to v souvislosti s tou diagnózou, ať už to je po nějakých chemoterapiích, kdy ten stav je najednou dobrej a člověk si to užívá, tak v tu chvíli si člověk řekne, jo, funguje to, pomáhá mi to všechno, něco tady je. A když samozřejmě jsou výsledky špatný a nic se nedaří, objeví se někdy něco jiného, tak člověk je na pochybách, je na pochybách a přemejšlí proč. Myslím si, že to doprovází, že se prochází takovejma fázema smíření, agrese, upírání, musí si s tím asi každý projít a já musím říci, že jsme tyhle fáze s tím Vojtou, s tím mým manželem neprožívali vůbec stejně. Každěj tím procházel po svým, on měl všechnu energii, on si prostě myslel, že to udolá svým pohledem na svět, svým humorem, svým nadhledem. Samozřejmě, když mu bylo ouvej, tak to nebyl lehkěj pohled na něj. On to nedával tedy moc najevo. Nejvíc si s tím vším procházel sám i tejděn po tom, co byl v nemocnici. On teda hnedka byl zavřenej na jednotce intenzivní péče, nikdo k němu nesměl. On byl jakoby za sklem, protože musel bejt v izolaci, takže ani my jsme k němu nesměli jako rodina a hned se ptal po tom, jestli může kněz. Já jsem se jako divila, protože bych to do něj nikdy neřekla, že třeba ta víra je taky pro něj tak

důležitá jako pro mě. Vlastně až období ty nemoci jsme si asi uvědomili, co znamená v našem vztahu ta víra, že i ten slib, kterej si dáváš v kostele manželskej, někdo si řekne, jsou to jenom slova a v takovejchle chvilích si to strašně uvědomíš, co to jakoby znamená. Co vlastně ta láska mezi těma dvouma lidima opravdu je, že to opravdu není jenom o tom smát se spolu, chodit si za ručičky, ale opravdu si někdy šáhnout na dno a podpořit se i v tom špatným. Je to smíření. Dalo mi to kus práce, dalo mi to kus cesty, abych se s tím asi smířila úplně, snažila jsem se přede všema ne asi hrát si na hrdinku, prostě jsem si. Já to mám postavený tak, když to tak řeknu, že jsem si prostě řekla, ne, já budu dělat všechno tak, abych já byla hrdá na to, co se prostě stalo, ať už udělám cokoliv, je to prostě můj život, nikdo mi to nezmění, nikdo mi to nezmění, nikdo mi nebude říkat, jak se mám prostě chovat, jak mám přijímat nemoc toho druhého, když on sám si to nezažil. Tím, že pracuju, tam kde pracuju, že se s těma nemocnýma setkávám, tak jsem si myslela, jak to všechno zvládnou, jak to bude hrozně lehčí, že jsem se s tou smrtí setkala, že jsem si myslela, že vím, jaký osudy jakoby ta rodina prožívá, co se jim honí hlavou. Nikdo to neví, říkám to i teď, po tom, co jsem si osobně prožila, nikdy nemůžeme říkat v té rovině, jak se mají cítit. Každěj se prostě cítí tak, jak se cítí osobně, nemůžeme nikoho do nikoho strkat do ničeho a vlastně a to, že já jsem si třeba říkala, tak se s tím prostě musím smířit, musím to brát tak, jak to je, budu si užívat teď tenhle den, budeme žít každěj den tak, abysme si ho užili, tím, že jsme měli jako rodina ten čas do kupy s těma třema dětima strašně omezenej těma Vojtovejma pobytama v nemocnici, tak opravdu ve chvíli, kdy on byl doma, tak pro nás to byly Vánoce. Byl to prostě svátek, děti nešly do školy, nešly do školky, byly prostě doma s tím tátou a užívaly si to. A myslím si, že tenhle čas nám všem přispěl k tomu nějakému smíření a přijetí, že ten táta je prostě nemocnej. S tou vírou v tomhle smyslu musím říct, že křesťanská komunita nabízela pomoc, nabízela. Já nevím. Hlídaní dětí nebo cestu do Hradce, ale to člověk přijmout nechtěl, co jsem strašně ráda přijímala, byla modlitba. Teprve jakoby pak si člověk uvědomí, že ta modlitba má fakt strašnou sílu, že když jsem třeba jela z nemocnice s nějakým špatným sdělením, tak jsem jenom napsala SMSku kamarádce, jak se má, tak a tak a v tu ránu mně přišlo: „Modlíme se za tebe růženec.“ Mně to prostě strašně jakoby pomohlo a myslím si, že tohle mne pomohlo i v takovým to celkovým přijetí a smíření se s tím. Není to tak, že bych si řekla, jo, je to dobře, potkalo to mne, já jsem silná žena, já to unesu. Ten Bůh to prostě takto vymyslel, ve mě věří. Já si toho vážím, že mně věří, ale i teď, dva a půl roku po odchodu Vojty občas řeknu, jó, fakt jsem to musela být já. Proč ho prostě tady nemáme vedle sebe. Pak si zase řeknu asi to tak mělo

bejt, asi ten Bůh fakt vidí za roh a třeba by to nemělo smysl, třeba bysme nebyli tak šťastní, jako jsme v uvozovkách třeba teď a užíváme si to s těma dětma úplně naplno a víme prostě, že ten život je dar, že se to může kdykoliv změnit. A smířená teď momentálně prostě jsem, mám ten život nastavený tak, že si užívám prostě okamžik a chci vydávat svědectví... práci o tom. A tím ten člověk jakoby projde sám, ale ta víra pro mě v tomhle znamená strašně moc.“

„Ještě se tě zeptám, jen tak mimo, jestli nemáš od té doby problém pokračovat v té práci, kterou děláš?“

„Právě, že vůbec ne. Já jsem se strašně obávala toho, že mi to jakoby vedoucí zakážou dělat, že mi řeknou: " Ty nemůžeš teď pracovat s těma umírajícíma lidima." já vlastně i v tom období, kdy Vojta byl nemocnej, jsem v té práci byla strašně ráda, prostě jsem si říkala, to se musí, to prostě půjde, bojujou támhle ty, bojuju taky, trošku teď se na to koukám jináč po zkušenosti se svejma vlastníma dětima, který v té době nebyly moc velký. Maruše bylo tři a půl roku a prostě vím, že i takhle malý dítě to vnímá furt, co se děje v té jeho rodině, co se děje v jeho okolí, takže mám teďka ne tendenci strkat děti k umírajícím lidem, to vůbec ne, ale dovolit jim ten přístup, aby ony si to jakoby prožily po svém, mnohdy se setkáš, určitě i na hospici jste se setkali s tím: "A můžou sem ty děti, nevdí, to?" jasný, že to nevdí, pokud to dítě chce, tak ať se jde podívat i na tu nemocnou babičku, ano, pokud ji nevidí po deseti letech, pokud je to v té rodině, tak ty děti to prožívaj tak. Já tu práci potřebuju, já ti říkám, i teď ti říkám, že kdybych musela skončit, tak se v tom začnu strašně pitvat. V tom, co se stalo, asi bych se v tom utápěla, strašně mi pomohly kolegyně v práci, skvělá vedoucí, všichni tihle mě podrželi, i bejvalí kamarádi z práce, jo dobře. Jsou to třeba zase hodně věřící lidi, ale jsou tam i nevěřící, kteří si o sobě řeknou: "Já jsem prostě ateista." a ten člověk tě něčím povzbudí, ten člověk ti něco řekne, co tě zahřeje u srdce, i kdyby ti jenom řekl třeba: "Jo myslím na tebe." to ti strašně pomůže v tu chvíli a já tu práci mám prostě tak. Ta práce má smysl a fakt mám to teď tak, že kdyby mi ji někdo vzal, tak mi asi vezme i kus toho Vojty jakoby zase s sebou, neříkám, že to je vždycky jednoduchý. Snažím se samozřejmě bejt profesionál, nevykládám, čím jsem si prošla, to ani nejde, vůbec ne, že bysme v těch rodinách nepouštěli soukromí, jo, to ti nikdy nedá. Když oni chtěj jakoby vědět, řekneš..naznačíš.Ale za tu dobu, co Vojta umřel, tak jsem to naplno jakoby opravdu rozbalila ve dvou rodinách a to opravdu po delší době, a nebo, že jsem cejtla, že ty lidi to potřebujou slyšet, aby jim to jakoby pomohlo. Teď jsme třeba nedávno jezdili strašně

dlouho, skoro čtyři měsíce do rodiny, kde byla nemocná maminka a měla tři dcery a ta jedna byla stejně stará jako já a měla taky tři děti a byla na tu maminku strašně fixovaná a furt tam řešila otázku těch vnoučat, jestli pouštět nebo nepouštět, jestli ti kluci to budou cejtít nebo nebudou cejtít. Neříkala jsem, co jsem zažila. Ona za mnou přišla sama a povídá: "Vám se, sestřičko, stalo asi něco podobného, já to z vás úplně cejtím, jak vy tady jste šťastná." Tak jsme si tak daly schůzku mimo. Tak jsme se tak spolu bavily a všechno jsem jí teda řekla, co se stalo a ona povídá: " To je supr, to je krásný, z vás to bylo úplně cejtít a tohle mně jakoby strašně dává ten smysl, že si řeknu, tak jo, tak třeba já tím životem, tím svým postojem třeba někomu pomůžu, tak jo, práci miluju a nevím, co bych měla dělat jinýho. "

Odpověď č. 5 : „ Jo, nakousla jsem to v tom smyslu, že jsem si opravdu nemyslela, že i on to bude tak cejtít, on se opravdu hnedka zajímal o to, jestli teda k němu může kněz, jestli se může někomu vyzpovídat z toho, co ho prostě trápí. Když už jsme pak měli možnost spolu mluvit ne přes to sklo, ale normálně být spolu, tak on mi říkal, že se strašně zlobil, že se prostě na toho Boha strašně zlobil. Ale pak že cejtíl, že mu chce vynadat skrz toho kněze, skrz toho jakoby zpovědníka a strašně se mu ulevilo. Říkal, že se mu strašně ulevilo, že to mohl někomu říci tak napřímo a pravidelně chodil ke svátostem skrz vlastně Jáhena, který k nám docházel domů. Je to vlastně náš kamarád velkéj. Vojta k němu chodil do skautu, prožil s ním svoje krásný léta, mládí a i vlastně pan Tadeáš, tady z kostela se o to jakoby zajímal. Nabízel taky svou pomoc, ale Vojta jí zprvu odmítal jakoby přímo od něj, chtěl spíš nějakýho člověka sobě bližšího. Taky si určitě procházel vším dobrým, já jsem to na něm viděla v tom smyslu, že třeba, když jsme s dětima šli do kostela a on povídal: "Tak jo, tak tam běžte, tak to zkuste se zase pomodlit." Víš, jako že těm dětem říkal: " Běžte se za mě modlit, abych to měl prostě lehčí. " Ne, že by děti tu víru od nás vnímaly tak jako nějak jakoby rozkazem, tak já to prostě nemám postavený. I z toho, co jsem cejtíla doma, tak prostě vím, že i to dítě to někdy bere jako povinnost. Prostě maminka jde do kostela, my musíme jít do kostela, spíš nechávám na těch dětech, aby si vytvořily ten svůj obraz a právě díky tomu, že oni věděli, že ten Otík, ten Jáhen přichází za tatínkem a že mu to asi pomáhá, když i oni pak sami třeba večer přišli. "A tati, budeme se spolu modlit?" To u nás dřív prostě nefungovalo, nějaký takový společný modlitby, jako jsou prostě takhle u těch křesťanskéj rodin. U nás to nebylo až tak prostě zvykem. Jo, když byly děti malý, tak dobře, ale když pak už jakoby odrostly, nechtělo se mně je do ničeho tlačit. Od té doby, co byl Vojta ne-

mocnej, tak to bylo celkem pravidlem a ty děti přišly úplně samy za tím tátou, že se budou spolu modlit. A myslím si, že jemu to dodávalo i takovou tu sílu. Jako, že ty děti viděj, že mu to pomáhá, takže zase předává něco těm dětem. Co se týká jeho smíření s tou nemocí a s tím, jestli musel pomoc Bůh, doufám, že jo, ale je to právě o tom, že jak se mě třeba mnoho lidí ptalo, když tedy Vojta ještě bojoval: "Už se s tím smířil?" To je, to je strašně těžký, já za něj mluvit nemůžu. Jestli se s tím smířil... Já vím, že se nechtěl vzdát, on prostě řekl, že bude bojovat až do poslední chvíle. Určitě poslední tejden jsem si jistá, že byl smířenej, protože si ten život nesmírně užíval, a když se teď zpětně potkám s jeho kamarádima i vlastně s rodinou, tak vím, že jsme ten poslední tejden užívali každou chvíli. To bylo prostě super, to byl prostě zase ten Vojta, plnej elánu, plnej dobroty a i přes tu bolest, kterou prostě měl v sobě, přestože věděl, že třeba ten konec přijde. Když mu vlastně řekli, že už žádná chemoterapie prostě jít nemůže, že už by ho to akorát ničilo, já jsem měla pocit, že on to nevnímal od těch doktorů, když oni mu tohle řekli. A pak právě u něj byl ten Otík, ten Jáhen a měli spolu strašně dlouhý rozhovor. Já jsem většinou u těch setkání byla taky, protože tam byla modlitba, bylo tam to svatý přijímání v těch domácích podmínkách. Bylo to pro nás jakoby pro rodinu strašně stmelující, že nás to vždycky táhlo do kupy a vlastně ten poslední tejden tak to pak Vojta řekl, že s ním chce být sám. A když pak Otík od nás odcházel, tak brečel. To bylo poprvé, co jakoby on od nás odcházel a brečel. Vždycky se usmíval, když se s Vojtou loučil a úplně v pohodě a tentokrát tedy odcházel a brečel a nesl si od Vojty obrázek. Nevím, kde ho sebral, nevím, kde ho našel. Měl jakoby nějakou madonku. Hodně lidí mu nosilo v době jeho nemoci takový ty modlitbičky z kostelů, jak jsou třeba, když dávaj novokněží jakoby požehnání, tak rozdávaj kartičky s modlitbami. Tak takových věcí se za tu dobu u nás zatím shromáždilo strašně moc. Mám je do teď v šuplíku a na ten šuplík prostě nesáhnu, na ten nedám dopustit... On odcházel s takovouhle madonkou a povídal... Já jsem se s ním loučila, jako jestli tedy zase přijde a on povídal: "My už se potkáme až někde jinde." Tak si říkám, co asi to mělo znamenat. Tak jsem šla za Vojtou a ten se usmíval. Povídám: "Jako všechno dobrý? "Jo, já jsem šťastnej". A víc jsme se o tom jakoby nebavili. Takže si myslím, že on skrze třeba nějakou tu zpověď, skrze nějaké to popovídání s tímhle prostředníkem božím prostě došel jakoby k jakémusi smíření sám se sebou a od té doby to byl úplně jiný člověk. Opravdu ten tejden to byl ten skvělej táta, ten skvělej manžel, plnej pozornosti a přitom, tak strašně nemocnej.

On už pak jakoby ke konci, on vlastně podstoupil tu transplantaci a po tý transplantaci pak jakoby už žádný chemoterapie neměly bejt. To už mělo být všechno OK, takže tohle bylo všechno v plánu. Ale bylo všechno v plánu, ale z tý krve se dostaly nějaké metastáze jakoby do mozku, takže on měl v mozkomíšním moku nějaký ty leukemický vzorce, tak proto pak docházelo jenom k ozařování a to už jakoby ta léčba byla spíš ambulantní, jakoby že dojížděl domů. Pak kolem toho ledna dostal jakoby zápal plic, z toho právě cestování a přejíždění. To byly peripetie, kdy jsem se hádala na sociálce, že nesmí do veřejných prostředků a oni ti řeknou, že může do veřejných prostředků, ale my jsme si tohle zajišťovali všechno sami. Žádný sanity jsme nevyužívali, tak prostě to období holt bylo takový. Neříkám, že děti, které by byly doma nemocný, protože to jsme všechno separovali, aby byly daleko od něj, protože to jsem měla strach, ale bohužel k tomu někde došlo. Taky v těch nemocnicích, na těch chodbách se setkáš se vším možným a on když jezdil na to ozařování, tak třeba seděl na chodbě v čekárně plné lidí. To tam nikdo neřešil a dostal zápal plic, ležel zase na JIPce, pak se jeho stav zhoršil a byl opravdu vážněj. Až tak vážnej, že on nechtěl jíst, nic, nic, prostě tam leželo seschlý tělo, kdy vlastně plno těch kamarádů říkalo: "Ty, Verčo, to je strašný stav, to ani nejezdí." Já jsem povídala, ty jo, to ho tam prostě chcete nechat, prostě jedu, jela jsem tam s přesvědčením, že si ho prostě vezu domů. Díky tomu co dělám, díky možnostem, jaký jsem prostě věděla, že mám, že mě tady všichni podpořej, protože jsem věděla, že mě v tom nenechaj. Všichni mě v tom pořád ujišťovali, až budeš potřebovat, uděláme ti lůžko na hospici, až budeš potřebovat, budeme za tebou jezdit domů. To mně strašně dávalo právě takovou sílu jako, že v tom ten člověk není sám, ani po ty křesťanský stránce ani po ty lidský. Všechno musí fungovat spolu, nemůže fungovat jenom modlitba, to nemůže fungovat, pokud si to někdo myslí. Vždycky ta modlitba musí fungovat skrze nějaký obyčejný lidský ruce nebo myšlení, že jo, musí se to skloubit do kupy. A tak já jsem jela na tu JIPku, kdy on tam ležel se sondou, se sondou v nose, měl napíchlou "subclavii", jela jsem tam s jeho maminkou, která to nedala ten pohled na něj a musela sama odejít a povídala: "Fakt ho chceš domů nebo ho dáme to toho hospice?" Já jsem říkala: "Jde odsud, prostě tady nebude." Já jsem si od začátku tohle říkala, že jestli mi ten Vojta umře v nemocnici, to bych prostě nedala. Cejtla bych to jako strašný svoje selhání a věděla jsem to, že bych to nezvládla bejt u toho lůžka a jenom na něj koukat, takže jsem řekla: " Ne, беру si ho domů. ", řekla jsem to sestřičkám, ty trochu věděly, v čem pracuju, jaký mám možnosti, sice říkaly: " Myslíte to vážně, máte malý děti..." Ano, myslím to prostě vážně, je to moje rozhodnutí, vím, že na to mám právo. ", opravdu výhoda

toho, že to člověk zná. Strašně jsem cejtila, že mám výhodu nad tak takovejma v uvo-
zovkách obyčejnejma lidma, kteří nevědí, jaký mají možnosti, kteří nevědí, jaký jsou
služby, kdo by jim mohl jakoby třeba pomoc. Taky jsem šla za tou vedoucí lékařkou a
ona na mě koukala a povídá: "Vezmete si ho domů?" "Ano, já ho chci prostě domů."
"Souhlasím s váma, vemte ho domů, dáte mu daleko víc." Já jsem tam jeden den ne-
mohla za Vojtou přijet, protože jsem řešila právě nějaký takovýhle věci. Nebyly moc
dobré, byl i v umělém spánku, takže to bylo takový, jakože na vážkách, tak jsem se sna-
žila tam být co nejčastěji, ale když to fakt nešlo, tak jsem si říkala, jsem s tebou v mod-
litbě, ale nebylo den, aby on tam byl sám. Vždycky tam někdo jakoby z rodiny s přáteli
jel. To fungovalo tahle dokonale. I kamarádi z práce za ním jezdili, dělali mu tam povy-
ražení, dělali tam prostě legraci. Přivezli mu balónky třeba na tuhle JIPku, kdy už on byl
jakoby pod lékama. Byl v umělém spánku, aby to tělo nabralo nějakou sílu když tak na
další boj a ty doktorky tam jako: "Balónky mu vezete, proč mu vezete balónky?" "No
on vždycky chtěl letět balónem, tak tady má prostě od nás balónky". I tohle jsem si říka-
la, jak je jakoby krásný, jak ti kluci, kteří... To jsou prostě obyčejní dělníci a chtějí mu
takhle udělat hezky, prostě jsem si ho vzala domů, zařídila jsem si domů postel, zařídila
jsem si domů všechno nezbytný, co bylo potřeba. Ani jsem si ho nevezla sanitkou, pro-
tože on to nechtěl. On prostě mně řekl, jak pojede domů sanitkou, tak už ví, že je to jako
špatný a vždycky se mě ptal: "Máš mě ráda?" I když byl nemocnej. To byla skoro první
otázka, když jsem jakoby přišla za ním, tak jsem samozřejmě vždycky odpověděla, ano.
Samozřejmě jsem s tebou v dobrým i ve zlým, jednou jsme si to prostě slíbili a i když to
je těžký, tak to prostě zvládnem, tak to prostě dáme a teď na to strašně ráda vzpomínám.
Na takovýhle ty okamžiky i na to, když jsem si ho vezla domů s těma hadičkama a i
vlastně ta jeho maminka "To půjde doma?" "Tak mi zkuste věřit prostě, já si myslím, že
to půjde." A jela jsem samozřejmě s podporou našich lékařů na hospicu. Strašně vděčím
Janě Svobodové, která mně vždycky prostě říkala: " Jo, vymysli si cokoliv a všechno
prostě uděláme, co budeš chtít, tak prostě půjde, nějakým způsobem to dáme do kupy. "
Takže jak jsem si ho přivezla domů, tak ona okamžitě prostě dorazila a koukala na něj a
povídá: "No tu hadici dáme prostě pryč, bude se jíst normálně, není důvod, proč byste
nejedl normálně." "A tu hadici dáme pryč?" zašeptal manžel. Já člověk, kterej tohle tvr-
dím jako těm lidem v domácnostech, jsem si najednou říkala: " A to myslí jako vážně,
ona mu chce sebrat nějaký zdroj jeho výživy?" I takový to, co člověk si třeba jakoby
říká, vždyť to je úplně normální, já to s těmi lidmi, já jim to vždycky tvrdím, že to bude
jakoby dobrý. Teď jsem byla v té situaci na té druhé straně a prostě jo, prostě to takhle

fungovalo. Nechali jsme teda, tu sondu ještě pár dní, ale a on už začal jíst normálně pusou pribináček. Opravdu je to strašně o psychice. Je to strašně o psychice, kde je ten člověk, v jakým je prostředí. Vlastně, když jsem si pro něj jela, tak jsem jela s mojí maminkou. Jeho maminka byla doma, hlídala moje děti a připravovali to tam všechno. Když jsme ho pak uložili do té postele, tak ona hnedka řekla: " To je někdo úplně jinej. " I takový to, že v nemocnici na tebe dejchá to jakoby nemocniční prostředí, když ten člověk je doma, tak se mu asi... I to utrpení se mu jakoby líp snáší, líp se ti to vnímá, je to hned takový jakoby lehčí a on za to byl strašně vděčnej, že je prostě doma. A to je to, co má podle mne smysl. Pro mě to bylo, pro mě to fakt bylo jedno z nejhezčích. Do teď mám doma fotku nad svojí vlastní postelí v ložnici, kde každý má obrázky svateb, usměvavejch lidí. Dobře, to tam mám taky, ne ze svatby, to nemám, ale mám tam prostě fotku toho Vojty s tou sondou, kdy vedle něj v posteli leží tříleté dítě a cpou se spolu pribináčkem. Pro mě to je prostě nejkrásnější fotka a furt říkám, že to je ta domácí péče, to je prostě ten mobilní hospic, kterej já se snažím dělat a i tohle mě potvrdilo v tom, že to má prostě význam. Moje osobní zkušenost je takováhle, neříkám, že to je vždycky jakoby možný toho člověka odvézt z nemocnice. Samozřejmě, že mu nechceš ublížit ještě daleko víc. Mně třeba taky vlastně rodina podpořila., ne z mé strany, ty mně strašně, musím říci, že ty mně asi věřili daleko víc než prostě ta manželova strana. I když si člověk řekne, že vlastně jeho maminka to taky zná tu problematiku toho hospice, ne že by tam dělala jako tu sestru. Dělala tam v obchodě, dole, ale ty osoby tam taky jakoby viděla, ale je zase asi něco jiného. Je to prostě její dítě, znala ho daleko dýl než já, chtěla určitě taky pro něj to nejlepší, ale neměla zase asi takovou tu zkušenost, co jsem prostě měla já. Ale jsem ráda, že to takhle prostě dopadlo a že já jsem jí to mohla ukázat, jak to prostě funguje a oni to pak taky jakoby přijali. Pak si toho taky jakoby strašně vážili, ale v ten samotnej den, kdy já jsem byla takovej průkopník, jako že teda jdeme domů, tak jsem si říkala a teď teda, jestli to nebude zas tak růžový, jak já si myslím, že bude, tak kdoví, jestli oni mně to nedají sežrat, co jsem to jakoby provedla. I v tom jsem věřila tomu Bohu, že mne prostě nezklame, že mne jakoby podrží v nějakým tom mým rozhodnutí. Musím říci, že i v tomhle jakoby je ta víra pro mne fakt, že když si nevíš rady, tak si řekneš, odevzdám to nahoru tomu Bohu a on mně v tom i snad ukáže nějakou cestu. Buď to mi odstraní nějakou překážku, kterou nezvládnou a budu vědět, že takhle to prostě bejt nemá a nebo mi nastrčí nějakýho člověka, kterej mi prostě pomůže.

Odpověď č. 7 : „ Hmm, k pohledu na víru? Já bych spíš řekla, že mně v tom doprovázení pomohla jak ta víra, tak jakoby ty lidi věřící, a taky hlavně i ty lidi nevěřící. Nebo kteří o sobě tvrděj, že jsou nevěřící. Opravdu leckdy mi přišlo. My jsme měli strašný štěstí nebo prostě máme štěstí v tom, to si taky uvědomuju díky té práci, že jsme v tý nemoci prostě nebyli sami. Měli jsme rodinu jak z mojí strany, tak prostě z manželovy strany, i když mají svoje další problémy, tak prostě všichni, všichni se semkli a všichni jakoby pomáhali, pomáhala i ta křesťanská komunita. Někteří lidi se na mě tak tvářili, jako že nevědí, co ti mají říct, jenom na tebe tak koukaj, leckdy ani jako nepozdravěj. Spíš se ti tak vyhnou a naopak lidi, ať už od toho Vojty z práce, chlapi, dělníci, který já jsem v životě neviděla, nikdy jsem je prostě neznala, pozdraví. Například v krámě, třeba když jsem vybírala rohlíky, za mnou stál nějaký pán a povídá: "Vy jste Vojtova manželka, že jo, tak ho pozdravujte." Vůbec se jakoby nebáli tyhle lidi mne oslovit. A pak, já jsem si prošla i takovým obdobím, že jsem nemohla mezi tohle společenství, jakoby tady u nás v kostele zajít, že jsem se tam cítila strašně špatně. Já jsem se tam cejtla jako taková v hledáčku všech lidí, kteří by strašně rádi pomohli, ale nevědí jak. Bylo mnoho modliteb, mnoho přímo i jakoby v kostele za toho Vojtu, podpora právě od takovejhle společenství třeba rodin nebo i dětských společenství, kdy třeba poslali SMSku. Toho jsem si strašně vážila, to je taková pomoc jakoby od těch křesťanů, že jsem to cítila tak, že oni pomůžou tou modlitbou. Ne, že by nechtěli pomoc jinač, třeba pohlídáním dětí, nebo já nevím, dojít ti nakoupit, něco jakoby takovýho obyčejnýho, ale spíše jakoby báli to vyslovit. Maťka chodila do školky v tý době, kdy se učitelky ozvaly: "Můžeme vám nějak pomoc, můžeme třeba namalovat nějaké obrázky jakoby pro manžela, děti tady by chtěly pomáhat." Do teď máme tu knížku schovanou, co ty děti namalovaly. On ji tady s radostí ukazoval lékařům v nemocnici. Prostě to jsou věci, který udělali. Když takhle jakoby chceš trošku vědět, jak se kdo třeba choval nebo jestli ta víra, jestli mi změnila postoj. Nemám ráda fakt, když se lidi dělej na věřící a nevěřící. V tomhle případě mně opravdu nevěřící lidi pomohli daleko víc nebo mě překvapili daleko víc, než ta komunita těch věřících. Nebyl problém, aby přijelo z práce auto od Vojty, zase člověk, kterýho jsem v životě neviděla, přiveze tašku ovoce: "To máte od nás," přijel chlap, v životě jsem ho neviděla a přivezl prostě nákup, normální nákup, jako když jdeš do obchodu. Tohle byly věci, které mě úplně jakoby šokovaly. Naučila jsem se přijímat dary od lidí, naučila jsem se přijmout pomoc. Člověk si řekne, že je to strašně lehký. Není to vůbec lehký a strašně těžký je si o tu pomoc říct. Měla jsem opravdu štěstí, mám štěstí, že mám lidi okolo, který ti tu pomoc nabídnou, i když třeba jen tu modlitbu.

I to pro mne strašně znamená. Nedovedu si představit, co dělají lidi, který v tom jsou sami. Taky jsem se setkala s pánem v Novém Městě, k pánovi jsme jezdili strašně dlouho, přes rok. Měli sedmiletý dítě a ta paní byla na všechno sama. Na všechno sama a v té době já jsem si říkala, to je super, jaký já mám štěstí. I v tom neštěstí, že třeba jsem bez toho Vojty, tak prostě já furt mám lidi, který tě chtěj. Chtěj ti ukázat, že prostě ten život jakoby má smysl a v tom si myslím, že to je zase to řízení boží, že ti prostě nastrčí ty lidi, aby ti pomohli. Vytáhnout tě z toho zármutku, pomoc ti se usmívat, nemůžu říci, že si o křesťanech myslím něco špatného, vůbec ne, ale zažila jsem i různé situace. I když ne přímo římskokatolíci, přijde mi, že držej víc při sobě, že opravdu podaj tu ruku, že opravdu přijdou a vystřídaj tě u toho lůžka toho nemocnýho, dojdou ti na ten nákup, nejdou jenom v té modlitbě, tak to prostě já cejtím. Třeba to zní špatně, ale já si ty modlitby opravdu vážím, pro mě fakt hodně znamená. Ale i tak pro mě znamenají i lidi obyčejní, kteří přijdou, vezmou děti na výlet, řeknou ti, teď si buď s tím Vojtou, my ti je za dvě hodiny vrátíme. Já jsem za dobu nemoci opravdu poznala, co to je přátelství. Kdy to přátelství má to velký "p" na začátku a kdy opravdu lidi, který ty si myslíš, že by pro tebe udělali první, poslední, tak prostě tady nikdy nejsou. A naopak se zase najdou lidi, kteří celou dobu byli někde úplně v pozadí a teď pro mě jsou strašně důležití. A leckdy to jsou takoví ti lidi, o kterých si to okolí říká, jo, ty se maj, ty tu maj prostě všechno, co potřebujou k životu, ale ono to tak není. Peníze jsou krásná věc, ale v nemocnici jsou prd platný. Takže asi tak, všechno musí bejt prostě skloubený, jak ta víra, tak takový to obyčejný věci, ten Bůh si myslím, že to dělá tak, aby se všechno promínilo a pomocí té modlitby zase nastrčí někoho jiného, aby ti ten nákup koupil. Takže asi tak, jestli to stačí...“

Příloha 3 Rozhovor č. 2

Odpověď č. 1 : „Určitě mi pomohla ke znovupřijetí mé osoby, ale na jiné úrovni po úmrtí svého syna a k nalezení nové psychické rovnováhy umožňující další normální život. Bez víry bych se potácela mezi zklamáním ze života, z partnerství, rodičovství, medicíny a nedůvěrou v sebe a okolí. S vírou jsem přijala postoj, že to tak má být a že důvod snad objevím později.“

Odpověď č. 2 : „Ano. Jsem dnes schopná omlouvat i špatné postoje a chování druhých. Nezastraší mne, jako by se stalo dřív – před Daliborem. To mi umožňuje pokračování ve svých stávajících vztazích, ale ani nebrání v navazování dalších, i když s nimi v lecčems nesouhlasím a to velmi. Také se snažím být těmto osobám prospěšná vlastním příkladem a postojem v krizových okamžicích.“

Odpověď č. 3 : „Velkou. Bez ní bych byla jiným člověkem. Mnohem hůře a fatálněji bych přijímala toto onemocnění a myslím, že bych byla osobnostně deformovaná. S vírou věřím, že jsme k této zkoušce byli vyvoleni. To není umožněno každému. A snažím se hledat a využívat zkušenosti, které jsem nabyla.“

Odpověď č. 4: „Ano, jak uvádím výše. Věřím, že se mému malému synáčkovi daří již dobře a je v nebi, kde má své další úkoly a chrání nás odtamtud. Jeho přítomnost navíc stále cítím i poté, co dávno odešel.“

Odpověď č. 5 : „Daliborkovi bylo 14 měsíců, když odešel, takže mi nemohl nic říci, ale vždy mne zaráželo jeho poklidné zvládnání celé situace, jako kdyby všechno věděl. Měl v očích obrovskou moudrost a smíření. To mne s ním velmi sblížovalo. Jeho oči nebyly oči dítěte.“

Odpověď č. 6 : „Ano, velikou. Teprve v Hospici Anežky České jsem poprvé zažívala nádhernou a laskavou pomoc všech okolo nás. Jejich velká účast mi dodávala síly a ukazovala, že na to nejsem sama. Bolest a starost trpělivě snášeli se mnou...Daliborkův odchod byl hlubokým duchovním zážitkem, který mi pomohl unést i pan primář Král, odborník zvyklý pracovat se smrtí a přesto ho celá situace dojala. Považovala jsem to za velmi lidský přístup! Tam jsem děkovala Bohu za víru a dobré lidi, kteří věří.“

Odpověď č. 7 : „Ano. Jak uvádím ve všech předešlých odpovědích, můj postoj k víře dostal svoje nové rozměry teprve doprovázením syna na této těžké cestě. Uvědomila

jsem si lidské hodnoty, kterých je třeba si vážit, protože jsou pro mne nezbytné k tomu, abych mohla milovat a vážit si druhých. Na víru dnes pohlížím s velkým respektem a nadějí. Bez ní bych již neprožívala tak hluboké zážitky, o kterých jsem dříve neměla ani tušení. Čas, který strávím modlitbou, je pro mne vždy zdrojem nádherných hlubokých pocitů na dlouhou dobu poté.“

Odpověď č. 1 : „Na konkrétní situaci si nevzpomínám, ale samozřejmě ten postoj ty víry, vy tedy používáte slovo víra tam, kde já bych dal náboženství. Víra je pod rozum, náboženství je vztah ve formě chápání, tak samozřejmě to úplně změní situaci člověka v pohledu na sebe, protože když budete ateista, člověk prostě bez náboženského vztahu, tak jste se jako člověk vyskytl. Ale když máte křesťanskou víru-náboženství, tak najednou jste milovaným dítětem, chtěným, opečovávaným, že jo. Všechno je jinak. Celý stvoření je jinak. To co je pro bezvěrce náhoda, náhodný shluk buněk třeba rozkvetlá louka, tak pro vás je květina, kterou vám někdo zvlášť chystá, takže jste úplně jinde. To mění všechno, že jo. Samozřejmě taky to přijetí sebe, to nahlížení na sebe, to sebezpřijetí je pak jiný. Ve smyslu selhání je pak jiný, takhle asi. To je takový setrvalý stav..na žádnou konkrétní situaci jsem si tak jako nevzpomněl, protože prostě to je celoživotní zkušenost, že jo, že víra mění všechno...“

Odpověď č. 2 : „Určitě..to je zas stejný, že jo, mění všechno to náboženství a navíc jako to taky tím, že člověk žije v nějakém tom společenství církevním, no tak to nějak formuje. Utváří ten okruh lidí, s kterými se setkáváte, s kterými si utváříte ty nejužší sociální vazby. To nejsou náhodný potkávané osoby, ale bratři a sestry, no tak prostě říkám, náboženství jako vztah mění všechno v životě, to je moje zkušenost, takže samozřejmě taky sociální vztahy. A potom s tím souvisí taky, že když Ježíš říká: "Nepřišel jsem, abych si nechal sloužit, ale abych sloužil.", tak si člověk uvědomí, že to taky tak má dělat, takže ho učí takovému tomu dávání se, jo, což je v těch sociálních vazbách samozřejmě, že nekouká na ty druhý jako na předmět nějakýho využití, ale jako na někoho, komu je třeba něco dát, posloužit mu..“

Odpověď č. 3 : „To si přesně nepamatuju, ale vím, že kolikrát jsem si říkal, že to je těžký, ta situace. My jsme totiž ten rok touhle nemocí prostě rakovinou onemocněli oba. Já tři měsíce před mou ženou jsem se dozvěděl diagnózu a tak jako kolikrát jsem si říkal, je to těžký. Na člověka padaj úzkosti takový animální, i když jsem to měl v hlavě všelijak. To není konec, máte naději. Tak takový animální úzkosti, bych řekl, jsou úplně nejhorší, kdy jsem zažil. Jednak sám jsem onemocněl, pak když moje žena, tak několikrát, protože ta nemoc, jak má takový cykly, když přijde diagnóza, tak vás to sevře taková úzkost. Potom se absolvují operace, nějaká chemoterapie, je to nadějný, tak se vynoříte, nadechnete se a znovu zase nějaká další recidíva, zase chemoterapie. Víte ty

chemoterapie – dávka, pod vodu., do bahna. Trochu se z toho vzpamatujete a zle, zase znova, a další. Takže to je takový cyklus a já jsem si kolikrát říkal, že si vůbec nedovedu představit, jak to můžou prožívat lidi bez víry, to musí být strašný, s tím se snad nedá žít.“

Odpověď č. 4 : „Pro člověka ateistu, jestli se něco takového vyskytuje, tak to musí bejt nepřijatelný, s tím se nedá smířit. Pokavad on si myslí, že to je opravdu něco definitivního, tak se s tím snad nedá smířit, že jo. S tím se můžu smířit jenom tak, že vím, že to pro mě není konec. Vždycky na to člověk hledí s nadějí, že ještě, že to vlastně, že tenhle život je jenom provizorium, taková příprava na to hlavní, co přijde, pak na věčnost. To je naše přesvědčení, takže v tom světle jako myslím, že to pro nás není zas taková hrůza. Stejně k vám přicházejí takové abnormální úzkosti, ale pro člověka nevěřícího, to si neumím představit. Takže takový ten fyzický strach, kterej má každej, když přijde nějaká nemoc, nebo prostě není mu dobře. Stejně ty úzkosti jsou animální, to je normální, člověk je taky živočich, že jo, takže....nejde to rozumem všechno zvládnout....nejde to rozumem úplně. Může si to člověk všelijak všechno srovnat, udělá všechno proto, aby to jako dopadlo to finále dobře, protože dneska po tý zkušenosti s mojí ženou a s jejím umíráním se vším, to člověk potom přemýšlí. A dneska, když se ptáte na otázku po smyslu života, tak říkám, že smyslem života je dobrá smrt. No jo, ono se říká, že od chvíle, kdy se narodíme, tak umíráme, že jo. Takže, panebože, myslím, že se nám to povedlo.“

Odpověď č. 5 : „Někdy samozřejmě člověk asi taky bez víry musí, to nemůže přijmout, musí na to hledět, si myslím, tak nějak, jako že se to musí přečkat a já jsem si tenkrát řekl: "Tak toto je teď náš život." Můj, jako sloužit manželce. Já jsem si pak udělal takovou statistiku a zjistil jsem, že vlastně z těch 30 let, já jsem to spočítal přesně, byli jsme spolu 10 997 dnů, ale z toho 1174 dnů byla vlastně nemocná, což je každej 9. den. Víc než 10%, víc než desetina toho celého času byla ta její nemoc, že jo, takže jsem to tak přijal, že to je teď náš život takovej, že to k tomu patří, to je cesta prostě, kterou jdeme spolu, to není jenom něco, co se musí přežít a překonat, ale něco, co jako prostě k tomu je a patří k tomu.“

Odpověď č. 6 : „Určitě, já si myslím, že taky to, že vlastně se pak s tím jakoby smířila, že s tím žila, že s tím počítala, tak my jsme byli během té nemoci asi 3x na nějakých těch duchovních cvičeních, tím jsme začli. Už když já jsem se dozvěděl diagnózu..a

před ní a s ní...na náboženské povinnosti do kostela, tím jsme začli, že jsme jeli na Hostýn na nějaký exercicie..., to dělal tehdy František Lizna. On mně byl zvlášť blízký, protože měl stejnou diagnózu nebo má stejnou diagnózu jako já - rakovinu prostaty. Tak jsme tam jeli, pak jsme ještě byli během té nemoci dvakrát, jednou v Kolíně, nebo třikrát ještě dokonce, jednou v Kolíně a dvakrát na Hostýně. Jo, naposledy vlastně, to už jsme tak nějak věděli, že jde do finále, bych tak řekl, protože když se podruhé objevila ta recidiva a v tom brněnském onkologickém ústavu řekli: "Tak další chemoterapie." tak manželka řekla: "Ne, už ne." Takže bylo celkem tak nějak zřejmý, jak to dopadne. My jsme tak mluvili, byla s tím, myslím si, že byla připravená, mnohokrát přijala svátosti. A tak jsme tak mohli všechno probrat. Mohli jsme o těch věcech mluvit otevřeně, tady sedávala na tom gauči, tady byl teda jinej tenkrát ještě. Koukala., mluvili jsme o tom, co bude, až umře, to parte jsme spolu probrali, to už v hospicu teda: "Co mi dáš na parte?" se mne na tohle ptala. Tak jsme o tom mluvili, tady seděla a koukala. Já jsem tady něco dělal a říkala mně: "Jestli budeš jako tvůj táta, takovej jura, 87 a nebere žádný léky a tak, brzy se zas oženíš. Tak třeba s tou druhou budeš dýl než se mnou." A pokejvala si hlavou., a pak asi tejden na to zase říkala: "Hele, až umřu, namluv si Zuzku." Zuzku?"Ta je hodná, nebude tě trápit." Jo jo jo jo, konkrétní ženu mně doporučila, musím říct jako dobrý výběr, ale ta Zuzka nechce (smích)...“

„Takže, tak jako si myslím, že to náboženství, že jí hodně pomohlo. To já si vlastně myslím, že to umožňuje jako vůbec smířit se s tou situací, jak už jsem to řekl. Když člověk nemá víru, nemá před sebou výhled věčnosti a myslím, že žije v přesvědčení, že smrtí opravdu definitivně končí jako existence lidská, tak si myslím, že se s tím nejde smířit, že je to něco nepřijatelného. Jenom když člověk žije s tím, že smrt je vlastně zase začátek věčnosti, pro kterou jsme stvořeni, tak v tom světle to je přijatelný, pak se s tím člověk může smířit.“

Mluvili jste třeba o shledání? „Jo, mluvili...“

„Já už si to nepamatuju, ale určitě jsme o tom mluvili. To já mám takovej sen, že jo, až umřu, připlandám se k nebeský bráně, tam na lavičce sedí můj jmenovec, bude dřímat, zaťukám mu na rameno, koukne na mě, za sebou mám bránu..úzkou, protože Ježíš říká: "Vejděte úzkou branou.." Otevře tu branku a zavolá: "Už je tady!" Vlezu dovnitř a tam Radka poběží mně naproti, to je takovej můj sen. Nebude ani moc oblečená (smích).“

Odpověď č. 7 : „K utvrzení. Potvrdil jsem si to, že to je jako super. dobře, jsem si uvědomil, jakou v ní mám pomoc pro tyhle situace. Prožili jsme takový spolu, jak to umírá, jako takovou tu reflexi, pohled zpátky, že jo a člověk si uvědomil, jak jako nám Hospodin přihrával během života. Hlavně, když jsme se seznamovali a pak pořád, jak to bylo. To je takovej pěkněj příběh, dlouhej, košatej, jak jsme se seznámili, že jo. Když jsme se potkali, tak moje žena byla vdaná, měla Valáška, doktora. Tady bydlí přes tenhle dům, ten druhej. Tady bydlí Valášek s Martou, pak si vzal Martu, ale byla vlastně vdaná za Valáška. A to, že vůbec jsme se potkali, to je takovej příběh. Hodně v tom vidím. Potom jsme tak mluvili, spousta věcí jsme si uvědomili, třeba když jsme se domluvili, že se vezmem, že se rozvede a vezmem se, tak mně říkala, víš, ale já nebudu moc mít děti, už tenkrát s vaječnicama něco měla, že jako diagnóza. Doktorka, lékařka jí říkala, že nebude moc mít děti. Mně to bylo celkem jedno, tenkrát mně bylo 24 a na nějaký děti jsem moc nemyslel a chtěl jsem hlavně ji. A něco jsem poznamenal v tom smyslu, že když Hospodin dopustí, motyka spustí, že jo. Pak otěhotněla a pak se mně zase pár let zdálo, že je těhotná pořád, protože my jsme měli 5. výročí sňatku a my jsme měli 4 děti a já jsem si jako léta myslel, že já jsem byl takovej pašák. Jako jo, jako když máte samici a nechce zabřeznout, tak se vymění samec, ne? A pak mně loni nebo předloni už vlastně v tom květnu, nebo to bylo v červnu, tak mi došlo, že to bylo jinak. Ona, když jsme se potkali, tak nebyla pokřtěná. Na Vánoce jsme se setkali u nás, tak když to řeknu hodně tvrdě, tak mezi tím cizoložením jsem ji taky zvěstoval evangelium, tak začala chodit na přípravu a dala se pokřtít. Byla pokřtěna 23. prosince 1984 a hned v lednu otěhotněla a mně až v vloni, vlastně předloni došla ta souvislost. Jsem si říkal, vždyť to byl vlastně první cyklus její. Po křtu, jak otěhotněla, že jo. Tak církev to má takovou tu teoriinauku jako uzdravující moc svátosti, že jo a gór křest, z toho křestního ponoření se vynořuje člověk nový, uzdravený a u ní to bylo, a to ještě že jo, ten Hospodinek nám přihrával, tak my když byla puštěna, tak jsme se snažili tak jako nehřešit v tom sexuálním vztahu. Jsme ještě nebyli manželé, tak se vyhejbat situacím, když jsme spolu třeba přes noc byli v jednom domě, třeba tady, že jo a moc dlouho nám to nevydrželo, ale tak jsme se snažili to aspoň omezit. No ale ten den, kdy otěhotněla, tak já jsem měl, já jsem tenkrát rozvážel produkty drůbežářskej závodů autem Avii a jel jsem někde do Trutnova, do Jičína, do Trutnova a když jsem jel zpátky, v tom lednu 85, to byl takovej mrazivej leden, ten leden je rekordman v lednech co za dobu sledování jako nejnižší teplota, průměrná teplota byla - 8,6, já jsem se na to koukal někde na internetu v nějakém archívu počasí, ale ten den byla obleva a mlha, takže na silnici led, voda a mlha. Já jsem

jel...z Trutnova sem jsem jel dvě a tři čtvrtě hodiny, to nešlo prostě.. to nešlo..a tady jsme si dali, kafe nebo čaj, já už nevím, popovídali, pusu..a abych tady nespal, že poje-
du domů do Chocně a vyjel jsem někde tady na Branku a prostě to nešlo, nebylo vidět
na dva metry, na silnici to auto jezdilo ze strany na stranu, prostě to nešlo těch 60 km
ujet. No tak jsem se vrátil, přespal jsem tu a počali jsme naši nejstarší dceru, že jo....“

„No tak jsem si psal ty situace. To jsou jako takový navštívenky, ona byla pokřtěna v
kostele Sv. Augustina v Brně, toho 23. prosince 1984 a pohřeb měla na Sv. Augustina.
To je jako..může se říct hloupost, náhoda....,ale to jsou takový, já tomu říkám Boží na-
vštívenky, byl jsem tam a jsem tady..“

Odpověď č. 1 : „Zažila jsem mnoho situací, kdy mi víra pomohla v sebepřijetí. Během celého života mi přicházeli životní okolnosti, které mě přivedly k zamyšlení nad vírou v Boha. Čím jsem starší, tím více chápu, že každý člověk má určitý boží plán a je potřeba také si projít několika životními těžkostmi, abychom si uvědomili své bytí, sebepojetí a s tím související sebe přijetí. Myslím, že jde o kardinální otázku v pochopení sebe sama. Jinak jsem na toto nahlížela před 20 lety, jinak před 10, jinak před 5 a jinak nyní. Nyní se nacházím ve stavu, kdy všechno, naprosto všechno odevzdávám Bohu a Ježíši Kristu. Každý den jsem vděčná a šťastná a věřím, že Bůh chce pro nás opravdové štěstí a radost. Myslím si však, že člověk musí projít různými životními zkouškami, aby se zastavil v zamyšlení nad svými pocity a nad myšlenkou, že nic v životě není náhoda. Velký posun ve svém postoji na život a na hloubku víry mi dala práce v Hospici Anežky České, kde jsem dlouho pracovala jako zdravotní sestra. Ovšem, první kontakt s úmrtím v Hospici jsem měla u svého bližního, kdy jsem doprovázela svého otce na poslední cestě. Díky víře jsem našla sebeúctu, opravdovou lásku k bližním i k sobě samé.“

Odpověď č. 2. : „Tato otázka hodně souvisí s tím, co jsem popisovala v bodě č. 1. Ano velmi mi víra pomáhala a pomáhá při formování sociálních vztahů, jak v pracovní oblasti, kdy na každého nemocného a trpícího člověka se dívám jako na jedinečnou bytost, která má své slabiny, silné stránky, ale hlavně uvědomění, že utrpení a bolesti nejen těla, ale také duše, ovlivňuje každého svým specifickým způsobem. Podobně je to se vztahy se svými blízkými, známými, kolegy atd. Víra mě naučila více naslouchat, vnímat potřeby druhých, naučila mě být pokornou a pomáhat svým blízkým bezpodmínečně. To pak přichází právě ten nádherný pocit, že svojí vírou žiju. Řídím se veršem z bible: „Miluj bližního svého, jako sebe sama“. A co je na tomto verši podstatné? Jako sebe sama, když člověk nenajde lásku v sobě, tak nemůže milovat ostatní tím správným způsobem. Můžu poctivě říct, že teprve nedávno jsem našla lásku k sobě a to je ta správná cesta k radosti a ke štěstí. Proto jsem každý den šťastná a vděčná. Jako velmi důležité v rámci sociálních vztahů vnímám odpuštění, i když to je často velmi těžké, pomáhá uzdravovat duši.“

Odpověď č. 3 : „Když jsme se dozvěděli o tom, že otec má generalizovaný tumor a jeho stav je nezvratný, byla to rána jak z čistého nebe, přesně si uvědomuju, že jsme prožívali všechny fáze nemoci, jaké popisuje Kübler Rossová. Nejen nemocný tatínek,

ale také my jsme prožívali stále jiné stavy a emoce. Také náš postoj se postupně měnil, nejdříve jsme chtěli dělat vše pro záchranu a posléze, když jsme viděli na vlastní oči utrpení, kterým náš blízký prochází, tak jsme si přáli jedině, aby příliš, nejlépe vůbec netrpěl. Tohoto stavu jsme docílili v Hospicu, kde otec dostával profesionální paliativní péči. Paliativní péče se zaměřuje na všechny potřeby nemocných, včetně potřeb duchovních. A tyto potřeby byly naplňovány u všech členů naší rodiny, u někoho více a u někoho méně.“

Odpověď č. 4 : „Ano, došlo právě díky křesťanské víře, došlo ke smíření, jak na straně doprovázejících, tak na straně našeho blízkého. Když budu konkrétní, tak o mého otce jsem se starala já s mojí matkou. My obě dvě jsme křesťanky-katoličky a chodíme pravidelně do kostela. Naše víra se hodně zpevnila při konfrontaci s blízkým onkologicky, nevyléčitelně nemocným. Můžu s přesvědčením prohlásit, že duchovní potřeby mají všichni jedinci, dříve nebo později začnou uvažovat nad smyslem života, bilancují celý svůj život, přemýšlí, co bude dál. Já jsem později začala pracovat jako zdravotní sestra v Hospici Anežky České, tudíž můj vztah k umírajícím a trpícím se rozvíjel i nadále. Jsem vděčná za zkušenost v hospici, umírající pacienti mě mnohé dali a i vztah k víře se ještě více prohloubil. Mohla jsem sledovat příběhy lidí a duchovních sil. Jak se popisuje nebe a peklo, tak musím připustit, že přesně tyto dva obrazy jsem prožívala v příbězích umírajících pacientů a jejich rodin. Díky této práci budu vždy prožívat vděčnost každého nového dne.“

Odpověď č. 5 : „Co se týče našeho blízkého umírajícího, jsem již trochu zmínila. Duchovní potřeby přicházely u tatky skoro od začátku, souviselo to a prolínalo prožíváním jednotlivých fází nemoci dle K. Rossové. Kde probíhají postoje a nahlížení nemocného na jeho osud. Tatínek si prošel fází šoku, deprese, agrese ale také smlouvání, kdy se jakýmkoliv způsobem snažil najít léčbu, i když byla předem prohraná (léčitelé, odříkávání karmy, bylinky...) Také přicházela pokora, klid, ochota se smířením se, že odchází. Trvalo to dlouhé měsíce. Dříve byl schopný napadat naši víru a posmívat se, že třeba jdeme do kostela, a časem svůj názor postupně měnil. Maminka se celý život modlila za jeho obrácení se k Bohu, byl pokřtěný, jako katolík. A také se přímo před námi odehrával tento zázrak a splněná mamčina prosba a vyslyšení modliteb. Jak, když byl převezen ve velmi vážném stavu do Hospicu, tak jsme mohli vidět odehrávání se zázraků. Chtěl zemřít doma, ale jeho stav to neumožňoval, moc by trpěl. Měl metastázy na plicích a do toho dostal zápal plic. Hned po přijetí dostal útěšné a potřebné léky a velmi se mu ulevi-

lo, dlouho pospával. V další fázi, když už mu bylo snesitelně, začal mluvit o Bohu a Ježíši Kristu, sám od sebe. No mamka mu nabídla, jestli se nechce vyzpovídat a přijmout křesťanské svátosti (svátost smíření, svaté přijímání a svátost nemocných). Dlouho přemýšlel a potom řekl, že ano, ale jak se zvládne vyzpovídat v podstatě za celý svůj život???? Na pomoc mu přišel, tehdy nový pan farář, který mu úžasně naslouchal a pomáhal. Chtěl být čistý před Bohem a plně smířený s ním. Když přišel den „D“, sešli jsme se celá rodina, abychom mohli být přítomni v této velké chvíli. Přes jeho tělesnou slabost se krásně oblékl, oholil, a s úžasnou pokorou přijímal první a zároveň poslední svaté přijímání a svátost nemocných (dříve poslední pomazání). Seděl i přes velké fyzické potíže a slabost svého těla a ruce měl pevně sepnuté, jak to jen šlo. Oči mu směřovali směrem na horu a on prožíval opravdu velkou radost a smíření. Viděli jsme nádhernou Boží bázeň a výraz obličeje, že jsme byli všichni přesvědčeni, že je spojený s Boží energií a láskou. Za pár dní v klidu a v pokoji odešel, celá rodina jsme ho doprovázeli.“

Odpověď č. 6: „Víru a sílu víry jsme pociťovali od začátku do konce, jak jsem již popísala, ale v okamžiku křesťanské slavnosti a chvíle pro jeho duši, což jsem před chvílí popisovala, jsme prožívali také něco nepopsatelně krásného, nadpozemského, dostali jsme velké požehnání se účastnit takového okamžiku. Všichni jsme se shodli na tom, že máme od té doby jakousi ochranu z nebes. I potom, co jsem začala pracovat v hospici, tak jsem byla velmi ráda přítomna křesťanských procedur a vždy jsem si odnášela pohlázení po duši.“

Odpověď č. 7 : „Došlo ke změně celkově na život i víru, nejen během doprovázení, ale také potom, při práci o umírající pacienty. A jak dalece mě ovlivnila víra celkově, otec mi zemřel, když mi bylo 25 let a v 33 letech jsem šla k prvnímu svatému přijímání společně se svým 10letým synem, byl to velký rok hlubokého duchovního poznání, který byl završen poznáním Ježíše Krista a Boha v té největší možné dávce a lásce. Od té doby nabral můj život úplně jiné obrátky a to je cesta lásky a proto také můžu dnes říct (41 let), že jsem každý den šťastná a vděčná.“

Odpověď č. 1: „No, když mně bylo 17 let, tak jsem byla dlouho hospitalizovaná na neurologii v Liberci a byly zrovna Velikonoce. Protože byla nějaká chřipková epidemie, tak bylo uzavřené oddělení, takže za mnou nemohli rodiče asi tři tejdny a protože teda probíhaly ty Velikonoce, tak jsem si začala číst tehdy opravdu jako soustředěně bibli. Četla jsem první věc, kterou jsem četla znovu Epištola Efeski???, která je hodně taková jako radostná a hodně hluboká jako Janovo Evangelium jo, jako v takovém tom smyslu toho poznání Ježíše jako bratra, jako člověka. A to jsem tehdy hrozně moc potřebovala prožívat a zakusit, protože byla jsem holka jakoby na zdrávce a nebyla jsem připravená na takový věci dospělýho oddělení. Tam nebylo dětský na tohleto a vedle mne zemřela paní, které asi nebylo mnoho, okolo padesátky, ale měla již úplně změněnej výraz, než když jsem ji znala jako mladou. Paní dělala u našeho taťky ve škole školnici a ona měla roztroušenou sklerózu a prostě ta na ni v tom "79"- "80" umírala a zemřela. Oni to asi možná úplně nečekali, protože to byl dvoulůžkovej pokoj v poměrně moderní nemocnici. Nechali mě jako dítě, takhle s tou paní a pak... Takže s tímhle tím jsem se tam vyrovnávala a třeba s takovým jako poznáváním lidí, že skoro nikdo z lidí, to byla tehdy hluboká totalita, že nikdo z lidí ty Velikonoce neprožívá jinak, než jako důvod propašovat láhev na oddělení, hlavně aby nám dali co nejvíc vajec, abychom si mohli všichni udělat navečír nějakou pomazánku a takový. Jo, ty ostatní pacienti a pacientky, to bylo smíšený oddělení a vůbec prostě. Prostě to, co je pro nás křesťany nejdůležitější na Velikonocích, najednou tou izolací od toho světa se prohloubilo, že jsem poznala, jak velká je moje touha po tom opravdu prožívat teda nejenom ty velikonoční události, texty, který jsem si teda mohla najít, přečíst v bibli, no a tam jsem zažila nádhernou možnost prožít, co to je rozdělit se a takový to... Rozdělit se o lásku, společenství, protože tam přivezli holčinu, která měla akutní ataku roztroušený sklerózy, bylo jí teprve čtrnáct roků. My jsme měli takovou tajnou bigbeatovou kapelu a její brácha starší s námi hrál, takže jsem jí trošku od vidění znala jako zdravou. Ale ona byla opravdu prostě tak zasažená, jako právě podobně ten náš Honzíček to vypadalo aspoň ze začátku, že to bude tohleto, že opravdu ruce i nohy měla pokroucený, byla ležící a ten Liberec byl dost, jak tam po válce přišli lidi, tak byl takovej dost komunistickém. Takže my jsme opravdu byli jediná věřící rodina v celým 46 tisícovým městě, kteří chodili do kostela, tam opravdu chodilo jenom šest paní, z toho byly čtyři Němky, které tam směly zůstat po válce, protože jejich manželé byli Češi. A tak v tom Liberci, to samozřejmě bylo větší

město, mnohem větší a víc teda těch mladejch lidí a tam jsme teda měli jako tajně takovou kapelu, která tedy zpívala křesťanské písničky a byli jsme zvyklí na různou represii od STB a tak. Ale prostě poznala jsem, že by mohlo, když hrozně moc po něčem člověk touží, se tak rychle splnit v tom smyslu, že za touhletou holčinou, která byla teda z Liberce, tedy prostě v liberecký nemocnici, najednou v 9 hodin večer pustili na Velkej pátek mladýho kněze k přijímání a on, že ji nese přijímání, jo, to vůbec nebylo samozřejmý dřív jako, aby se pouštěli kněží na oddělení v nemocnici a teď byl tenhle zákaz návštěv a tak. No ale prostě za tou holčinou, že je na tom takhle špatně a možná..asi..já mám dojem, že její strejda byl nějaký lékař někde tam na patologii, tak přišel kněz s eucharistií a ona...a to jsme teprve odpoledne zjistily, že tam jsme obě a já jsem ji tedy mohla navštívit na pokoji, tak řekla tomu knězi: "Ale my jsme tady dvě." A tak to, tak opravdu sestřička pro mě přišla a donesla mně na ten pokoj k ní a my jsme opravdu tam zažily nádherný zážitek. Nebylo to dlouhý určitě, i když ten zážitek tam byl tak veliký. Zažili jsme to, co je podělit se o lásku a vlastně to, co se připomíná na Zelený čtvrtek, ta hostina velikonoční s Ježíšem, tak to my jsme měly takhle, protože jsme se vlastně rozdělily o tu jednu malou hostii, kterou teda rozpůlil a o tu techniku teda ani nejde, jako o to, že teda tam tedy opravdu jsme tvořily takhle společenství, že jsme najednou byly hrozně moc odpovědná jedna za druhou a to já jsem si tehdy vzala jako nejdůležitější, že vlastně proto tam tak strašně dlouho a už opakovaně teda jsem v té nemocnici hospitalizovaná, že není úplně jasný, jestli budu moci bejt nakonec tou sestřičkou a pak vlastně když během asi pár dnů, tak mně přišel dopis od mého tatínka, kterej je tak jako hodně nadanej prostě i umělecky, ale i písemně a textově a on mně nakreslil takovej malej obrázek do toho dopisu, kde byly vlastně řecký písmena.... on se tehdy začal učit řečtinu doma sám.... alfa a omega a to je ve zjevení Jaroměje text, který říká Ježíš: "Já jsem alfa i omega, počátek i konec, první i poslední, ten nejvíc živý." Tak tohle mi tam tatínek napsal a prostě bylo pro mě strašlivě důležitý asi pro celej život, ač měl všelijaký peripetie, protože jsem už tehdy mohla zažít takovou jistotu, že mám je, jo, když prostě opravdu, když je to se mnou takhle, sdílí můj táta, jo, a když se mně takhle přes to mohl otevřít a ta víra a tak...prostě takhle..úžasně důležitěj text..“

Odpověď č. 2: „Já považuju přes to všechno, přes tyhle všechna možná poznání, která teda ještě v dalším průběhu byla, víru jako dar a nezasloužený dar. Takže nemyslím si, že bych měla právo říct, že jsem věřící a že jsem prostě tím nějak vyčleněná nebo to už by bylo prostě něco víc nebo tak. Já vždycky si prostě připomínám a i jako dětem nebo

lidem kolem prostě sebe říkám, my máme obrovský štěstí, že jsme prostě takhle obdarováni. Že jsme mohli to přijmout, to už je vědomá věc, to je jiná, ale že jsme byli obdarováni, že rodiče nás k tomu vedli, že jsme se potkali s lidma, který prostě chtěli sdílet tu víru, to je hrozně důležitý. A proto, že jsem tím tak jako normálně jako naplněná životně, jako bych se bavila, že mně chutná nějaký koláč a znala bych, nebo chtěla bych se podělit o recept, tak tak stejně prožívám, že prostě když jsem směla poznat, jaký obdarování veliký je věřit v Boha, otce, tatínka, Ježíše, bratra, člověka, Ducha svatého, který nás prostě ochraňuje a naplňuje svými darami, tak je důležitý se o to prostě dělit. Takže když se ptáš na sociální vazby a vztahy, tak je to pro mě úplně stejný, jako se podělit o cokoli, co poznávám, že je dobré. Je to asi to nejlepší, co jsem mohla dostat a když jsme kdysi měli takový školení, tam jsi určitě byla...v Praze (onkologická péče). Prostě tam bylo, psali jsme si deset hodnot na papírky a ty jsme postupně prožívali a fabulovali a bylo to velmi bolestivý, že jo. To samozřejmě, když to někdo prožije a je poctivej sám k sobě, tak to není samozřejmě snadný, tak mně zůstal poslední papírek, asi jsem to nikdy s nikým neprobírala, na kterým bylo napsáno víra, to jsem věděla, že nikdy neztratím, jo, takže od toho se asi možná tohleto všechno odvíjelo. A když jsem tak v 93. roce, už jsem měla vlastně obě děti, byla v té klinické smrti se slinivkou a probírala jsem se po těch třech dnech a najednou jsem prostě mohla mluvit o tom, že prostě vím, že Ježíš Kristus je a že už jako prostě nikdy nic z tohodle mně nemůže být vzatý, že ničím prostě se nemůže stát, že by tohle zmizelo, protože ten prožitek proběhl, tak to...tak jsem právě na základě tohodle prožitku pochopila, proč teda, když rok jsem se modlila, k čemu mně teda tady, Bože, potřebuješ použít, když jsi mě teda vrátil. Chápu, Petra miluju, děti miluju, svěčil bys mi je, jsou malinkatý. Honzíčkovej byl rok, jo a Vojtíškoj čtyři, ale věděla jsem, že to je proto, abych prostě mohla, když bude potřeba, někomu vlít naději a úplně do největší hloubky ten prožitek jsem asi nikdy moc jako s lidma nerozmělnovala, ale je to obrovská radost a pokoj a pokrytí láskou, opravdu takový prostě to teplý přijetí. Když byl Hospic tak dva, dva a půl roku, byl nahoře 33letý pan farář polskej ze Dvora Králové a ten měl krizi víry a nechtěl už ani, aby k němu jezdili další zpovědníci a bratři a prostě tak a tomu jsem to všechno řekla. Víím, že mu to pomohlo, Pán Bůh mu pomohl, takhle si mne použil, já tomu říkám, že jsem od té doby průtokový ohříváč, protože moje pusa slouží k tomu, aby jenom to teklo, to co je vlastně mým posláním, já víím, voda je miň, ale takhle aby to posloužilo...

A proto se asi netrápím tím, že jsem, dejme tomu, jako by z lidskýho hlediska o všechno přišla, jo, o zdraví, o práci, o dítě. Víš, každý když by slyšel můj životní příběh, tak řekne: "To je smolačka, to je strašný, to je na oběšení" a takový, ne, já vím, proč jsem tady. Víš? Maminku mám. Věřím, a nehledě na to, že... prostě díky Petrovi jsem šťastná taky tady ..mám dobrý život díky Petrovi....

Odpověď č. 3: No, neměli jsme naštěstí takovou tu krizi: "Proč my?" jo a tohle já vždycky říkám: "Děkuju, zes mě, Pane Bože, uchránil těhle těch "proč" sebezničujících, protože čím víc si člověk jakoby vyčítá, tím víc se trápí on sám, že jo. Tak tohle jsme nezažili, ale třeba jsme si říkali naše představa nějakého duchovního doprovázení, jeho, Honzíkova třeba, v těch 14, 15 letech je to strašně těžký pro ty děti, co choděj od malička do kostela a tak, se vyrovnat i s takovejma věcmá, ale my zase v tom vidíme, že pán Bůh i jeho i nás jakoby připravoval pro tyhle ty věci. Tak my jsme si říkali, no dyť tady vidíme tolika rodičů a rodin na ty onkologii dětský, který prostě tím, že nejsou věřící a nebo nemaj tak dobrý partnerský vztahy, tak opravdu zažijou rozpad manželství a úplnou destrukci prostě všeho. Jo, takže místo, aby ti lidi spolu drželi, tak naopak spolu řešej další a další a další problémy, rozvody a já nevím, co všechno. Tak to samozřejmě hodně pomáhalo i tomu Honzíkovej, že jako v nás měl takovou teda jistotu .. máma a táta...a oni, když viděli, že Honzík je na vozejkou, tak nám ho furt dávali na tu ubytovnu, která sice byla přes ulici od tý dětský nemocnice, ale protože oni vždycky řekli: "My nejsme zařízený na vozičkáře, vemte si ho na ubytovnu," my jsme vlastně byli rádi, protože takhle jsme mohli být pořád spolu a Petr jakmile mohl, tak si bral dovolenou nebo když měl Honza sérii ozařování, tak si vzal dovolenou a byl tam s náma a vozil nás na Žlutěj kopec. No my jsme vlastně viděli, jak hodně důležitý bylo, že Honzík směl těsně před tou nemocí na konci srpna a onemocněl v září bejt poprvé, protože tam smí teprve od 14 let, bejt na Vesmíru v Deštným a tehdy tam začínal Tomáš Hofman, ale Pavel Rousek tam ještě byl a Vojta tam už jezdil asi tři roky. Oni jsou o tři roky od sebe, že a zažil ještě Pavla Rouska a měl to tam opravdu jako druhej domov. A když my jsme vlastně byli nebo já jsem vlastně byla furt v tom Brně a Vojtík byl ve třetáku a pak ve čtvrtáku, před maturitou, že jo, prostě na střední škole, tak tam jezdil si prostě ulevit a byl tam prostě přijímanej a měl tam hodně práce, protože on tam jezdil pomáhat do kuchyně, no tak Honzík říkal: "Ještě, že jsem směl jet na ten sportovní týden." Honzík byl velký sportovec, Vojta je spíš intelektuál hubenej a Honzík byl takovej docela urostlej v těch 14 letech. Naštěstí měl z čeho hubnout, ale byl velkej sportovec, byl zvyklej na

rány hodně, byl brankář ve floorbale v Náchodě. Honzík teda říkal, že je rád, že směl bejt ten tejděn na tom sportovním víkendu ve Vesmíru, protože tam získal hlavně pocit, že někam patří, do mládeže věřících lidí, že jsou lidi, kteří na něho prostě budou myslet. Jeho vrstevníci a on měl teda na štěstí výbornou třídu ve škole, jo, takže to je taky dost pokrytý, ale tehdy se vlastně seznámil s Janou Špulákovou, víš, která s ním dokonce jela odtamtud. Takže když v noci Honzíček...ho operovali, tak Janička zrovna sloužila, já jsem do noci tam dělala nějakou práci v Hospici a Petr byl s Honzíčkem v tom Hradci a čekal tam na ten, protože Petr byl po operaci kyčle, to taky všechno bylo takhle, že vlastně byl už půl roku po operaci, ale ještě půl roku vlastně byl ještě v pracovní neschopnosti, takže on s ním mohl bejt a já jsem mohla normálně, že jo pracovat v Hospicu...a tak to, tak jsem mohla Janičce jít říct tu službu, co vlastně se děje, to pro mě bylo ohromný, že ho znala a že tady to, jak to někdo tak chápe, no a tak. Když prostě nám to řekli a nebylo to zrovna úplně zrovna podle čítanky, jo, ještě ke všemu ten lékař dokonce se tam prezentoval někde jako, že je věřící, ale neměla jsem s tím za ty čtyři roky žádnou zkušenost, tam prostě byla nemocniční kaple a on se tam nechal vyfotit, víš, tak nevím...no. Tak jsem prostě první, co bylo, tak jsem sháněla kněze, kterej má na starosti tu nemocnici, byl to poměrně mladej člověk, ale bylo to naprosto o ničem, naprosto o ničem, vůbec prostě, víš, na něco se zeptat. On vždycky stál jako němej proti tý postýlce, tak já jsem Honzíkovi začala vozit na mše do té kaple, když už pak nás pustili z té transplantační jednotky z toho sterilního prostředí a tam chodili jeptišky jednou tejděně na tu mši, tam samozřejmě...i když Morava, tak jsme tam většinou byli sami nebo nejvyšš někdo jinej ještě s nějakým miminkem úplně z jiných jako oddělení. Vůbec ne z tý onkologie...no a to..tak jsme viděli, jak prostě úžasný bude to, když tam za ním budou chodit ty kamarádi, ať tady z mládeže, co studovali v Brně, tak hnedka naštěstí se tam začli za ním jako chodit a psali mu přes ISQ a přes počítač víš a furt všichni prostě i ze školy a tak a pak bylo ohromný, jak jsme poprvé přijeli po dost dlouhý době mezi tou chemoterapií domů, tak najednou přijeli z toho Vesmíru, ten Tomáš Hofman a všichni ty týmáci, tehdy tam byli všichni hrozně takoví ti slavní a výborní týmáci, přijeli sem za Honzíkem a byli tu samozřejmě jako taky, že jdou podpořit a to víš, Vojta byl jako takový velký ochránce a rytíř pro bráchu a tak to byl taky hrozně rád, že někdo si vzpomněl taky na něho. Ten tam furt jezdil, takže prostě opravdu tady probíhalo teda otevření probírání toho, co se s ním děje. Normálně dostával vysluhování, eucharistii a tak... .. ten kruh prostě, víš jako dohromady,, no a tak jsme si říkali: " Tak dobrý, no," sice by bylo lepší, kdyby to bylo v tom Brně, protože tam jsme byli převážnou většinou,

ale vlastně jsme se obávali v tom posledním roce, zvlášť v ty poslední době, když nám pak řekli, že u pro ně ho nemůžou nic udělat, tak že vůbec ne toho, že ho budeme mít doma, samozřejmě to jsme strašně moc chtěli. On chtěl umřít doma, tak jsme se obávali toho, že nebudeme mít nikoho, kdo ho povede duchovně. Jo a během těch čtyřech let to mělo velkej vývoj, že vlastně, jak jsme s ním bejvali sami na těch ubytovnách a postupně taky, že jo, se setkával s tím, že umírali ty kamarádi a ty děti, co znal, tak jsme se s ním taky i hodně o tom bavili, že je úžasný, že v tomhle věku, v nějakých 16-17 letech, samozřejmě to bylo vždycky v noci potmě a tak se nejlíp povídá, jsme vedle sebe leželi na té manželský posteli a tak. On si musel ode mě vlastně nechat dělat všechno od samýho začátku, včetně vybavování stolice, že jo, takže opravdu umývání a tak a tak to opravdu Duch svatý mne osvítil hned na začátku, že jsem ...první den, když jsem ho myla, kdy už Petr odjel a prostě se o něj nestaral táta, tak já jsem si říkala, ty jo, teď co prostě najednou. 15 letýho kluka, že jo. A to a já jsem prostě, když to říkám, že mě osvítil Duch svatej, jsem říkala, když jsem ho prostě myla: "Teda, Honzo, musím říct, že seš hezkej chlap," jo, tohle jsem mu řekla. Tak tohle říkám, nechápu, kde se to ve mne vzalo, ale prostě tak jako impulzivně a to strašně moc zbožilo z tohohle strachu a obav, že jak to ta jako máma vidí. A to, a on najednou na té ubytovně prostě ztratil zábrany říkat i to, čeho se bojí a jaký má pochybnosti, to má každěj zdravej, v tomhle věku vůbec. Jo, prostě většina dětí má biřmování, a pak už nikdy do kostela nepříjde, jo prostě a bohužel ty, co jsou dost tradičně vychovávaný, zvlášť tady na venku, kdy si to tak tvrdě nevydobyli tu víru jako my, co jsme teda zažili tu restrukci ze strany státu, kdy jsme se ani jeden z nás třech dětí nedostali na školu, protože jsme chodili do kostela, jen proto, my jsme se všichni učili výborně. Ani na vysoký, to bylo vždycky tak složitý, ale pak to nějak zase jako dopadalo, jenom u mě to nedopadlo, ale to bylo spíš proto, že jsem měla nemocnej ten mozek, tak to. Tak oni najednou nezažívají tuhleto potřebu si obhájit, proč věřím a tak a zažívají to spíš jako, já musím chodit do kostela, protože rodiče si to přejou, babička s dědou si to přejou, no a pak když dorostou do toho věku, když už jim je šum a fuk, co si rodiče přejou a už na ně ani neplatěj nějaké pětikoruny nebo desetikoruny, nebo co prostě dělaj tyhle babičky, dědové, já neznám z vlastní zkušenosti a u svejch dětí taky ne, tak vlastně vodejdou, jo, protože prostě postupně třeba některý se zase setkaj s vírou a vrátěj se k víře. Třeba na vysoký škole, když maj kliku, že se dostanou do nějakýho spolča na vysoký jo, to třeba i než Vojta. Hodně mu pomohl ten Vesmír, ale jinak, kdyby neměl Vesmír, tak tady by asi taky přestal chodit do kostela, protože tady to bylo úplně mrtvý, tady byl pan farář Šidák a třičtvrtě roku vůbec nefun-

goval, víš. Bylo tady prostě jen čtení a žádná mládež, žádný jeho vrstevníci, měli jsme a máme pořád ty tábory, to jako jo, ale jinak, tak ten Vesmír mu v tomhle asi hodně pomáhal, ale jemu úplně jednoznačně a přivedlo mu to i ženu vlastně, že mohl poznat ženu z věřícího prostředí. Pomohla ta Salaš, což je vlastně ten křesťanský vysokoškolský klub mládeže v Hradci Králové, kde on vlastně, protože on velmi rád filosoficky diskutuje a on se tam mohl bavit s těma jemu blízkýma. Tam je mnoho kněží a je tam výborný ten Tomáš Petráček a Pavel Jegr tam tehdy byl, on mohl vlastně to takhle hodně rozebírat a abych to nějakým způsobem uzavřela, tuhle smyčku, tak představ si na Vojtově svatbě v Pardubicích najednou, protože je oba dva znal z Vesmíru, přijel. Pozvali tam Pavla Rouska. Přijel na hostinu až teda, protože jinak je oddával ten Marek Vácha, kterej je z Prahy, protože oni, jak už tam bydlej, tak choděj k tomu Salvátoru, k tomu Hovorkovi. Tak on vlastně Pavel Rousek tam se mnou na tý hostině někdy mezi 11. v noci a 2. ...nevím, prostě 2 hodiny tam se mnou povídal, jak slouží pro ten Hospic hořickéj kněz, pro tu pastorační péči. Co to znamenalo pro něho i ten Vesmír a i pro nás a prostě Pavel Rousek odcházel z tý svatby a říkal: "Já jsem věděl, že sem mám jet. Netušil jsem, že tady budu dvě hodiny a že pojedu jak s novou energií.", protože jsme si prostě povídali úplně otevřeně o tom, jakým obdarováním byli i skrze teda tu Honzíkovo nemoc a to, takže mělo to takovýhle výsledky se tím snažím říct, že to co jsme očekávali a mysleli jsme, že bude fungovat, kněz učenej, mladej kněz, učenej pro péči, tak to bohužel nefungovalo ani trochu. Ale přitom jsem ho zažila i na mnoha těch školeních, pak i v průběhu té doby Honzíkova léčení ještě, protože jsem furt ještě pracovala v Hospici, tak jsem pro vás již dělala nějaká ta školení tam v Brně a on tam vždycky byl tendle ten. Tak jsem si říkala, tak doufám, že už konečně se jako nějak otevře, protože přece musí ten člověk začít, jo, jak chodil, on chodil i do Bohunic ke starším lidem, přece by to měl nějak pojmout, jak ty lidi...ty to přece sami neřeknou, víš brát to jenom v uvozovkách jenom tak, že on se s těma lidma pomodlí, no dobrý no, ale to není to, co ty lidi potřebujou a už vůbec ne, když maj prostě pochybnosti, jestli je Bůh za něco trestá, jestli se bude dařit dobře jejich ženě nebo někomu prostě, kdo je na nich závislej jo, když...když zemřou. Todle přece prožívaj ty lidi jako největší úzkosti, nevědí, jestli přestali bejt dětma štěstěny nebo prostě božíma dětma a berou to jako... Protože mnoho lidí věří, že Bůh je ten, kterej jim posílá něco podle jejich zásluh, ale tohle našťestí, našťestí není moje víra, protože já všechno беру tak, že denně dostávám 500 dobřejch věcí. Proč bych tedy neměla přijmout jednu těžkou, tohle je naprosto jako takový to, co mne asi i uchraňuje od všech těch proč a tak...A když Honzík zemřel, tak jsme si s Petrem

řekli velmi zásadní větu, protože spoustu lidí se nás ptalo, jak je to možný, že to tak jako bereme, že jsme ho opravdu... My jsme ho odevzdali. My jsme ho měli svěřeného, nebyl náš, to je taky základní brát děti, jako jako my jsme jejich průvodci, nejsou náš majetek, víš, protože když něco vlastním, tak se těžko toho pouštím, ale když mám něco svěřeného, tak ty jsi prostě, pane Bože, nám dal možnost, abysme se tak intenzívně užili o těch nocích, abysme probírali právě ty hloubky, radosti i nejistoty víry Honzíkovy i naše. Mohli jsme k sobě být prostě sdílní a otevření, tak proč bychom teďkom my měli vlastně ti ho vracet s nějakým pocitem ať našeho selhání nebo selhání medicíny nebo tak... My jsme ho měli prostě od tebe svěřeného a teď ti ho odevzdáváme a od samotného začátku jsem se vždycky modlila a představovala si, abych pokryla ten smutek: "K čemu ho potřebuješ, pane Ježíši?", jo a co teďka je jeho úkolem, víš a tak...K čemu by mohlo být to dobré... Tak my jsme si s Petrem vlastně na základě těchto důkazů zodpověděli takovou větu. Jestli, když bysme věděli, když se narodil nebo když se měl narodit, že ve 14 onemocní a v 18 zemře, jestli bysme ho chtěli. A to jsme si oba řekli jednoznačně: "No samozřejmě, že chtěli." Vždyť to bylo 18 let nádherného intenzívního života a tím to je. To je taková svoboda, kdy vlastně najednou řekneš, co bych řešila, přece, když bych věděla, že bude těžce nemocnej, jako když třeba někdo řekne rodičům v prenatalním stádiu: " Bude ale těžce postižené.", tak prostě to nemůže bejt důvod, jo, to je určitě mnohem těžší, protože oni už to vědí, ale takhle, přece bysme ho vždycky chtěli, jo, no a tak. Hlavně právě víš, to přebití toho, že všechno má k tomu furt ho přidávat, tolika dobrejch lidí, to, že jsem pracovala v Hospici a mohla jsem taky vlastně se s tím už nějak setkávat, jo, s tímhle tím druhem onemocnění. U nás vlastně nikdo moc nemíval v rodině tohleto onemocnění. Taťka tedy před tím, to jo, ale taťka s tím žije 14 let už, ale prostě většinou v naší rodině umírali hodně staří lidi na cévní onemocnění, ať infarkt nebo mozkovou mrtvici, ale dožívali se opravdu přes těch 80, jo. Proto já jsem viděla i v tom Hospici, že je důležitý mít možnost se prostě připravit na to umírání, ale hlavně i ty lidi, co jsou jako doprovázející na ten stav, že už ten člověk tady nebude, protože když si to tak trošku jakoby představuješ dopředu, protože to víš, to mně furt telefonovali. Teď už tolik ne, ty maminky těch ostatních dětí, i potom co Honzík umřel, že jí dítě umírá, co mají dělat a tak. To je šílený po telefonu tyhle věci řešit. Třeba i ta naše paní doktorka dětská, já jsem ji prostě tam donesla kytku a mockrát všude jsem jí před všema lidma děkovala, že byla tak statečná a že jako nás podpořila v tom, jo. Ona vůbec. Honzík neměl, to taky jo, to je taky dar od Boha... Honzík při sarkomu páteře, jednom z nejbolestivějších onkologických onemocnění, které existuje, neměl žádné bo-

lesti až do smrti. Když jsem ho omývala, otočila jsem ho a tam kde měl ty laminectomie, ty vyštípané obratle, za celý rok neměl dekubit, ačkoliv byl na vozejku, ležák, tak se zřejmě prostě za těch pár hodin bylo vidět normálně bílý obratle, tak vysypaný tělo, ale to bylo, až když jsem ho myla do rakve. Když měl jít na nějaké vyšetření třeba magnetickou rezonanci, kde jako měl být úplně bez pohybu, že jo, tak dostávají nějaký ty tlumivý léky. Jednou mu dali Dithiaden, to ještě musel ležet úplně vleže, to ještě neměl vyrobenej ten kovovej korzet, tak on mně furt padal z toho lehátka celou cestu z Hradce, protože byl úplně na šrot díky Dithiadenu. Byl jak zfetovanej, totálně úplně tuhej. Takže on prostě by zabíral na všechno jako velmi dobře, zřejmě na analgetika, ale to prostě vůbec nepotřeboval. On třeba viděl, jako svůj dar, jako tady pro lidi, dar svýho života v tom, nebo jako smysl svýho života v tom, že umí lidi propojovat a protože byl hrozně vtipnej, znal tisíce vtipů. Tak on prostě udělal takovej blog k počítačový hře, kterou teda roky hráli s bráchou. Měli takový společenství takovejch jako rytířů, říkali si Brumlové, tak do rakve šel s jejich odznáčkem. Přijeli všichni Brumlové ze Slovenska, z Anglie, z Čech, z Irska to nevím, ti měli nějaký sraz a tak přijeli Honzíkovi na pohřeb. Ačkoliv se tři dny před tím viděli, protože náš Honzík se vypnul k neuvěřitelnému heroickému výkonu, už byl přitom žlutej, voskovej, úplně vyhublej, ale on si prostě strašně přál ještě jet na sraz těch Brumlů u Davle u Prahy. Neustále omdlíval na vozejku, ale strašně si to přál, takže celou dobu jsme ho museli zaklápět dozadu a vlastně v neděli jsme se vraceli domů. V pondělí prospal a v úterý celý prozvracel. Já jsem si říkala, kam to může jít dál, když prostě furt to... Tak přijela paní doktorka dětská. Vlastně asi po druhé za celou dobu, on jí vůbec nepotřeboval tady. Teď jsem potřebovala, aby se na něj někdo přijel podívat a dala mu homeopatikum proti zvracení a představ si a ono mu pomohlo. Byly to kuličky normálně pod jazyk a opravdu to zastavilo to zvracení, který před tím trvalo 24 hodin. No a když jsem se potkala s pí Juříčkovou z Nutricie, co jezdila k nám do Hospice, od který jsem brala věci..ty funkční léky a tak. Když přijela jednou do Hospice, když jsem tam byla dole na tý ambulanci léčby bolesti a ochomejtela se tam, něco s Ivou tam řešila, tak já jí říkám: "Paní Juříčková, já vám musím něco říct, ale je to černý humor a je to neskutečný. Poslední slova našeho syna bylo na tomto světě: „Dal bych si nutridrink." Protože ho pálilo, víš, on zemřel zřejmě na orgánové selhání a zřejmě na selhání jater, tak on chtěl asi ochladit, víš a bylo šest hodin ráno, že jo, ve středu. Tak takhle, v neděli byl s tou bandou, kde byl prostě strašně šťastnej.. Pro ně to bylo obrovský svědectví víry, ten Honzíkův pohřeb, ta naše mládež tady, ta skupina Migel?, ty kytaráci tady, tak jaký mu udělali na pohřeb úžasný čoro s bubnama, pozouna, nád-

herný zpívání prostě a tak. My jsme si říkali, ať se taky jako, ať prožijou, pro něj to bylo hrozně důležitý ty písničky, ať prožijou to osvobození, který to dává, no a to a tyhlety děcka, který se znaly vlastně jenom přes počítač a které takhle Honzík ty čtyři roky vlastně dával dohromady a psali si, furt si vlastně psali v angličtině, to je s Angličanama a Irama a se Slovákama, pro ně to bylo takové svědectví víry, myslím si, že jenom jedny z nich pak měli křesťanskou svatbu, ale náko byli ze Slovenska, myslím si, že to byli jako protestanti. Rok a půl to asi je, protože Vojtík tam jel, tak ostatní nebyli praktikující věřící, tak říkali, že to byla prostě taková oslava, tak radostnej pohřeb a opravdu všichni lidi to říkali, tam bylo asi 1000 lidí a všichni říkali, že to byla taková oslava a my jsme opravdu to tak i prožívali. Když jsme nesli při tom pohřbu obětní dary, tak jsme vědomě oba s Petrem věděli, že neseme Honzík a že ho odevzdáváme. Víš a už to pro nás nebylo takový jako bolestný, že ho nemáme, že ho fyzicky nepohladíme, ale samozřejmě jeho oblíbenýho medvěda, s kterým spal až do smrti, tak toho jsme nevyprali a furt k němu čucháme. Pak po jeho smrti jsme jeli do Alp. Náš Honza chtěl mít ve Švýcarsku nad sněžnou čarou postavenou restauraci. To jsem ti mockrát vypravovala, tak on jel méďula s náma. To jako tyhle tuposti se občas projevej, ale bylo to tak a s Petrem se na to vzájemně upozorňujem. I když otevřeně jsme spolu brečeli, otevřeně jsme si mohli říci: "Jé, tenhle kluk nám připomíná Honzík," i třeba po dvou, třech letech, můžeme prostě sdílet takový věci, že se nám při něčem úplně zastesklo, víš. Ale my třeba máme hroznou radost z úspěchu stejně starejch lidí, jo, jeho spolužáků a ten Ondra. Jeho kamarád tamhle odnaproti prostě s ním od školky až do smrti byl den co den tady u postele, i po smrti přijel. Byl vlastně Vojtíkoj na svatbě, dělal družbu, je pro nás opravdu hodně důležitý. Tak jsem se zrovna nedávno bavila s jeho mamkou a ptala jsem se, protože už končí magisterský. To je strašný, jak je krátký to období mezi střední školou a vysokou, tak ty děti jsou za pět roků hotový. Tak už by Honzík taky končil vysokou školu, tak jsem jí říkala: "Víš, já hrozně ráda slyším o tom, co prostě ty děti prožívaj, co se jim podařilo a tak, protože mně to dělá obrovskou radost, protože náš Honza byl taky takovej. On měl radost z radosti druhejch a za celou dobu a opravdu to nebylo hraný, jsem od něj neslyšela postěžování si. Jako rázem z velkého sportovce se stal člověk na vozejku, jo jako takovouhle praktickou věc, nebo postěžování na to, že nemůže chodit do školy, víš. Já tu 9. třídu jsem s ním dělala plně, jsem ho učila všechny předměty, prvně v nemocnici byl klasifikovanej tam z nemocnice, jo a chtěla jsem strašně moc, aby jako to měl stejný jako ti ostatní, i takovýhle jako běžný věci, kam ho přijmou na střední. On chtěl dělat, že jo, chtěl mít tu restauraci, tehdy to byla dobrá ještě

ta hotelovka. Tak jsem tam zašla, on měl samý jedničky, takže jako bez přijímaček, tak jsem tam zašla, aby poslali, že ho přijímaj, aby prostě pořád měl nějakou perspektivu. A oni taky byli bezvadní a brali to, jako že je jejich student, i když tam v životě nebyl. Takže ty děti udělaly pro něj 2x nějakou benefici, představení a vybraly nějaký peníze a on si za to mohl koupit notebook."

Odpověď č. 4: Tak, protože my jsme se opravdu otevřeně bavili o našem vztahu, hlavně k Ježíši, který je tady prostě pro něho, tak on neměl problémy, víš, jako v průběhu tyhlety puberty. On vlastně strašně rychle dospěl tou situací jeho, tak neměl problémy i s otázkama, který umožňují víc pohledů, víc výkladů, víc názorů, pochybností a tak a myslím si, že hodně důležitý bylo, že jsme na to byli vlastně připravení, protože normálně očekáváš nějaký vývoj víry u svého dítěte, protože my jsme jezdili roky na takový křesťanský manželský setkání. To bejvala bezvadná parta a i ty děti tam měly zase svou partu, tak to taky člověka trochu připravovalo jak mluvit s dospívajícíma dětma o víře, ale hlavně, myslím, že nejdůležitější bylo bejt pravdivý. Vůbec jako nezastírat, že něco nevím, nebo že se toho obávám úplně stejně, že v něco doufám a v něco věřím a že to třeba může bejt úplně jinak, jo. Ale že prostě pravdivě přiznat, tohle mi pomáhá. Takhle, jak tomu věřím, tak to mi pomáhá v té víře a jak já celý život říkám, že si mne pán Bůh připravuje vždycky pro možnost v mnoha... Náš tatínek měl mnoho tisíc knih...Prostě najít knížky, číst ať už Haškovcovou - Rub a líc života nebo tat'kovi chodily z Polska teologický knížky a filosofický. Přišla vlastně půl roku po vydání. V Americe už Poláci přeložili Woodyho, jo..tydlety a to já jsem četla ve 14-15 letech..a to jsem byla naprosto byla zdravá. Chodila jsem na sportovní školu a vlastně v rámci, už na zdravotce, když mi dělali slepák, jsem najednou měla edém mozku a ochrnula jsem na půl těla a musela jsem najednou řešit to, co řešil i ten Honzík. Čili proč mluvím o sobě: Tímhle tím jsem byla připravená pochopit pubertální myšlení, i když třeba kluk je trošku něco jinýho než holka, ale pubertální myšlení dítěte nemocnýho, jak třeba i prožívá. Myslím si, že tím jsem měla mnohem větší empatii pro něho a mohla jsem taky víc třeba i očekávat, co se bude dít nebo co by chtěl slyšet, i když by to neuměl třeba ještě pojmenovat. Takže jsem mu tak jako chodila naproti a on když viděl, že takto otevřeně nepřestanu o tom mluvit, i když přijede Petr, že prostě o něčem jsme se bavili nebo tak, že takhle se můžeme otevřeně bavit celá rodina, jo, tak pro něj zase byla známka pravdivosti. Oni ti pubertáci jsou strašně na tohle citliví. Jestli je něco pravdivýho nebo jenom to tak hraješ nebo se to tak jenom říká v kostele, nebo se to tak jenom dělá před

lidma, protože se to musí nebo tak. To děti v pubertě jsou na tohle strašně háklivé, na jakoukoli konvenci. Když se týká něčeho takového abstraktního, jako je víra, tak o to víc, mají rejpvavý otázky, to je úplně normální. A většina lidí, bohužel, na to není připravena nebo nechtějí o tom mluvit, protože to nemají třeba sami promyšlený v sobě a tak ty děti velmi rychle jako utřou, protože to tak je nebo protože to tak říká pan farář, protože to tak je v katechismu a o tom se nediskutuje. A to zase vidím jako velkou chybu v tom, co dělají třeba lidi v období puberty svých dětí, těch třeba našich kamarádů takhle z kostela a tak. A vím, že hodně i z těch vrstevníků Honzíkových nebo i těch kamarádů z kostela prostě z táborů od našeho kostela, co tady děláme, tak to. Není to pěkné, že to teď musím říct, ale že prostě k nám choděj a řeknou nám i třeba před svatbou mnoho věcí, který by doma neřekli. Víš, takže to asi na ně mělo vliv. Prostě oni viděj, že to žijeme, i to manželství a tak, že prostě to není žádná hra, že to opravdu tak žijeme a opravdu to není. Je jich už hodně těch mladejch lidí, který k nám takhle přijdou. Nebo po kostele chtěj, abych s nima šla třeba do lesa, nebo přijdou za mnou a za Petrem si popovídat, když se třeba chtějí vzít. Tak to je takový, že zase člověk jako vidí, nejsem tady zbytečně a zase mám být za co vděčnej. A to je furt. Furt se vracím k tomu. Dostávám denně 500 obdarování, tak proč bych neměl bejt za ně vděčnej. Jo a přijmout tu jednu těžkou věc, kterou jakoby z lidskýho pohledu, kterejch nebylo málo v mém životě, ale je to prostě síla víry.

Odpověď č. 5: On neměl problém prostě tím, že to žil, tak neměl ty otázky proč. On dokázal si sám jakoby hledat odpovědi, byl tomu otevřeněj, že...

No ty noční rozhovory někdy byly, samozřejmě, jak jsem říkala, že v pubertě všichni hledaj, že maj rejpvavý otázky... Víš, ale že neřikali ty odpovědi, který jsem před chvílí říkala, že se používají klasicky k umlčení, utření, že jo. Vezmi to tak nebo to tak je daný, že jo. Asi třeba já nevím, kdyby ses zeptala jeho, třeba by to viděl jinak. To samozřejmě nemůžu vědět úplně ve 100%, že jsme mu vždycky pomohli objasnit všechno, čím by se třeba trápil. On se asi fakt nikdy netrápil, on měl asi tu šťastnou povahu, kterou mám asi i teda já danou, ale až asi opravdu od těch 17 let, jsem byla velkej introvert, že. Kdežto Honzík byl od malička extrovert, veselej, otevřeněj hodně lidem. Zdálo by se, že je to povrchnější, než ten Vojtík, kterej je takovej hloubavej, to je to. Vojtík ze začátku, ale spíš větší trápení s tím měl Vojta s tou Honzovou nemocí a i po ty jeho smrti, protože mu brácha strašně chyběl. Ale naštěstí s Martinem Čuhajičem šli do Hradce na vysokou. Bydleli spolu v podnájmu tam v tý Salaši. Tak tam zakotvil a tak

to bylo asi velký vysvobození pro něho, protože v tý anonymitě tý pražský ekonomky, kde byl před tím, tam by se strašně trápil, prorože říkal: " Tam nás bylo 400 v aule, ale tady najednou v Hradci nás bylo nějakých 40, 30. " No a to, tak on to třeba ze začátku hodně řešil, tudletu otázku. Od Honzíka jsem nikdy neslyšela "proč já", ale Vojtík, protože byl vždycky jako takovej starší brácha, ochránce a takovej jako rytíř, on to rytířský v sobě hrozně má, tak to, tak on chtěl jakoby toho bráchu ochránit a chtěl to vzít na sebe. To teda bylo docela bolavý. A aniž by si to uvědomoval, tak když já jsem prostě přijela z Brna a říkala jsem, jak Honza na tom je a druhej den jsem zase odjížděla, tak Vojtík prostě říkal: "A já bych to chtěl vzít na sebe," a takovýhle furt jako. Víš, no to spíš ty jako že chceš podvědomě chránit ty děti jako rodič. Tak když jsme viděli, jak mu ten brácha chybí, jak my se můžeme vzájemně držet, jak jsme se snažili mu bejt blízko, ale prostě to je strašně těžký, že jo, proniknout do toho kluka, který už je muž. Ke všemu mnoho let měl už dívku. To teda byla dobrá, že s ním vydržela ještě asi půl roku chodit i přes tu Honzíkovu smrt. Jo, i když to už nebylo ani k ničemu, ale stejně samozřejmě mu asi pomáhala hodně, že jo. Vždycky ty blízky lidi pomůžou s takovejhlema otázkama. Ale on měl asi takový i jako traumata, která přináší právě bohužel tenhle ten počítačový, mediální svět, že si to asi představoval hůř. Když ten brácha bude umírat a já jsem ho šla probudit a říkala jsem mu: " Vojtíšku, tak je ráno! ", bylo brzy ráno. Honzík umírá, tak jestli jsi chtěl k němu, tak pojď, protože on jinak byl u něho ve dne v noci. Tak on pak prostě dlouho říkal: " Já jsem si vůbec nepředstavoval, že jako bude jako spát, že bude vypadat prostě tak normálně, jako kdyby se za chvíli měl probudit. " Furt to opakoval, tak bylo vidět, jak se mu ulevilo. Třeba jako trošku až po delší době dokázal říct, že měl problém s tím, když ho dávali s klukama do hrobu v rakvi, tak si uvědomil, že se dávaj hlavou dolů ty lidi. Víš, jako po směru, že mu to bylo hrozně nepříjemný. Víš, jako takový blbosti najednou ten kluk vnímá. Nás to vůbec nenapadlo, tohle to. My jsme se radovali, hnedka jsme to s ním sdíleli. Když jsme našli, ještě tam Honzík ležel, že jo, protože až o půl třetí pro něho Pich mohl přijet. Takže od 6 do 7 do rána jsme ho měli doma a bylo hezký, že spousta lidí se s ním mohlo přijít rozloučit, těch kamarádů opravdu jako domů. On vypadal úplně normálně, oblíkli jsme ho do těch jejich brumlovských oblečení a uklízela jsem noční stolek. Měla jsem půjčenou postel a stolek z Hospice a ve čtvrtek tady za ním ještě byl. Ve středu Honzík zemřel a ve čtvrtek tady za ním byl Michal Kytů, kterej ho vždycky zásoboval vtipama a Honza měl neuvěřitelnou paměť, takže tisíce jich znal. A kdykoliv jsme přijeli do nemocnice, tak hnedka všichni na chodbách...Doktoři a sestry říkali: "Jé, Honza, to zas bude vtipů. "

On zas měl nověj vtíp a sypal to ze sebe. No a to já uklízím noční stolek, dávám na něj svíčku jeho křestní no a tak, to my dost jako tu symboliku máme rádi. A teď opravdu dohořelo to jeho světlo a teď prostě tam pod nočním stolkem leží papír, který my jsme ani nestihli si s ním přečíst, protože my jsme s ním byli na tom srazu přes ten víkend. No a to, on si to určitě v noci přečetl a teď prostě sedíme vedle toho, takhle naše rodina a furt sem někdo chodí a tak. Už jsme nechávali otevřené dveře, tady normálně bylo otevřeno. Lidi sem chodili, bylo to hrozně milý, radostný. Za ruce jsme se drželi doko- lečka kolem něho. Co máme kamarádů z kostela a modlili jsme se a zase jsme prostě si povídali a tak. A teď jsme prostě seděli vedle něho a museli jsme se smát, ale opravdu smát nahlas, protože jsme prostě četli ty vtípy, který...Neuvěříš tomu. Měly souhrnej název Na cestu do nebe. Že Michal Kytu to netušil, že Honzík umře, mu přinesl zrovna takovéhle vtípy a teď prostě v tu středu od 5 hodin jsme měli mši tady v kostele. My jsme šli do kostela na tu mši, tam venku paní: "On umřel, že jo." Máme promluvit, ne- máme? A teď my: "Dobrý den!" Teď jsme jim prostě říkali, co jsme tam našli a takovej jeden, byl takovej krátkej ten vtíp, tak ten se dal prostě říkat všude a kdykoliv. Všichni se smáli a teď jsme potom po mši šli dovnitř do fary. Už jsme tady měli toho našeho mladého pana faráře, kterej našťestí ještě taky v úterý vlastně Honzíkovej přines přijímání a vlastně to najednou všechno fungovalo. Jak jsem se bála, že v tom Brně ten kněz bu- de k ničemu, tak tady jsme si prostě mohli toho pátera Jiráska trochu rozpochybovat k tomu, aby Honzíkovi nosil teda ty svátosti a i to mazání nemocných. Šli jsme za ním do fary po tý mši a tam stál a tam stál v chodbě starej pan farář o holi, a teď taky na nás koukal tak opatrně. A já jsem takhle k němu šla a říkám: "Pane faráři, kdybyste viděl, co my jsme u toho našeho Jendy zase našli..." A teď mu vypravuju takovej dlouhej vtíp o Janu Pavlovi II. a teď on se tak rozesmál, že mu jedno oko /smích/. A on takhle ke mně. "Teď jste prožil pikantnost ve svatostánku," a on říká: "Tak o vás se už nebojím." A my jsme opravdu s Jardou domluvili, co chceme od toho pohřbu, protože to bylo hrozně brzo. Už v sobotu vlastně byl ten pohřeb. A protože Honzík zemřel, to je pro nás strašně důležitý, strašně důležitý v těchletěch otázkách, jak ty říkáš: "Náš Honzík zemřel na Ne- bevstoupení Páně" Teď byly Velikonoce, že jo a najednou, náš Honza zemře na Ne- bevstoupení Páně. Tak my jsme si říkali, proč bysme o něho měli mít strach. A proč, když my věříme, že my ho odevzdáváme do dobrý péče dobrého Otce a jeho průvodcem je ten nejlepší brácha, jako Ježíš, myslím. Tak proč bysme měli mít o něho strach. A pak prostě jsme dostávali takových utvrzení a furt do dneška dostáváme. Šli jsme s Pe- trem po Krkonoších, bylo nám smutno, bylo ještě takový to předjaří, špinavý a byla

Květná neděle taky. V Žaclěři jsme byli a najednou... Hledali jsme nějaké kočičky na Květnou neděli a tam opravdu sotva začínala jedna jóva pučení. Asi byly brzo Velikonoce, ale bylo to ještě hodně zakrslý to jaro. A teď my jsme oba s Petrem se na sebe podívali a říkali jsme si: "Honzík je tu s náma." Jo, oběma nám tekly slzy, ale víš takový, jako že seš jako smutnej, ale přitom máš jako trochu radost. Hrozně se nám líbilo, jak se nám otevřela ta krajina a prostě. Byl to kraj pole, nic hezkýho v té lokalitě, kam jsme tedy šli na ty kočičky a najednou tam byl velikej růžovej kámen. A my jsme tehdy, furt na tom pracujeme spolu, tady dělali. Máme tady velikánskou zahradu, která jde do velikánského kopce. Tak tady dole máme takovou velikou jako skalku. Petrova maminka je zahradní architektka. Mě to vždycky bavilo ty rostliny. A Petr se v tom taky našel teďka. A tak jsme si tam taky dávali taky různý kameny, který nám prostě něco připomínaj společnýho, nějakaj společnej prožitek. A na jednom místě pěkným máme právě tehleten velkej růžovej kámen, kterej jsme si právě odtamtud přivezli. A tomuhle my říkáme Boží pozdravy jako od Honzík, prostě od Boha otce. A nebylo úplně dlouho po Honzíkovej pohřbu a my jsme si udělali potok, jako že nám tam teče. Takovej horskej, víš, jako v kamenech. A teď do toho potoka lítaj ptáci pít, a protože nad náma tady je les, tak i hodně lesních ptáků tady lítá. Opravdu všelijakejch druhů ptáků tady máme na té zahradě. A od té doby jsem ho neviděla a před tím sem furt lítal několik dnů, králíček hajník, což je takovej drobněj ptáček s takovým oranžovým bříškem. My jsme si ho pak ze dřeva koupili na Šumavě od jednoho řezbáře, úplně věrnej ptáček. Ten si dáváme vždycky na vánoční stromeček. Ale prostě ten ptáček se vyloženě předváděl, já jsem byla od něho metr, jsem seděla na lavičce u toho potoka a on se tam cákal, máchal jo a tak a vždycky vykouk a poskakoval vesele jak ten Kašpárek. Náš Honza, takový to dítě bylo vždycky, veselý a neposedný. Tak já už jsem prostě vydechla, to bylo pak asi týden po pohřbu a říkám: "Teda Honzík", ne jako, já nevěřím v reinkarnaci, já si nemyslela, že je Honzík ten pták, ale že i takovýhle příležitosti využije pán Bůh k tomu, aby tě pozdravil, aby ti dal najevo, že nemusíš bejt smutná, protože to tvoje dítě se má dobře. To prostě je pro mě nejdůležitější. Teď Vojtík, když se oženil, že jo, taky už se nevidáme tolik. Třeba Marek se mne před kostelem ptal, když jsem Vojtíka měla vést k oltáři, a položil mi jedinou větu: "A tak co, chcete ho opravdu odevzdat nevěště?" A já říkám: "S velkou radostí, proto jsme ho vychovali." Jo, on úplně...,vůbec to nečekal, naprosto... Čekal nějaký kliše, maminka synáčka, no tak nerada, ale musím, nebo něco takovýho. Ale prostě to bylo takhle zevnitř a já jsem mockrát o tom přemejšlela, že jako teď jsem víckrát zažila, že se mně víc stejská po těch dětech. Jako když byly děti, chápeš, po tom

čase... A o to více se jako těšíme, až budou nějaký vnoučata a asi nejvíc jsme si asi říkali s Petrem, že nás po ty jeho smrti bolelo, když jsme si uvědomili, že od něho nebudeme mít děti. Ale na druhou stranu zase jako pro něho bylo mnohem určitě, stoprocentně snazší umírat jako mladej kluk, kterej ještě nemá dívku a kterej ještě nemá děti. Hodně sem za ním chodila ta mládež, i některý holky asi si na něj trochu myslely už dřív, jak se znali z těch táborů. Prostě v tý pubertě, ještě takový pomyslení, ještě stihl oslavit 18. narozeniny, takže mu udělaly každá nějaký dorty svoje. Neuvěřitelný, tady jich byl plnej obývací, prostě asi 40 mladejch a teď všelijakejch, prostě. Hodně jsme se nasmáli a ta Maruška, co nejvíc asi trošku na něj myslela, měla asi za tři roky svatbu... A protože bylo teplo, tak bylo otevřeno. Ono stejně jako nevěsta vchází zadem, takže by byl otevřenej zezadu kostel. Prostě byly otevřeny dveře, ale i taková neuvěřitelná věc, ale pro mě to bylo důležitý, tehdy opravdu mně tekly slzy. Na Vojtíkově svatbě, svatbě vlastního syna mně netekly slzy, jako tehdy. Ale zase to byla taková směsice radosti a při tom takovýho to, jasně, že mohl tady bejt ten Honzík. Tam, prosím tě, prostě vletěl motýl. Naprosto celou dobu, když oni vcházeli, tak letěl s nima a celou dobu seděl před nima na oltáři. A když měli slib, tak víš, prostě lítal nad nima a pak zase vyletěl ven, když skončil, až po tý hodině, když to skončilo. Jo, tak takovýhle je to... Víš, možná chápeš, možná jsem na takovýhle věci vnímavější než jiný lidi, ale chci tím jenom ukázat, že když člověk čeká dobro, tak ho kolem sebe vidíš. Když čekáš, že dostaneš nějakej pozdrav lásky, to víš, že jsem si určitě nepředstavovala před svatbou tý holčiny, že to takhle bude, tak to prostě vidíš. Víš, nějakej člověk by řekl, jé, vletěl tam nějakej motýl a ani jsem si ho tak nevšímal, nebo tak, jestli mi teda rozumíš. Když tedy člověk čeká, že Bůh se bude k tobě chovat dobře, že tě nebude trestat, hněvat se, plakat nad tebou, panna Maria lomit nad tebou rukama a takový...

To jsem kdysi mohla říci Janě Lelkové na našem prvním hospicovém kurzu, kterej byl taky ještě než začal Hospic. Tak jsem s Janou Lelkovou bydlela na pokoji, to byla ještě opravdu taková ta učitelka ze zdravotky, vrchní sestra z interny, stará škola a teď najednou ona chtěla nastoupit do Hospice a já jsem si radostně, protože jsem z toho měla hroznou radost jak se ten kurz vyvíjí, v sobotu ráno tam pískala na pokoji nějakou písničku a i po Hospici jsem si běhala přes tři schody. Mně to chodilo dobře a pískala jsem si a zpívala jsem si, no a Jana Lelková mi říká: " Míšo, jak můžeš pískat, panna Maria se přece zlobí, to nám říkal pan katecheta, když holky jako pískaj" taková byla, o generaci starší než já, že jo, nějak jako mý rodiče, jako byla její dcera Jana. Je vlastně stejně stará

jako já, já jsem jí říkala: "Jani, hněvající se Bůh a plačící panna Maria nepatřej do mé víry" a to už ti byla taková příležitost k tomu, aby ona víc jako se začla ptát, čemu vlastně věříme a co vlastně chceme v tom Hospici. A to bylo tehdy strašně důležitý, protože těch lidí, který by byli věřící, bylo asi 5 z těch zaměstnanců v Hospici a to bylo strašně málo...a přitom to bylo v tom Kostelci, kde přece jenom ty lidi jsou...

Ale všichni měli strach, jak se to bude vyvíjet, jak ta charita, jak to vůbec bude placený, abysme se s tím nesvezli. Když to bude fiasko a takový, víš, hodně lidí jako do toho nechtělo jít. Až třeba po roce, po dvou začali přicházet ti, ti, takový ti matadoři, jako Martička Špuláková, kteří tam byli před tím, než Hospic začal, kteří už pracovali s námi v charitě...

Odpověď č. 6: Tak všichni jsme šli v tom smíření společně, tak určitě obrovskou, velikou. I oni napsali, víš, na stránky naší farnosti, že prostě to pro ně hrozně moc znamenalo. Svědectví naší víry, i pro ty rodiny a i jako, že to mohla bejt veliká oslava ten Honzův pohřeb, oslava života.

Odpověď č. 7: No ještě víc mě to ujistilo v tom, že ty lidi, který nebudou tak otevřený v otázkách na kněze, to maj opravdu těžký a že je potřeba strašně moc pro tu pastorační medicínu a doprovázení a výchovu kněží v pastorační nemocnejch a umírajících dělat, protože opravdu jako svatou svíci, abys někoho hledal.

..že to neznamená, že když je věřící, že to umí, že to dokáže dobře poskytnout..?

..samozřejmě..kvůli tomu, že tu víru má, že neumí tak stejně k tomu přistoupit a nebo se neumí tak otevřít, protože kněz, který slouží mši, tak má předepsaná slova. Co má říkat a co má dělat a záleží jen na hloubce jeho prožívání, jak to třeba dává najevo, jak vůbec tu mši prožívá. Taky někdo to může sloužit s rutinou a být už úplně vyhořatej, ale někdy zase pro tyhle vyhořatý kněze může takovýhle, i to, co se od nich očekává, bejt posilou v jejich vlastní víře, že je to naopak. Třeba vytrhne z letargie, z rezignace, že už to tedy musím doklepat do důchodu...nějakej další úkol, pořádněj, že vlastně s tímhle jsem se nasetkal, to jsem nečekal, že budu mít mladýho kluka, kterýho budu muset doprovázet a určitě to znamená hodně.“